

TAJNO

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE

Slovenian Forestry Institute
Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
tel: + 386 1 2007800/fax: + 386 1 2573589

IZDELAVA IN PREVERBA METODOLOGIJE ZA DOLOČITEV KMETIJ, KI NAJ BI LAHKO UVELJAVLJALE PREDNOSTNO PRAVICO PRI PODELITVI KONCESIJE ZA IZKORIŠČANJE GOZDOV V LASTI RS

Poročilo

Naročnik: Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Dunajska
cesta 56-58, 1000 Ljubljana

Izvajalec: Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana

Vodja ekspertize: dr. Andreja Ferreira (Gozdarski inštitut Slovenije)

Sodelavci: dr. Mirko Medved (Gozdarski inštitut Slovenije)
Tomaž Cunder (Kmetijski inštitut Slovenije)

Številka javnega naročila: 1435/07

Vodja ekspertize:
dr. Andreja Ferreira

Direktor GIS:
prof. dr. dr. h. c. Niko Torelli

Ljubljana, 2008

Predmet naročila:

Izdelava ekspertize »Izdelava in preverba metodologije za določitev kmetij, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti RS«.

Opis naročila:

S spremembo in dopolnitvijo 47. člena Zakona o gozdovih (Ur.l.RS 110-5469/2007) bodo imele določene kmetije prednostno pravico pri uveljavljanju koncesije za izkoriščanje v državnih gozdovih. Na podlagi analize posamezne kmetije bo potrebno v programu, ki ga bo sprejela vlada RS določiti kmetije, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico in gozdove, v katerih naj bi jo uveljavljale. Potrebne so strokovne podlage, na osnovi katerih se bodo določile kmetije in pripravilo program, ki ga bo sprejela vlada.

GOZDARSKA KNJIŽNICA

K E
567

GIS BF - GOZD.

COBISS ©

Kazalo

I. UVOD	1
II. TEORETIČNO-METODOLOŠKA IZHODIŠČA	3
<i>II.1 Namen in cilji ekspertize</i>	3
<i>II.2 Opredelitev pojmov</i>	3
<i>II.3 Metode dela</i>	6
III. PRAVNE PODLAGE	8
IV. REZULTATI	12
<i>IV.1 Analiza koncesijskih in nekoncesijskih gozdov v lasti RS</i>	12
<i>IV.2 Ocena potencialnega vpliva podeljevanja koncesij na doseganje ciljev 47. člena Zakona o gozdovih in ciljev Resolucije o nacionalnem gozdnem programu</i>	21
<i>IV.3 Analiza socialno-demografske, kmetijsko-ekonomske in gozdarsko-ekonomske strukture kmetij 23</i>	
IV.3.1 Socialno-demografska struktura kmetij	23
IV.3.2 Kmetijsko-ekonomska struktura kmetij	26
IV.3.3 Gozdarsko-ekonomska struktura kmetij	30
<i>IV.4 Predlog kriterijev za izbor kmetij, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti RS</i>	34
IV.4.1 Predlagani kazalci	34
<i>IV.5 Težave, s katerimi smo se srečevali pri izdelavi ekspertize</i>	38
V. ZAKLJUČKI	39
VI. PREDLOG NAČINA PRIDOBITVE OCENE O ŠTEVILU KMETIJ, KI BI BILE POTENCIALNE INTERESENTKE ZA PRIDOBITEV KONCESIJE	41
VII. VIRI IN LITERATURA	42
VIII. PRILOGE	44

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Površina državnih gozdov po podatkih SKZG RS	12
Preglednica 2: Površina državnih nekoncesijskih gozdov RS po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	14
Preglednica 3: Povprečna površina državnih nekoncesijskih gozdov RS po katastrskih občinah znotraj posameznih gozdnogospodarskih območij in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	16
Preglednica 4: Število parcel v državnih nekoncesijskih gozdovih RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)	16
Preglednica 5: Povprečna velikost parcel v državnih nekoncesijskih gozdovih RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)	17
Preglednica 6: Državni gospodarski nekoncesijski gozdovi RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)	18
Preglednica 7: Povprečna površina državnih gospodarskih nekoncesijskih gozdov RS po katastrskih občinah znotraj posameznih GGO in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)	19
Preglednica 8: Potencialni vplivi podelitve koncesije kmetom v OMD	21
Preglednica 9: Velikostni, ekonomski in delovni potencial v gorskih in hribovitih območjih ter Sloveniji – skupaj	28
Preglednica 10: Velikostni, ekonomski in delovni potencial v GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje..	28

Kazalo slik

Slika 1: Površina državnih gospodarskih koncesijskih gozdov po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	13
Slika 2: Površina državnih nekoncesijskih gozdov RS (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	14
Slika 3: Površina državnih nekoncesijskih gozdov po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	15
Slika 4: Povprečna velikost parcel v državnih nekoncesijskih gozdovih RS po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	17
Slika 5: Državni gospodarski nekoncesijski gozdovi RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	18
Slika 6: Površina državnih gospodarskih nekoncesijskih gozdov po KO in GGO (Vir: Podatki SKZG RS 2008).....	20
Slika 7: Družinske kmetije po velikostnih razredih KZU v Sloveniji, gorskih in hribovitih območjih ter v GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje.....	29
Slika 8: Družinske kmetije po velikostnih razredih ESU v Sloveniji, gorskih in hribovitih območjih ter v GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje.....	29
Slika 9: Primer razdrobljenosti državnih nekoncesijskih gozdov v GGE Podkraj-Nanos (GGN Podkraj-Nanos 2006-2015, ZGS).....	31

I. UVOD

Območja z manj ugodnimi pokrajinskoekološkimi razmerami se vse od obdobja po 2. svetovni vojni spopadajo z depopulacijo, opuščanjem kmetijske dejavnosti, zaraščanjem in posledično izgubo kulturne pokrajine. To pa ne prizadene le domačinov, temveč širšo družbo, saj gre v mnogih primerih za območja z izjemno pokrajinsko pestrostjo ter naravno, kulturno in etnološko dediščino nacionalnega pomena. Prekomerno zaraščanje ima negativne vplive na številne dejavnosti, med njimi tudi na turistični razvoj. Delež gozda je na mnogih območjih že tako velik, da se ne bi smel več povečevati, hkrati pa tudi ni realno pričakovati, da bi se zmanjšal na račun ponovnega oživljanja kmetijske proizvodnje. V preteklosti se je zelo malo pozornosti posvečalo vlogi gozda v ohranjanju poselitve, kmetijske dejavnosti in kulturne pokrajine ter v energetske preskrbi prebivalstva.

Večina programskih in strateških dokumentov Slovenije (npr. Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2004, Program razvoja gozdov 1996, Resolucija o nacionalnem gozdnem programu 2008, Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 2007) poudarja pomen ohranjanja poselitve v hribovitih območjih, kmetijstva in kulturne pokrajine. Predvsem na področju kmetijstva se omenjene usmeritve izvajajo že tudi v praksi v obliki neposrednih vlaganj in subvencij v obliki izravnalnih plačil.

Za delo in življenje manj atraktivna gorska območja pa kljub temu še vedno zaostajajo v ekonomskem in socialnem razvoju. Vzrokov za taka gibanja je več, najpomembnejši pa so predvsem:

- vodilni gospodarski dejavnosti – kmetijstvo in gozdarstvo ne zagotavljata prebivalstvu dovolj visokega in primernega dohodka,
- možnosti za zaposlovanje v nekmetijskih dejavnostih ni dovolj tako v območjih samih kot tudi ne v dosegu dnevne migracije,
- prometna povezava teh območij z upravnimi središči je pogosto slaba.

Dolgoročni temeljni cilj tako agrarne, kot tudi splošne gospodarske in družbene politike do gorskih in drugih območij z omejenimi dejavniki mora biti ohranjanje funkcionalne sposobnosti tega prostora. Če hočemo ohraniti gospodarsko in življenjsko kvalitetno podeželje v teh območjih, moramo poleg osnovnih proizvodnih dejavnosti (kmetijstva in gozdarstva) spodbujati tudi druge razvojne dejavnosti in aktivnosti, ki bodo v čim večji meri izkoriščale primerjalne prednosti, ki jih ta prostor nudi in ki bodo hkrati zagotavljale lokalnemu prebivalstvu ustrezno ekonomsko in socialno varnost. Različne oblike dopolnilnih dejavnosti vsekakor sodijo med pomembne razvojne možnosti za ta območja. Poleg klasičnih in v praksi uveljavljenih usmeritev (kmečki turizem, domača obrt, opravljanje komunalnih storitev) se zaradi družbenih sprememb, ki so se na slovenskem podeželju zgodile v zadnjem obdobju (denacionalizacija, prestrukturiranje kmetijstva in kmetijskih gospodarstev, reforma kmetijske politike) odprla cela vrsta novih možnosti za uvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Zlasti za kmetije v gorskem območju predstavlja gozd in z njim povezano gospodarjenje in izkoriščanje lesnega bogastva pomemben vir dohodka. Slovenija je že leta 1996 v Programu razvoja gozdov (Ur.l.RS št.14-632/96) zapisala posebne usmeritve za razvoj kmetij in podeželja:

- država naj kmetijam s težkimi razmerami pridelovanja predvsem v hribovitem in gorskem svetu na podlagi celovitega programa razvoja podeželja omogoči opravljanje del v državnih gozdovih, zamenjavo gozdov zaradi zaokroževanja posesti ali nakup bližnjega gozda pod ugodnejšimi pogoji do površine, ki bi jo kmetija lahko obvladala z delom njenih članov. Pri tem je treba ohranjati večje zaokrožene površine državnih gozdov;
- na kmetijah je treba pospeševati razvoj dopolnilnih proizvodnih dejavnosti (npr. kakovostne predelave lesa, tradicionalne lesne obrti, kuhanja oglja ipd.) ter razvoj storitvenih dejavnosti, povezanih z gozdom ter privlačnostjo gozdnate krajine in podeželja (npr. ekološki turizem, turizem na kmetiji ipd.);
- ohranjanje kmetij in usmerjanje njihovega razvoja je treba v prihodnosti pretežno sistemsko urejati (davčne olajšave, sofinanciranje del ipd.).

Od vseh usmeritev je bilo v dobrem desetletju uresničenega le malo. Predvsem ni prišlo do uspešnih praks realizacije opravljanja del v državnih gozdovih.

Leta 2007 je bila sprejeta Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP) (Ur.l.RS št. 111-5510/2007), ki je gozdu in gospodarskim dejavnostim nadgradila vlogo in pomen pri razvoju kmetij in podeželja. Pri gospodarjenju z državnimi gozdovi ponovno poudarja, da je potrebno v okviru gospodarjenja z državnimi gozdovi ohraniti kmetije in podeželje v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja (Poglavje 7.3.1.3 Gospodarjenje z državnimi gozdovi, cilj 3). V okviru gospodarjenja z državnimi gozdovi so sprejeti tudi drugi pomembni cilji kot so: povečanje deleža državnih gozdov, izboljšanje posestne strukture in racionalna gozdna proizvodnja.

Zato je skrajni čas, da se omenjene usmeritve začnejo učinkoviteje izvajati v praksi. Vlogo gozda bi bilo mogoče še precej okrepiti z različnimi ukrepi kot so vzpostavitev učinkovitega svetovalno-finančnega mehanizma, finančnimi podporami za lastnike družinskih kmetij, ki gospodarijo z gozdom v skladu z gozdnogospodarskimi načrti, zagotavljanje delovanja splošno koristnih funkcij gozda, se odločijo za dopolnilno dejavnost na kmetiji (predelava lesa, gozdarske storitve, trgovina z lesom, vzpostavljanje mikrosistemov in energetska pogodbenišтво ...), strokovnim svetovanjem, seznanjanjem lastnikov z možnostmi pridobitve finančnih podpor itd.

Konkretne ukrepe za ohranjanje kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu prinaša tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gozdovih (ZG-B) (Ur.l.RS 110-5469/2007), ki v 33. členu določa, da bodo kmetje, ki aktivno gospodarijo na kmetiji v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, lahko uveljavljali prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije. S podelitvijo prednostne pravice za gospodarjenje z državnimi koncesijskimi gozdovi bi se lahko gospodarski potencial za izboljšanje dohodkovnega položaja teh kmetij pomembno izboljšal, izboljšala pa bi se tudi zaposlenost in zaposlitvena struktura na teh gospodarstvih živečega prebivalstva. Pred podeljevanjem prednostnih pravic za gospodarjenje v koncesijskih gozdovih se seveda zastavlja vprašanje, koliko je sploh takšnih gospodarstev, ki imajo ustrezne tehnološke, ekonomske in delovne potenciale za obvladovanje dodatnih gozdnih površin. Hkrati se zastavlja tudi vprašanje, ali so ti potenciali ustrezni in ali se nahajajo na območjih, kjer je na razpolago dovolj gozdnih zemljišč, ki bodo predmet podeljevanja prednostnih pravic.

II. TEORETIČNO-METODOLOŠKA IZHODIŠČA

II.1 Namen in cilji ekspertize

Namen ekspertize je določitev kriterijev za izbor kmetiji v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, ki bodo podlaga razpisu, na katerem bodo le te lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije.

Cilji ekspertize so določitev:

- **geografskih kazalcev** (prostorska omejitve gorskih in hribovskih območij),
- **socialno-demografskih kazalcev** (starostna, izobrazbena in poklicna struktura lastnika kmetije in njegovih družinskih članov oziroma delovne sile na kmetiji...),
- **kmetijsko-ekonomskih kazalcev** (površina kmetijskih zemljišč, število glav velike živine, število polnovrednih delovnih moči, ekonomska moč kmetije...),
- **gozdarsko-ekonomskih kazalcev** (tehnična opremljenost za delo v gozdu, usposobljenost za delo in gospodarjenje z gozdom...).

Izbrani kriteriji bodo preizkušeni na študijskem območju.

II.2. Opredelitev pojmov

Pojem koncesija

Izraz koncesija izhaja iz latinskega glagola concedere, ki pomeni dovoliti. V splošnem namreč pomeni neko dovoljenje, podelitev kake pravice, ugodnosti, koristi. Izraz koncesija lahko presega pomen, ki ga ima v javni upravi in se lahko uporablja tudi v mednarodnem javnem pravu.

V upravnem pravu je koncesija način izvajanja javne službe. Dajalec koncesije, ki se imenuje **koncedent**, je navadno država ali lokalna skupnost. Ta v koncesijskem aktu določi pogoje za izvajanje določene dejavnosti, katere izvajalec je oseba zasebnega prava (**koncesionar**). Koncedent in koncesionar določita medsebojna razmerja pri izvajanju neke javne službe s koncesijsko pogodbo (Novak 2004).

Kako pa je s koncesijo v angleščini? Dilema v tej zvezi se nanaša na dva izraza, katerih pomen je podoben in le poznavanje njunih vsebinskih detajlov lahko pomeni njuno razločevanje.

Čebulj (1991, poudarki Mirko Medved) razlaga, da ima koncesija **formalni** in **materialni** vidik. Formalni vidik koncesije se odraža v aktu, ki je podlaga za podelitev in opravljanje koncesionirane javne službe in se včasih uporablja kot zbirni pojem za koncesijski akt in koncesijsko pogodbo, ker se v nekaterih pravnih ureditvah medsebojno prepletata in nista vedno ločena. **Koncesijski akt** se nanaša na ustanovitev koncesije in določitev pogojev za

opravljanje javne službe in uporabo javnih dobrin. Je enostranski akt države, izrazito oblastne in torej javnopravne narave. **Koncesijska pogodba** ureja razmerja med državo kot koncedentom in zasebnopravnim subjektom kot koncesionarjem. V tem primeru gre za pogodbeno razmerje, katerega vsebino tvorijo medsebojne pravice in obveznosti koncedenta in koncesionarja v zvezi s pričetkom izvajanja koncesionirane javne službe, financiranjem, garancijami koncedenta, prenehanjem koncesije ipd. Tudi v tem primeru pa zaradi narave predmeta pogodbe (opravljanje javne službe) ni nujno, da gre vedno za popolno enakopravnost pogodbenih strank.

Med odločitvijo, da se bo neka služba opravljala kot koncesionirana javna služba in sklenitvijo koncesijske pogodbe s konkretnim zasebnopravnim subjektom kot koncesionarjem, se odvija postopek **pridobivanja in izbora koncesionarjev**. Ker opravljanje koncesionirane javne službe pomeni "dober posel" in ker lahko zaradi tega pride tudi do različnih negativnih dejanj, mora biti ustrezno izdelan **postopek izbora**. Največkrat gre za javni razpis. Ker izbira država ali o nje pooblaščen organ kot koncedent, mora biti vedno zagotovljeno ustrezno pravno varstvo neizbranim kandidatom. Ker gre za konkretni akt države oziroma njenega organa, s katerim odloči o pravici zasebnopravnega subjekta do opravljanja javne službe, se pravno varstvo zagotavlja v okviru zakonodaje, ki ureja upravni postopek in upravni spor.

Materialni vidik koncesije pa se odraža v vsebini koncesionirane javne službe, ki jo opravlja koncesionar. Ta se praktično v celoti odraža v vsebini akta, s katerim se koncesija ustanovi in določijo pogoji za opravljanje javne službe in za uporabo javnih dobrin. Gre torej za enostranski akt države kot koncedenta. V zvezi s tako koncesijo gre za koncesijo za izvrševanje javne službe. Ne gre torej za koncesijo na naravnih dobrinah, katere predmet je raba ali izkoriščanje naravnega javnega dobra, naravnih dobrin ali vrednot okolja, ki so oziroma bodo v javni lastnini. Pri tem seveda lahko pride tudi do prepletanja in isti subjekt, ki dobi npr. koncesijo za izkoriščanje naravnega vira, lahko dobi tudi koncesijo za z njo povezanim opravljanjem javne službe, ni pa to nujno. Enako kot ni nujno, da ima vsako izkoriščanje naravnega vira za posledico tudi javno službo, piše Čebulj (1991).

Pojmi, ki opredeljujejo velikostni potencial kmetij (Vir: DERNULC in sod. 2002)

Vsa zemljišča v uporabi so vsa kmetijska in nekmetijska zemljišča, ki jih ima kmetija v uporabi, vendar ni nujno, da jih obdeluje. V skupno zemljišče je všteta površina zemljišč, ki jih ima kmetija v lasti, povečana za površino zemljišč, vzetih v najem, in zmanjšana za površino zemljišč, danih v najem. Glede na sedanjo rabo so vsa zemljišča v uporabi razdeljena na:

- gozd,
- nerodovitna zemljišča,
- kmetijska zemljišča.

Kmetijska zemljišča v uporabi so kmetijska zemljišča, ki jih kmetije uporabljajo za kmetijsko pridelavo. Glede na sedanjo rabo so razdeljena na:

- njive in vrtove,
- sadovnjake,

- vinograde,
- travnike in pašnike.

Glave velike živine (GVŽ) – za njihov izračun so upoštevani koeficienti, ki jih v okviru skupne kmetijske politike za izračunavanje GVŽ uporablja EU. Ti koeficienti so:

- govedo nad 6 mesecev do 2 leti 0,6
- govedo nad 2 leti 1,0
- konji nad 6 mesecev 1,0
- plemenske ovce in koze 0,15

Koeficienti za druge kategorije živali (prašiče, perutnino, kunce, divjad) so izračunani z upoštevanjem povprečnih tež, ki so bili določeni že pri pripravi in obdelavi vzorčnega popisa kmetijstva v letu 1997. Izhodišče za ta preračun je 1 GVŽ = 600 kg.

Pojmi, ki opredeljujejo delovni potencial kmetij (Vir: DERNULC in sod. 2002)

Delovno silo na družinskih kmetiji sestavljajo osebe, starejše od 15 let, ki so v referenčnem obdobju (zadnje leto pred izvedbo popisa) opravljale delo na kmetiji. K delovni sili se prištevajo tako člani kmetijskih gospodinjstev, kot tudi na kmetijah redno zaposlene osebe.

Obseg opravljenega dela na kmetiji sestavljata delovni čas, porabljen za kmetijstvo (organizacija pridelave in prodaje, pridelovanje kmetijskih rastlin, reja živine, pripravo kmetijskih pridelkov za trg, vzdrževanje kmetijskih objektov in opreme) in delovni čas, porabljen za druge dejavnosti na kmetiji (predelava doma pridelanih kmetijskih pridelkov, gojenje, varstvo in izkoriščanje gozda, gozdarske storitve, predelavo lesa, opravljanje storitev s kmetijsko mehanizacijo, transportne storitve, turizem na kmetijskem gospodarstvu, domačo obrt, ribogojstvo, lov in reja divjadi). Podatki o obsegu dela za delovno silo na kmetiji so izračunani na osnovi ocenjene dnevne delovne obremenitve.

Koeficienti polnovrednih delovnih moči (PDM) so izračunani na osnovi razmerja števila ur, porabljenih za delo na kmetiji in enoletnim obsegom dela polno zaposlene osebe (1800 ur). V izračun PDM je upoštevan celoten letni vložek dela na kmetiji. Poleg dela gospodarja, drugih družinskih članov in redno zaposlenih na kmetiji, je vanj vključeno tudi najeto delo.

Pojmi, ki opredeljujejo ekonomski potencial kmetij (Vir: DERNULC in sod. 2002)

Osnovni element za ugotavljanje ekonomske velikosti kmetijskega gospodarstva je t.i. **standardizirano pokritje**. To je razlika med potencialnimi prihodki in specifičnimi spremenljivimi stroški na hektar ali na glavo živali. Standardizirano pokritje pomeni vrednost povprečnega pokritja, s katerim je izraženo povprečno stanje na danem območju. V državah članicah EU se tako pokritje označuje kot Standard Gross Margin (SGM).

Ekonomska velikost kmetije se določi s seštevanjem zmnožkov vrednosti SGM posameznih stroškovnih nosilcev (kmetijskih kultur oziroma kategorij živali) in obsega njihove pridelave. Izražena je v t.i. European Size Unit (ESU) – evropsko primerljivi enoti za merjenje ekonomske velikosti. Po zadnjih določilih evropskega statističnega urada Eurostat je tako 1 ESU enak denarni vrednosti 1200 EUR. Podatki za izračun ekonomske velikosti kmetij se

zbirajo v okviru Popisa kmetijstva. Na ravni konkretnih kmetij jo je možno izračunati vsakih 10 let v okviru popolnega popisa kmetijskih gospodarstev.

II.3. Metode dela

Pri pripravi ekspertize smo zaradi boljšega razumevanja problematike analizirali pravne podlage s področja gozdarstva, kmetijstva, urejanja in razvoja podeželja in urejanja koncesijskih razmerij.

Ker predvidevamo, da bo interes kmetov, ki gospodarijo na družinskih kmetijah v gorskem in hribovitem svetu Slovenije za uveljavitev prednostne pravice pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije relativno velik, smo analizirali prostorsko porazdelitev in velikostno strukturo koncesijskih in nekoncesijskih gozdov (to so gozdovi za katere država ni podelila koncesije, saj bivša gozdna gospodarstva pred letom 1991 niso gospodarila s temi gozdovi), s katerimi upravlja Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS.

Za potrebe oblikovanja kriterijev za izbor kmetij v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, ki bodo podlaga razpisu, na katerem bodo le te lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije pa smo analizirali:

- socialno-demografske kazalce (vir: Popis kmetijskih gospodarstev leta 2000, SURS),
- kmetijsko-ekonomske kazalce (vir: Popis kmetijskih gospodarstev leta 2000, SURS),
- gozdarsko-ekonomske kazalce (vir: Popis kmetijskih gospodarstev leta 2000, SURS).

Na osnovi omenjenih analiz smo predlagali:

- izdelavo ocene potencialnega vpliva podeljevanja koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS kmetom v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja na doseganje ciljev 47. člena Zakona o gozdovih in ciljev Resolucije o nacionalnem gozdnem programu,
- kriterije za izbor kmetij, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS,
- predlagali način pridobitve ocene o številu kmetij v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, ki bi bile potencialne interesentke za podelitev koncesij.

V skladu s 7. odstavkom 47. člena Zakona o gozdovih, ki določa, da prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije lahko uveljavlja fizična oseba (kmet), ki aktivno gospodari na kmetiji v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, smo v prvi fazi analizo izvedli za občine, ki so po 93. členu Uredbe Sveta EC št. 1698/2005 v celoti uvrščene v hribovska in gorska območja. V času izvedbe Popisa kmetijskih gospodarstev 2000 je bilo takih občin v Sloveniji 89 (od skupno 193 – 46,1 %). Rezultate smo v nadaljevanju primerjali s povprečnimi podatki za nivo Slovenije.

Zaradi podrobnejšega preverjanja ustreznosti izbranih kazalcev smo analizo ponovili na ravni dveh testnih območij. Da bi bilo možno dobljene rezultate primerjati z drugimi gozdarskimi

podatkovnimi bazami, smo kot osnovno prostorsko enoto izbrali gozdnogospodarsko območje (GGO). Kot razmeroma tipični smo analizirali GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje. Obe območji se skoraj v celoti nagajata v hribovito gorskem območju in razpolagata z gozdovi, ki bi bili po predlogu zakonodaje predmet podeljevanja koncesij.

III. PRAVNE PODLAGE

Na tem mestu navajamo dva zakona, ki neposredno obravnavata našo problematiko, torej podeljevanje koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije. V prvi vrsti je to Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/2007), ki vpeljuje prednostno pravico kmetov v gorskem oziroma hribovitem svetu pri podelitvi koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS. Poleg njega pa še Zakon o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (Ur.l.RS št. 10-432/1993), ki med petimi glavnimi nalogami sklada opredeljuje tudi dodeljevanje koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS. Celoten pregled pravnih podlag, ki se neposredno ali posredno dotikajo naše problematike je v Prilogi I.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/2007), objavljen 3.12.2007, velja od 18.12.2007

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih v 33. členu navaja pomembne spremembe 47. člena Zakona o gozdovih pri podeljevanju koncesij za izkoriščanje državnih gozdov ter posega tudi v preprečevanje nadaljnjega drobljenja gozdnih parcel (meja 5 ha). V nadaljevanju je predstavljena vsebina tega člena, ki je tudi edini v poglavju V. Promet z gozdovi.

V. PROMET Z GOZDOVI, 47. člen (vir: čistopis IUS-INFO, povzeto v celoti)

(1) Republika Slovenija ima predkupno pravico pri nakupu gozdov iz 43. člena ter prvega, drugega in tretjega odstavka 44. člena tega zakona, razen če je izjemna poudarjenost funkcije, zaradi katere so gozdovi razglašeni za gozdove s posebnim namenom, v interesu lokalne skupnosti.

(2) Lokalna skupnost, na območju katere ležijo gozdovi, ki se prodajajo, ima predkupno pravico pri nakupu gozdov iz drugega in tretjega odstavka 44. člena tega zakona, če je izjemna poudarjenost funkcije, zaradi katere so gozdovi razglašeni za gozdove s posebnim namenom, v interesu lokalne skupnosti. Če lokalna skupnost predkupne pravice ne uveljavi, jo ima lastnik, katerega zemljišče meji na gozd, ki se prodaja.

(3) Ne glede na določbe prvega in drugega odstavka tega člena ter predpisov, ki urejajo predkupno pravico na zemljiščih, ima Republika Slovenija oziroma pravna oseba, ki gospodari z gozdovi v lasti Republike Slovenije, predkupno pravico pri nakupu gozdov v kompleksu, večjem od 30 hektarjev. Ta pravna oseba mora v primeru zemljišč, ki se nahajajo na zavarovanih območjih po predpisih s področja ohranjanja narave, pridobiti mnenje ministrstva, pristojnega za ohranjanje narave, ki se šteje za izjavo iz 84. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave (ZON – UPB2) (Ur.l.RS, št. 96-4233/04) in Zakona o društvih (ZDru-1) (Ur.l.RS, št. 61-2567/06).

(4) Pri prometu z gozdovi iz 43. in 44. člena tega zakona ter prejšnjega odstavka upravna enota o predkupni pravici obvesti pravno osebo, ki gospodari z gozdovi v lasti Republike Slovenije, oziroma lokalno skupnost. Če pravna oseba, ki gospodari z gozdovi, v lasti

Republike Slovenije, oziroma lokalna skupnost uveljavlja predkupno pravico, objava ponudbe na oglasni deski upravne enote in enotnem državnem portalu e-uprave ni potrebna.

(5) Predkupna pravica po tem zakonu se uveljavi tako, da upravičenec iz prejšnjega odstavka v 30 dneh od prejema obvestila upravne enote pisno sporoči lastniku nepremičnine in upravni enoti, da ponudbo sprejema.

(6) Gozdnih parcel, manjših od 5 hektarjev, ni dovoljeno deliti, razen pri gradnji javne infrastrukture.

Uporabljati se začne po sprejemu programa iz 9. odstavka tega člena (Uradni list RS, št. 110-5469/2007)

(7) Fizična oseba, ki je kmet v skladu s predpisi, ki urejajo promet s kmetijskimi zemljišči in aktivno gospodari na kmetiji v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, lahko uveljavlja prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije. Ne glede na določbe zakona, ki ureja Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije, imajo upravičenci iz tega odstavka prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov pred dosedanjimi koncesionarji. Prednostno pravico uveljavlja fizična oseba na podlagi posamičnega programa ohranjanja kmetije, ki je osnova za pripravo Programa ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja.

(8) Poleg pogojev iz prejšnjega odstavka mora fizična oseba, ki želi uveljavljati prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije, izpolnjevati še naslednje pogoje:

- izkazati mora, da bo koncesijo izvajal v okviru svojega kmetijskega gospodarstva, ob smiselni uporabi 19. člena zakona;
- zagotoviti mora potrebna tehnična sredstva in imeti strokovna znanja za izvajanje koncesije;
- lastni in s koncesijo pridobljeni gozdovi predstavljajo zaokroženo celoto in ne smejo presegati 200 hektarjev.

(9) Program ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja pripravi minister, pristojen za gozdarstvo, sprejme pa ga Vlada Republike Slovenije.

(10) Razen v primerih iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena ima lastnik, katerega zemljišče meji na gozd, ki se prodaja, prednostno pravico pri nakupu tega gozda. Če ta prednostne pravice ne uveljavi, ima prednostno pravico drug lastnik, katerega gozd je najbližje gozdu, ki se prodaja.

(11) Za postopke in roke prodaje gozdov, uveljavljanje prednostne pravice in pogoje za menjavo gozdov se smiselno uporabljajo določbe zakona o kmetijskih zemljiščih, če ni s tem zakonom določeno drugače.

(12) Podrobnejše pogoje iz osmega odstavka tega člena predpiše minister, pristojen za gozdarstvo.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih določa tudi:

49. člen

(6) Vlada sprejme program iz devetega odstavka 47. člena zakona v roku dveh let po uveljavitvi tega zakona.

(7) Določbe sedmega odstavka 47. člena zakona se začnejo uporabljati po sprejemu programa iz devetega odstavka 47. člena zakona.

Zakon o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov (Ur.l.RS. 10-432/1993)

Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov (ZSKZG) je v veljavi od 11.3.1993. V tem času je bilo sprejetih pet dopolnitev ZSKZG. V času od sprejetja ZSKZG (do 1. 4. 2008) je bila oblikovana tudi obsežna sodna praksa in sicer: Judikati Vrhovnega sodišča RS - SOVS (64), Judikati Višjih sodišč RS - IESP (22), Odločitve Ustavnega sodišča RS - USTA (7), Judikati Upravnega sodišča RS - UPRS (4) (vir: spletne strani IUS-INFO).

Med petimi glavnimi nalogami sklada, ki so opredeljene v 4. čl. ZSKZG je v drugi alineji opredeljeno tudi dodeljevanje koncesij (»izvaja promet s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi, ter jih daje v zakup v skladu s predpisi in svojimi akti oziroma zanje dodeljuje koncesije«).

V 17. čl. ZSKZG je opredeljeno, da upravljalci oziroma dejanski uporabniki podpišejo s SKZG koncesijsko pogodbo s smiselno uporabo Zakona o varstvu okolja (Ur.l.RS, št.32-1351/93) za gozdove oziroma drugo ustrezno pogodbo v skladu z zakonom do 30. 6. 1996. Do dokončnega podpisa vseh koncesijskih pogodb za gozdove v lasti RS je prišlo šele leta 2002, kar je razvidno v Poročilu o delu SKZG RS za leto 2002 (2003) (cit): *»V zaključku januarja 2002 so bile s koncesionarji podpisane vse koncesijske pogodbe. S tem je bila dana osnova, da se gospodarjenje z gozdovi v lasti RS vzpostavi na osnovi določil Uredbe o koncesiji za izkoriščanje gozdov. Koncesijska pogodba je podrobneje določila obseg koncesije ter pravice in obveznosti obeh partnerjev. S koncesijsko pogodbo je bil določen tudi način obračuna kupnine za odplačno pridobljene gozdove. Sprejeta je bila metodologija obračuna kot jo je predlagal Sklad.«*

V nadaljevanju istega člena je opredeljeno tudi kaj se bo zgodilo po izteku pogodb. V primeru koncesijskih pogodb za izkoriščanje gozdov se vse pogodbe iztečejo leta 2016.

»Po izteku pogodb iz drugega odstavka tega člena oziroma, če se dosedanji upravljavci odpovedo pravici do sklenitve pogodbe oziroma se sklenjena pogodba razdre, se v skladu z zakonom, ki ureja zakupna, koncesijska oziroma druga ustrezna razmerja, pogodba za novo obdobje sklene na podlagi javnega razpisa. Koncesionarja oziroma zakupnika izbere sklad oziroma občina. Po izteku pogodb lahko v skladu z zakonom oziroma koncesijskim aktom dotedanji zakupniki, koncesionarji ali drugi uporabniki pod enakimi pogoji uveljavijo

prednostno pravico pri vzpostavitvi novih pogodbenih razmerij oziroma podeljevanju koncesij.«

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS 110-5469/2007) je prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije razširil na kmete v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja. O rokih za uveljavljanje prednostne pravice zakon ne govori.

IV. REZULTATI

IV.1 Analiza koncesijskih in nekoncesijskih gozdov v lasti RS

Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (v nadaljevanju SKZG) je leta 2005 gospodaril na površini 258.301 hektarjev gospodarskih gozdov v lasti RS. Večinski del gozdov (96 %) je na podlagi Zakona o SKZG oddan v dolgoročno koncesijo pravnim naslednikom bivših gozdnih gospodarstev (Letno poročilo SKZG RS za leto 2005 2006). Enak je tudi podatek v Letnem poročilu SKZG RS za leto 2006 (2007). Pri oceni površin po koncesionarjih je površina gozdov nekoliko nižja in sicer 242.080 hektarjev (preglednica 1) (2007). Dobro leto kasneje je ime! SKZG le še 227.866 hektarjev državnih gozdov v upravljanju, od tega pod koncesijami skoraj 98 % (preglednica 1, slika 1) (Podatki SKZG RS 2008).

Ob predpostavki, da ima Slovenija 1,2 milijona hektarjev gozdov, predstavlja 12.000 hektarjev le odstotek gozdov. Po podatkih SKZG je trenutno državnih gozdov, ki niso predmet koncesije (v nadaljevanju nekoncesijskih gozdov), le tretjino slednje površine.

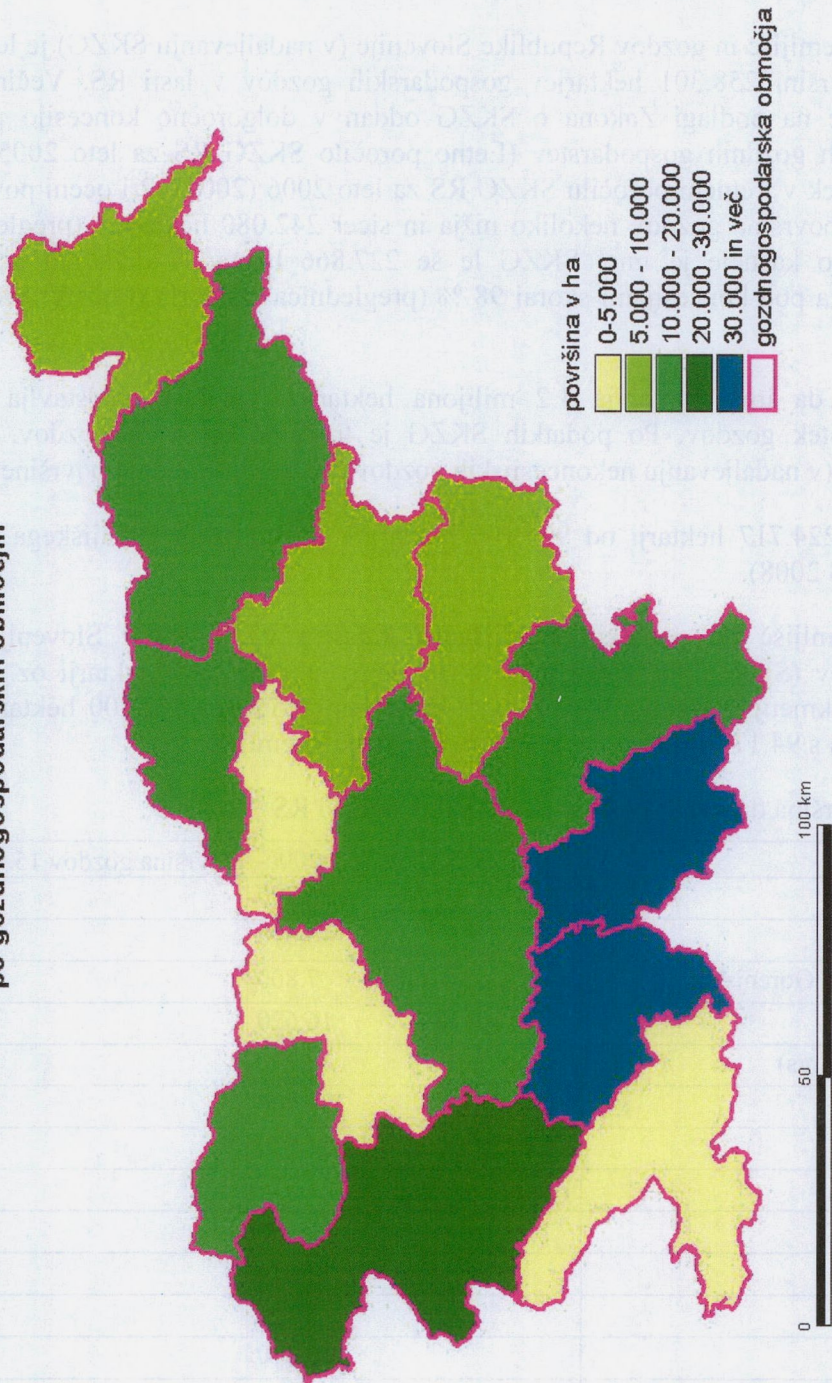
Sklad upravlja z 224.717 hektarji od 991.100 hektarjev po podatkih zemljiškega katastra (Podatki SKZG RS 2008).

Površina vseh zemljišč po podatkih zemljiškega katastra v Republiki Sloveniji znaša 2.027.300 hektarjev (SURS 2007). Od tega Sklad upravlja s 335.697 hektarji oz. 16,6 % površin. Površina kmetijskih zemljišč v Republiki Sloveniji obsega 877.200 hektarjev. Od tega Sklad upravlja s 94.172 hektarji oz. z 10,7 % kmetijskih zemljišč.

Preglednica 1: Površina državnih gozdov po podatkih SKZG RS

Koncesionarji	Površina gozdov leta 2006	Površina gozdov 15.1.2008
SGG Tolmin	28.300	26.798
GG Bled	16.070	14.961
Legoles (Gozdarstvo Gorenjske)	7.800	5.955
Gozd Ljubljana	16.620	12.782
GG Postojna (+PE Kras)	36.270	35.364
Grča Kočevje	36.400	34.501
Snežnik	14.820	14.277
GG Novo mesto	21.320	14.996
GG Brežice	10.500	7.821
GG Celje	10.920	10.292
GG Nazarje	150	4.363
GG Slovenj Gradec	15.310	14.610
GG Maribor	22.760	19.110
GLG Murska Sobota	4.840	7.362
Skupaj	242.080	223.192
Nekoncesijski gozdovi		4.674

Površina državnih gospodarskih koncesijskih gozdov po gozdnogospodarskih območjih

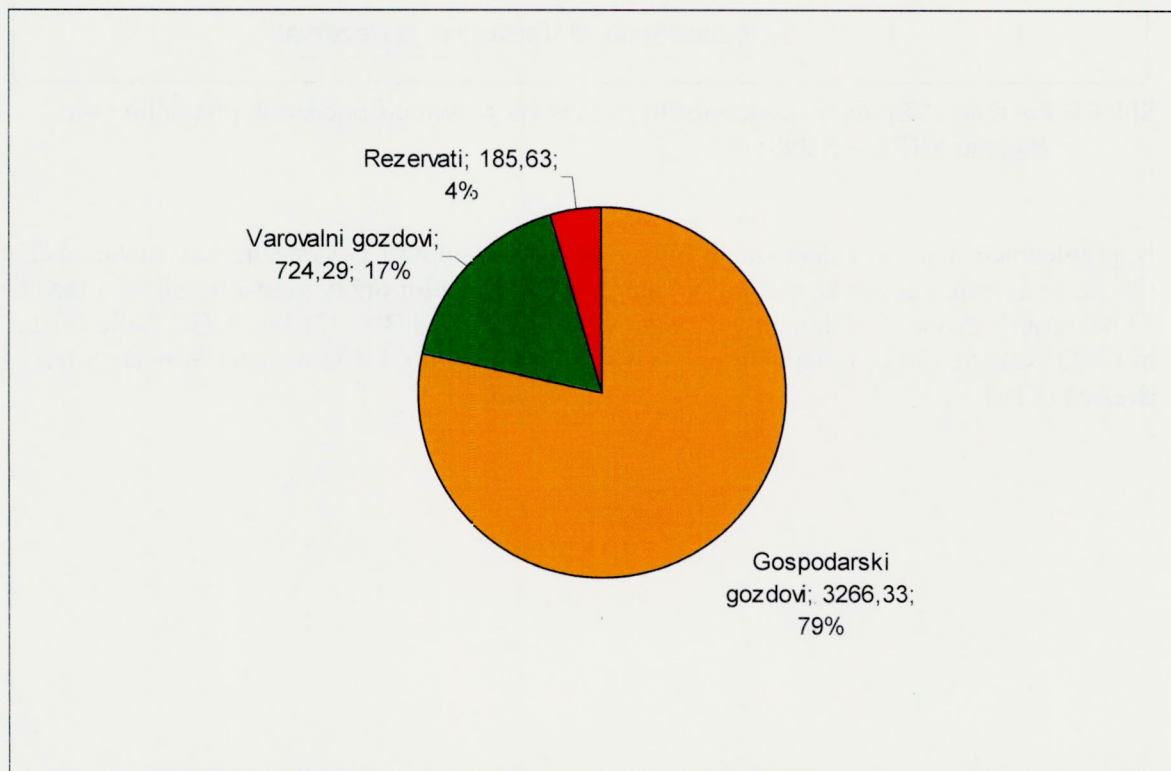
Slika 1: Površina državnih gospodarskih koncesijskih gozdov po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

Analiza nekoncesijskih gozdov po podatkih Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Po podatkih SKZG RS je bilo v začetku leta 2008 v Sloveniji 4.176 hektarjev državnih gozdov, ki niso bili predmet koncesije, od tega 3.266 hektarjev oz. 79 % gospodarskih gozdov, 724 hektarjev oz. 17 % varovalnih gozdov in 186 hektarjev oz. 4 % rezervatov (preglednica 2, slika 2).

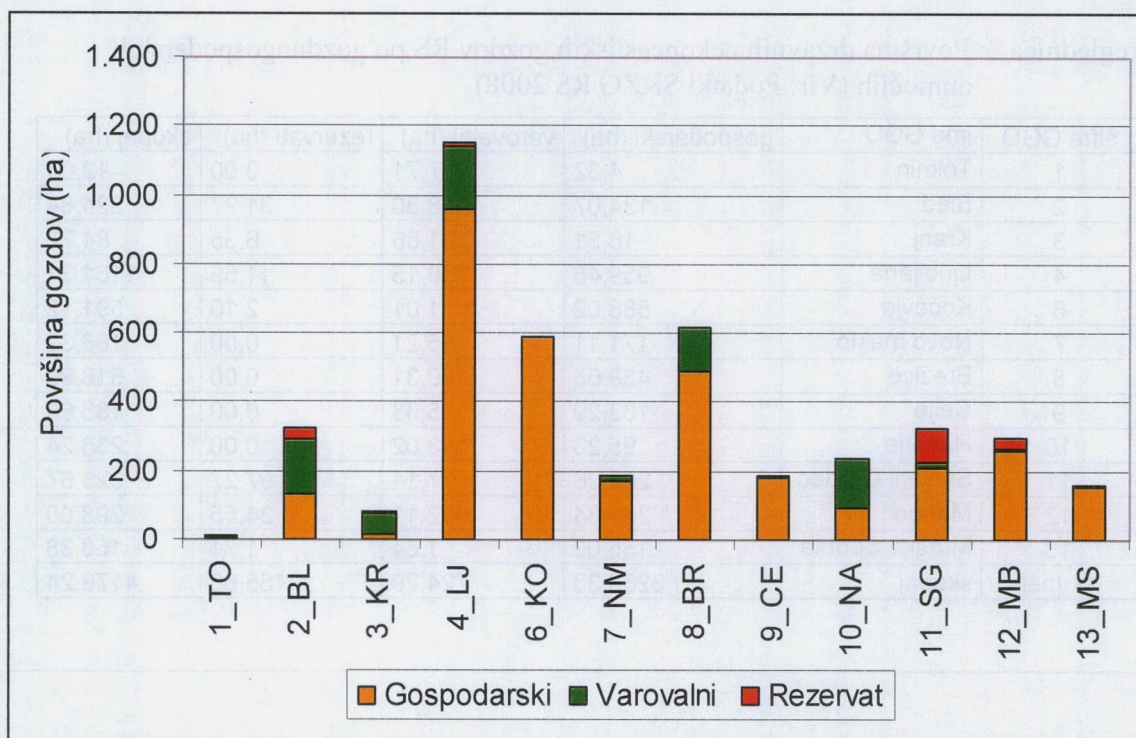
Preglednica 2: Površina državnih nekoncesijskih gozdov RS po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

šifra GGO	ime GGO	gospodarski (ha)	varovalni (ha)	rezervati (ha)	skupaj (ha)
1	Tolmin	4,32	7,71	0,00	12,04
2	Bled	134,07	158,80	31,97	324,84
3	Kranj	16,51	61,86	6,35	84,72
4	Ljubljana	959,48	180,15	11,69	1151,31
6	Kočevje	588,02	1,01	2,10	591,12
7	Novo mesto	171,11	15,21	0,00	186,32
8	Brežice	488,65	130,31	0,00	618,96
9	Celje	183,29	5,33	0,00	188,63
10	Nazarje	95,23	143,02	0,00	238,24
11	Slovenj Gradec	209,26	17,14	97,27	323,67
12	Maribor	261,34	2,11	34,55	298,00
13	Murska Sobota	155,03	1,64	1,71	158,38
skupaj	skupaj	3266,33	724,29	185,63	4176,24

Slika 2: Površina državnih nekoncesijskih gozdov RS (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

Največ državnih nekoncesijskih gozdov je bilo v gozdnogospodarskem območju Ljubljana in sicer 1.151 hektarjev, sledili sta gozdnogospodarski območji Brežice in Kočevje z okrog 600 hektarji, vsa ostala gozdnogospodarska območja so imela manj kot 350 hektarjev nekoncesijskih gozdov (preglednica 2, sliki 3 in 6).

Slika 3: Površina državnih nekoncesijskih gozdov po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

Iz preglednice 3 je razvidno, da je bilo v povprečju znotraj posamezne katastrske občine (zajete so le tiste katastrske občine, v katerih so bili prisotni državni nekoncesijski gozdovi) 13 hektarjev nekoncesijskih državnih gozdov, največ v GGO Bled (36 ha), GGO Celje (31 ha) in GGO Nazarje (30 ha), najmanj pa v GGO Tolmin (3 ha), GGO Murska Sobota (5 ha) in Brežice (8 ha).

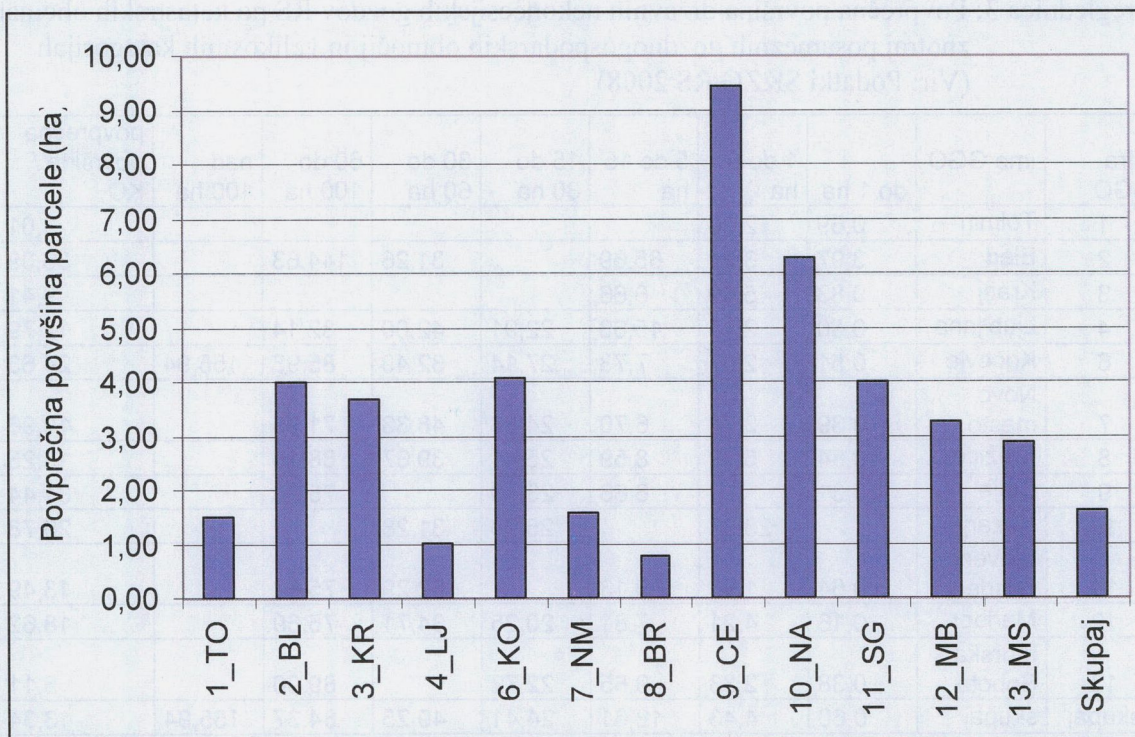
Preglednica 3: Povprečna površina državnih nekoncesijskih gozdov RS po katastrskih občinah znotraj posameznih gozdnogospodarskih območij in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

šifra GGO	ime GGO	do 1 ha	1 do 5 ha	5 do 15 ha	15 do 30 ha	30 do 60 ha	60 do 100 ha	nad 100 ha	povprečna površina / KO
1	Tolmin	0,69	2,36						3,01
2	Bled	3,97	3,21	65,69		31,26	144,63		36,09
3	Kranj	0,83	5,49	6,66					9,41
4	Ljubljana	0,50	2,45	15,63	22,91	42,00	82,14		12,79
6	Kočevje	0,51	2,57	7,73	27,14	32,49	85,98	155,94	24,63
7	Novo mesto	0,39	3,74	6,70	24,56	48,33	71,93		10,96
8	Brežice	0,84	5,59	8,59	25,41	39,67	88,16		8,25
9	Celje	0,31		6,66	23,19		75,90		31,44
10	Nazarje		23,37		25,78	31,28			29,78
11	Slovenj Gradec	0,54	1,91	9,13		52,29	75,62		13,49
12	Maribor	0,16	4,21	7,81	20,25	34,71	75,69		18,62
13	Murska Sobota	0,38	2,33	9,85	22,72		89,90		5,11
skupaj	skupaj	0,60	4,43	12,61	24,41	40,25	84,37	155,94	13,34

Državni nekoncesijski gozdovi so bili razdeljeni v 2.574 parcel, kar pomeni, da je bila povprečna velikost parcele le 1,62 ha (preglednica 4 in 5, slika 4). V povprečju so bile največje parcele v GGO Celje (9,43 ha) in GGO Nazarje (6,27 ha), najmanjše pa v GGO Brežice, Ljubljana, Novo mesto in Tolmin. V slednjih je bila povprečna velikost parcele manjša od dveh hektarjev.

Preglednica 4: Število parcel v državnih nekoncesijskih gozdovih RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

šifra GGO	ime GGO	do 1 ha	1 do 5 ha	5 do 15 ha	15 do 30 ha	30 do 60 ha	60 do 100 ha	nad 100 ha	ni gospodarski gozd	skupaj
1	Tolmin	2	4						2	8
2	Bled	2	5	26		2	46			81
3	Kranj	1	12	7					3	23
4	Ljubljana	109	123	255	316	45	268		7	1123
6	Kočevje	2	21	59	29	10	16	7	1	145
7	Novo mesto	7	36	2	5	64	4			118
8	Brežice	60	204	171	184	90	71		11	791
9	Celje	1		11	3		5			20
10	Nazarje		6		20	8			4	38
11	Slovenj Gradec	13	34	11		21	1		1	81
12	Maribor	19	3	8	2	31	26		2	91
13	Murska Sobota	17	18	2	2		13		3	55
skupaj	skupaj	233	466	552	561	271	450	7	34	2574

Slika 4: Povprečna velikost parcel v državnih nekoncesijskih gozdovih RS po gozdnogospodarskih območjih (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

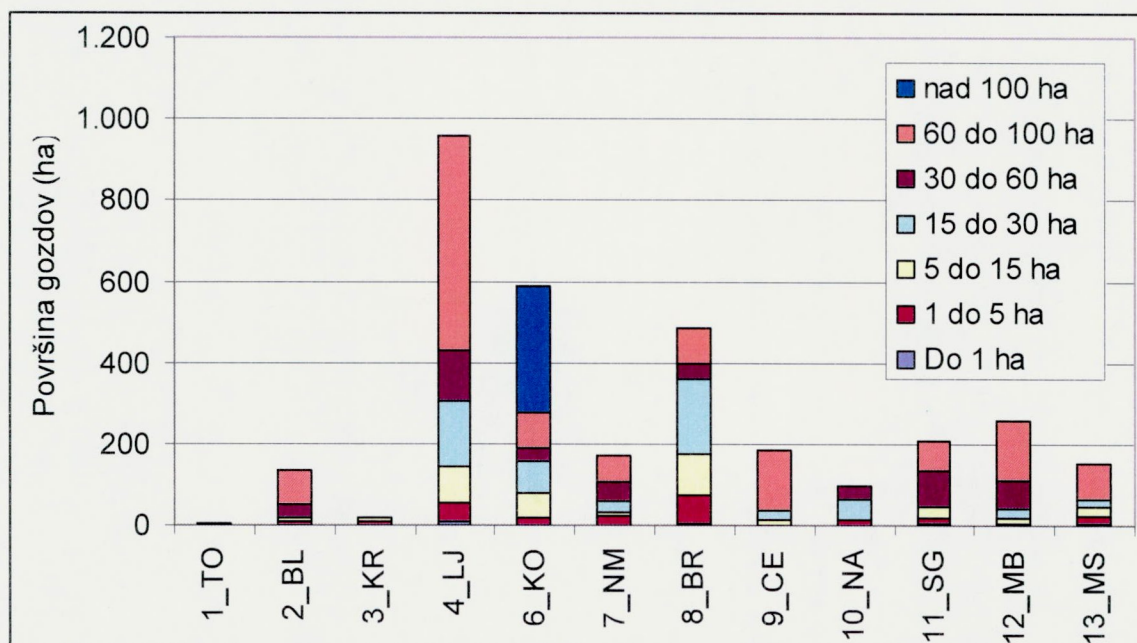
Preglednica 5: Povprečna velikost parcel v državnih nekoncesijskih gozdovih RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

šifra GGO	ime GGO	do 1 ha	1 do 5 ha	5 do 15 ha	15 do 30 ha	30 do 60 ha	60 do 100 ha	nad 100 ha	ni gospodarski gozd	skupaj
1	Tolmin	0,34	1,18						3,31	1,50
2	Bled	3,97	1,92	5,05			3,14			4,01
3	Kranj	0,83	2,29	0,95					16,59	3,68
4	Ljubljana	0,18	0,38	0,74	0,58	2,80	2,15		1,92	1,03
6	Kočevje	0,51	0,74	1,05	2,81	3,25	5,37	44,55	1,01	4,08
7	Novo mesto	0,28	0,73	6,70	4,91	0,76	17,98			1,58
8	Brežice	0,29	0,79	0,60	1,10	0,44	1,24		0,46	0,78
9	Celje	0,31		1,21	7,73		30,36			9,43
10	Nazarje		11,68		2,58	3,91			21,32	6,27
11	Slovenj Gradec	0,42	0,39	2,49		4,98	75,62		97,27	4,00
12	Maribor	0,05	1,40	1,95	10,13	2,24	5,82		18,07	3,27
13	Murska Sobota	0,38	1,03	9,85	11,36		6,92		0,35	2,88
skupaj	skupaj	0,27	0,86	1,05	1,09	1,78	3,19	44,55	8,70	1,62

Pri podeljevanju koncesij kmetom v gorskem oziroma hribovitem svetu Slovenije so predmet zanimanja predvsem gospodarski gozdovi, saj je cilj izboljšanje njihovega gospodarskega položaja. V začetku leta 2008 (Vir: Podatki SKZG RS 2008) je bilo v Sloveniji 3.266 hektarjev gospodarskih nekoncesijskih gozdov, največ v GGO Ljubljana, Kočevje in Brežice (preglednica 6 in 7, slika 5).

Preglednica 6: Državni gospodarski nekoncesijski gozdovi RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

šifra GGO	ime GGO	do 1 ha	1 do 5 ha	5 do 15 ha	15 do 30 ha	30 do 60 ha	60 do 100 ha	nad 100 ha	Skupaj
1	Tolmin	0,69	3,63	/	/	/	/	/	4,32
2	Bled	0,40	7,63	11,06	/	31,26	83,72	/	134,07
3	Kranj	0,83	9,03	6,66	/	/	/	/	16,51
4	Ljubljana	10,33	45,93	88,65	162,01	126,01	526,54	/	959,48
6	Kočevje	1,03	15,45	61,85	79,34	32,49	85,98	311,88	588,02
7	Novo mesto	1,94	18,91	13,41	24,56	48,33	63,97	/	171,11
8	Brežice	4,59	69,35	102,02	184,88	39,67	88,16	/	488,65
9	Celje	0,31	/	13,33	23,19	/	146,48	/	183,29
10	Nazarje	/	12,39	/	51,56	31,28	/	/	95,23
11	Slovenj Gradec	5,42	13,39	27,40	/	87,43	75,62	/	209,26
12	Maribor	0,98	4,21	15,62	19,74	69,42	151,37	/	261,34
13	Murska Sobota	5,80	18,63	19,70	22,72	/	88,18	/	155,03
Skupaj	Skupaj	32,32	218,54	359,69	567,98	465,89	1310,02	311,88	3266,33

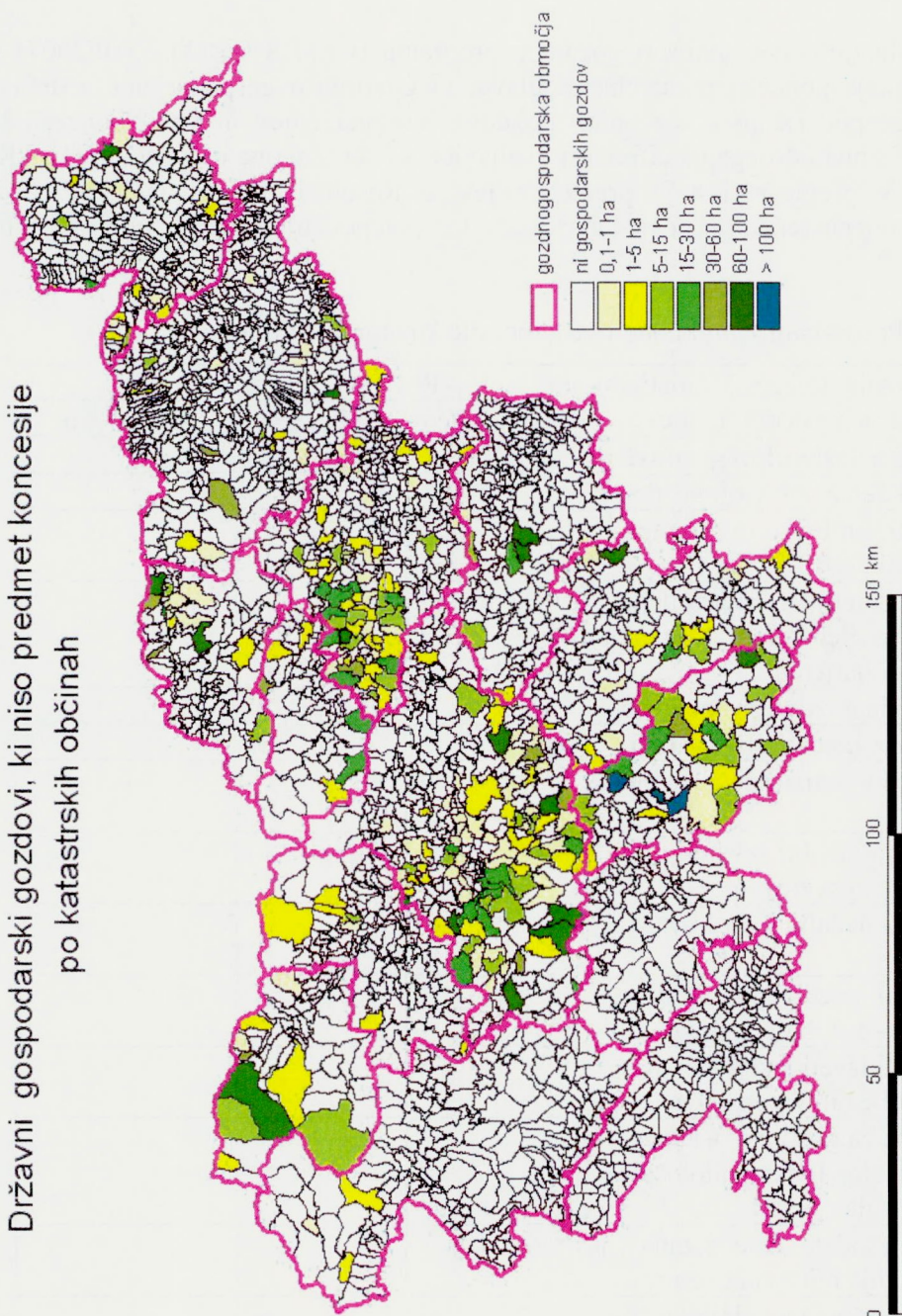

Slika 5: Državni gospodarski nekoncesijski gozdovi RS po gozdnogospodarskih območjih in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

Preglednica 7: Povprečna površina državnih gospodarskih nekoncesijskih gozdov RS po katastrskih občinah znotraj posameznih GGO in velikostnih kategorijah (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

šifra GGO	ime GGO	do 1 ha	1 do 5 ha	5 do 15 ha	15 do 30 ha	30 do 60 ha	60 do 100 ha	nad 100 ha	Povprečna površina / KO
1	Tolmin	0,69	1,82						1,08
2	Bled	0,20	2,54	5,53		31,26	83,72		14,90
3	Kranj	0,83	1,81	6,66					1,83
4	Ljubljana	0,26	2,42	7,39	20,25	42,00	75,22		10,66
6	Kočevje	0,51	2,57	7,73	26,45	32,49	85,98	155,94	24,50
7	Novo mesto	0,39	2,70	6,70	24,56	48,33	63,97		10,07
8	Brežice	0,22	2,39	8,50	23,11	39,67	88,16		6,52
9	Celje	0,31		6,66	23,19		73,24		30,55
10	Nazarje		4,13		25,78	31,28			11,90
11	Slovenj Gradec	0,54	1,91	9,13		43,72	75,62		8,72
12	Maribor	0,16	4,21	7,81	19,74	34,71	75,68		16,33
13	Murska Sobota	0,34	2,33	9,85	22,72		88,18		5,00
skupaj	skupaj	0,31	2,43	7,82	22,72	38,82	77,06	155,94	10,44

Državni gospodarski gozdovi, ki niso predmet koncesije po katastrskih občinah

Slika 6: Površina državnih gospodarskih nekoncesijskih gozdov po KO in GGO (Vir: Podatki SKZG RS 2008)

IV.2 Ocena potencialnega vpliva podeljevanja koncesij na doseganje ciljev 47. člena Zakona o gozdovih in ciljev Resolucije o nacionalnem gozdnem programu

V okviru Resolucije o nacionalnem gozdnem programu (Ur.l.RS št. 111-5510/2007) sta z vidika podeljevanja koncesij pomembni poglavji, ki govorita o gospodarjenju z državnimi gozdovi in o gospodarjenju z zasebnimi gozdovi. Vsebina ciljev in vpliv koncesij lahko obravnavamo v smislu doseganja ciljev pri uveljavitvi 47. čl. Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/07). V preglednici 8 je pregled ciljev iz Resolucije o nacionalnem gozdnem programu, ki so neposredno ali posredno povezani s potencialnimi vplivi podelitve koncesij kmetom v OMD.

Preglednica 8: Potencialni vplivi podelitve koncesije kmetom v OMD

Vpliv podeljevanja koncesij kmetijam v OMD na doseganje naslednjih ciljev :	VPLIV KONCESIJ NA CILJ		
	Pozitiven	Nebistven	Negativen
Gospodarjenje z državnimi gozdovi			
Cilj 1: Povečati delež državnih gozdov			
Cilj 2: Izboljšati zemljiško in parcelno strukturo državnih gozdov			
Cilj 3: Ohraniti kmetije in podeželje v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja			
Cilj 4: Racionalna gozdna proizvodnja			
Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi			
Cilj 1: Izboljšati organiziranost lastnikov gozdov			
Cilj 2: Intenzivirati izobraževanje lastnikov gozdov in svetovanje			
Cilj 3: Zaustaviti nadaljnje drobljenje gozdne posesti			
Cilj 4: Zagotoviti izvedbo potrebnih gojitvenih in varstvenih del v gozdovih			
Cilj 5: Zagotoviti izvedbo del na tehnološko sodoben in varen način			
Cilj 6: Spodbude za gozdove, v katerih ekološke ali socialne funkcije določajo način gospodarjenja			
Cilj 7: Povečano sodelovanje lastnikov pri načrtovanju razvoja njihovih gozdov			
Cilj 8: Izboljšati trženje gozdnih lesnih proizvodov, drugih gozdnih proizvodov in funkcij gozdov			

Predlagamo, da v nadaljevanju projekta ekspertna skupina (po trije predstavniki Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije in avtorji

ekspertize) najprej opravijo individualno ocenjevanje vpliva podeljevanja koncesij kmetom v OMD na gospodarjenje z državnimi in zasebnimi gozdovi. Po obdelavi podatkov se rezultati v naslednji fazi analizirajo v ožji ekspertni skupini in končne ocene uporabijo pri pripravi Programa ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu.

IV.3 Analiza socialno-demografske, kmetijsko-ekonomske in gozdarsko-ekonomske strukture kmetij

V analizi smo uporabili podatke Popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 (SUR5). Kot smo pojasnili že v poglavju II.3 (Metode dela) smo vse podatke analizirali na 4 prostorskih enotah:

- Slovenija,
- hribovska in gorska območja Slovenije,
- GGO Nazarje,
- GGO Slovenj Gradec.

V prvi fazi smo analizo izvedli za občine, ki so po 93. členu Uredbe Sveta EC št. 1698/2005 v celoti uvrščene v hribovska in gorska območja. V času izvedbe Popisa kmetijskih gospodarstev 2000 je bilo takih občin v Sloveniji 89 (od skupno 193 – 46,1 %). Rezultate smo v nadaljevanju primerjali s povprečnimi podatki na nivoju Slovenije. Podrobnejšo analizo smo izvedli na ravni Gozdnogospodarskih območij Slovenj Gradec in Nazarje, ki se skoraj v celoti nagajata v hribovito gorskem območju in razpolagata z gozdovi, ki bi bili po predlogu zakonodaje predmet podeljevanja koncesij.

IV.3.1 Socialno-demografska struktura kmetij

Slovenija se uvršča med države z najbolj negativnimi demografskimi gibanji, ki se že in se bodo v bodoče še bolj izražala na vseh področjih našega življenja. Je ena od držav z najnižjo rodnostjo v Evropi in na svetu sploh (Ilić in sod. 2007). Zaznamuje jo tudi neugodna starostna struktura, indeks staranja se stalno povečuje in je sredi leta 2005 dosegel že vrednost 108,7 (Ilić in sod. 2007). Stanje je toliko bolj zaskrbljujoče v nekaterih bolj odročnih območjih Slovenije, med katere sodijo tudi hribovska in gorska. Tu so manj ugodni življenjski pogoji dodatno pripomogli k negativni demografski sliki. Neugodna starostna struktura in negativen naraven prirast prebivalstva sta skupaj z ostalimi spremembami na socialno-demografskem področju (odseljevanje mladih, spremembe v zaposlitveni in izobrazbeni sestavi prebivalstva, upadanje deleža kmečkega prebivalstva...) močno vplivala na celotni razvoj območja. Največje spremembe so vidne v pokrajini, kjer je prišlo v zadnjih nekaj desetletjih do intenzivnega zaraščanja kmetijskih površin. Najprej in najbolj so bila prizadeta težje dostopna, višje ležeča in strma območja, ki se vidno praznijo, kultivirana pokrajina pa se umika "divjini" (Ferreira 2005). V takšnih razmerah pomeni ohranjanje poselitve in tradicionalne kulturne pokrajine težko nalogo. Zagotovo pa je z ustrežno politiko in iz nje izhajajočimi ukrepi mogoče vsaj delno zaustaviti nadaljevanje negativnih trendov in omiliti posledice.

V pričujočem poglavju smo se osredotočili na socialno-demografske značilnosti družinskih kmetij in analizirali širok nabor kazalcev, ki so bili zbrani v okviru Popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000 s strani Statističnega urada Republike Slovenije.

Analizirali smo naslednje kazalce:

- gospodarji na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na družinskih kmetijah (kmetovanje je zanje edina, glavna, stranska dejavnost, občasno pomagajo na kmetijskem gospodarstvu, ne delajo na kmetijskem gospodarstvu),
- vložek dela na kmetijah po izvoru delovne sile (gospodarji, ostali družinski člani, redno zaposleni),
- gospodarji na družinskih kmetijah po starostnih skupinah (< 40 let, 40-49, 50-59, 60 in več),
- gospodarji na družinskih kmetijah in njihovi zakonski ali zunajzakonski partnerji (ima/nima partnerja),
- število gospodarjevih otrok na družinskih kmetijah (0, 1-2, 3 ali več),
- število družinskih članov na družinskih kmetijah (1, 2, 3-5, 6 ali več),
- gospodinjstva na družinskih kmetijah po starostnih skupinah (<35, 35-44, 45-54, 55-64, 65 in več),
- splošna izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah (brez izobrazbe, nepopolna OŠ, OŠ, poklicna šola, SŠ, višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska izobrazba),
- kmetijska izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah (samo praktične izkušnje, tečaji iz kmetijstva, poklicna kmetijska izobrazba, srednja kmetijska izobrazba, višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska kmetijska izobrazba),
- nasledniki na družinskih kmetijah (družinska kmetija ima/nima naslednika),
- nasledniki na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na družinskih kmetijah (kmetovanje je zanje edina, glavna, stranska dejavnost, občasno pomagajo na kmetijskem gospodarstvu, ne delajo na kmetijskem gospodarstvu),
- splošna izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah (brez izobrazbe, nepopolna OŠ, OŠ, poklicna šola, SŠ, višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska izobrazba),
- kmetijska izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah (samo praktične izkušnje, tečaji iz kmetijstva, poklicna kmetijska izobrazba, srednja kmetijska izobrazba, višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska kmetijska izobrazba).

Rezultati:

Na tem mestu so predstavljene samo bistvene ugotovitve, medtem ko so celotni rezultati s preglednicami in slikami prikazani v Prilogi 2.

Rezultati za hribovska in gorska območja Slovenije in za nivo Slovenije kot celote so skoraj identični. Značilna je **zelo neugodna starostna, izobrazbena in poklicna struktura gospodarjev** na družinskih kmetijah. Največ, in sicer 44 % gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije je starejših od 60 let, le 13 % je mlajših od 40 let. Z vidika ohranjanja kmetijske in gozdarske dejavnosti ter kulturne pokrajine je takšno stanje zaskrbljujoče. Izobrazbena raven gospodarjev na družinskih kmetijah je nizka. 12 % gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije je brez izobrazbe, skoraj polovica pa jih ima dokončano le osnovno šolo. 27 % gospodarjev je končalo poklicno šolo, 11 % srednjo, medtem ko je delež gospodarjev z višjo doseženo stopnjo izobrazbe zanemarljiv. Glede na doseženo raven šolske izobrazbe se gospodarji na družinskih kmetijah zelo razlikujejo od povprečja aktivnega prebivalstva v Sloveniji. Po podatkih Ankete o delovni sili ima 21,4 % delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji

končano osnovno šolo ali je brez formalne izobrazbe, 61,8 % pa ima poklicno ali srednješolsko izobrazbo (SURS 2001 v Dernulc 2002). Stanje glede poklicne usposobljenosti gospodarjev je, izhajajoč iz meril dosežene formalne kmetijske izobrazbe, še manj ugodno. Velika večina (85 %) gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije ima samo praktične izkušnje, 8 % ima opravljene tečaje iz kmetijstva, le 5 % pa ima poklicno ali višjo stopnjo kmetijske izobrazbe.

Skoraj polovici gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije predstavlja kmetovanje edino ali glavno dejavnost. Ti predstavljajo tudi pomemben vir delovne sile, saj opravijo kar 45 % vsega dela na družinskih kmetijah, preostanek pa skoraj v celoti njihovi družinski člani. Več kot 70 % gospodarjev ima zakonskega ali zunajzakonskega partnerja. 30 % gospodarjev nima otrok, več kot polovica jih ima enega ali dva, 14 % pa 3 ali več otrok. 8 % gospodinjev na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije ima samo 1 člana, petina jih ima 2 člana, dobra polovica 3-5 članov, v 18 % gospodinjev pa živi 6 ali več članov. Za starostno sestavo gospodinjev na družinskih kmetijah je značilna visoka zastopanost starejših družinskih članov. V gospodinjstvih na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije kot tudi v celotni Sloveniji je skoraj tretjina oseb starejših od 55 let. Primerjava podatkov s prejšnjima dvema popisoma (Kovačič 1995 v Dernulc in sod. 2002) je pokazala, da se je starostna struktura na družinskih kmetijah v Sloveniji močno poslabšala.

Naslednika ima izbranih 24 % družinskih kmetij v gorskih in hribovskih območjih Slovenije. 17 % naslednikom kmetovanje pomeni edino ali glavno dejavnost, kar $\frac{3}{4}$ pa je kmetovanje stranska dejavnost oziroma občasno pomagajo na kmetiji. Izobrazbena struktura naslednikov je občutno boljša kot pri gospodarjih. Le 5 % naslednikov je brez izobrazbe oziroma z nedokončano osnovno šolo, 23 % jih ima dokončano osnovno šolo, 37 % poklicno, 24 % srednjo, 5 % pa jih ima višjo, visoko strokovno, univerzitetno ali podiplomsko izobrazbo. Pri poklicni strukturi naslednikov ni prišlo do bistvene izboljšave v primerjavi s poklicno usposobljenostjo gospodarjev. Kar 78 % naslednikov ima le praktične izkušnje, po 4 % jih je opravilo tečaje iz kmetijstva oziroma poklicno kmetijsko izobrazbo. Le 3 % naslednikov ima srednjo kmetijsko izobrazbo, 1 % pa višjo, visoko strokovno, univerzitetno ali podiplomsko kmetijsko izobrazbo.

V Gozdnogospodarskih območjih Slovenj Gradec in Nazarje je opazen večji pomen kmetijstva, kar je mogoče razbrati iz več kazalcev. Precej večji je delež gospodarjev in naslednikov, ki jim kmetovanje pomeni edino ali glavno dejavnost. V GGO Nazarje je nekoliko ugodnejša poklicna struktura gospodarjev na družinskih kmetijah, večji je predvsem delež gospodarjev na družinskih kmetijah, ki imajo opravljene tečaje iz kmetijstva. V GGO Slovenj Gradec je občutno večji delež naslednikov s poklicno izobrazbo. V GGO Nazarje je nekoliko boljša tudi poklicna usposobljenost naslednikov. Za GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje so značilni tudi ugodnejši demografski trendi od slovenskega povprečja (nekoliko ugodnejša starostna struktura gospodarjev, manjši delež gospodarjev brez zakonskega ali zunajzakonskega partnerja, večje število otrok in družinskih članov, večji delež kmetij z izbranim naslednikom).

IV.3.2 Kmetijsko-ekonomska struktura kmetij

Splošno gledano kmetijsko-ekonomska struktura kmetij v Sloveniji precej odstopa od povprečne strukture kmetijskih gospodarstev v razvitih evropskih državah. Ne zadostni dohodki za polno zaposlitev in s tem ekonomska nepriljubljenost kmetijstva, razmeroma težke pridelovalne razmere ter nemobilnost osnovnih proizvodnih dejavnikov (zemlje in delovne sile) ostajajo temeljni strukturni problemi slovenskega kmetijstva. Velikostna struktura slovenskih kmetij (povprečna površina kmetijske zemlje v obdelavi na gospodarstvo, povprečno število živine na gospodarstvo) je praktično neprimerljiva z velikostno strukturo kmetij v večini držav z razvitim kmetijstvom. Posledice neugodne velikostne strukture se kažejo tudi v ekonomski in socialni strukturi kmetij. Še vedno prevladujejo mešane kmetije, saj so gospodarstva premajhna, da bi si zagotovila dohodek samo iz kmetijske dejavnosti. Zaradi pogosto neugodnih naravnih razmer večinoma iščejo dohodek v delovno intenzivnih proizvodnih usmeritvah kot je govedoreja oziroma prireja mleka. To še posebej velja za kmetije v gorskih območjih, ki so predmet pričujoče raziskave.

V njej smo za potrebe opredelitve potencialnih uporabnikov koncesijskih pravic analizirali:

- **velikostni potencial družinskih kmetij**
- **ekonomski potencial družinskih kmetij**
- **delovni potencial družinskih kmetij.**

Op.: Definicije pojmov so v poglavju II.2.

Za oceno velikostnega potenciala smo uporabili kazalnike:

- **povprečna površina vseh zemljišč v uporabi na kmetijo,**
- **povprečna površina kmetijskih zemljišč v obdelavi na kmetijo,**
- **povprečni delež kmetijskih zemljišč v obdelavi v površini vseh zemljišč v uporabi na kmetijo,**
- **povprečno število glav velike živine (GVŽ) na kmetijo,**
- **povprečno število GVŽ na ha kmetijske zemlje v obdelavi.**

Za dodatno pojasnitev dobljenih rezultatov so v grafični obliki na ravni posameznih območij prikazane tudi strukture kmetij glede na površino kmetijske zemlje v obdelavi (ha KZU) (slika 7).

Za oceno delovnega potenciala smo uporabili obseg delovne sile na kmetiji, ponazorjene s številom polnovrednih delovnih moči (PDM). V okviru ocene tega potenciala smo razvili naslednje kazalnike:

- **povprečno število PDM na kmetijo,**
- **povprečno število PDM na ha kmetijske zemlje v obdelavi.**

Za oceno ekonomskega potenciala družinskih kmetij smo uporabili evropsko primerljiv kazalnik - ekonomsko moč kmetije (ESU). Na osnovi rezultatov smo razvili naslednje kazalnike:

- **povprečen obseg ESU na družinsko kmetijo,**
- **povprečen obseg ESU na ha kmetijske zemlje v obdelavi,**
- **povprečni obseg ESU na povprečno polnovredno delovno moč (PDM).**

Podobno kot pri velikostnem potencialu smo tudi pri ekonomskem potencialu rezultate podkrepili s strukturo kmetij glede na ocenjeno ekonomsko moč – število ESU na družinsko kmetijo (slika 8).

Rezultati

Zaradi specifičnih naravnih in obratoslovnih dejavnikov (težje pridelovalne razmere, omejena vrsta rabe kmetijskih zemljišč, možnost zaokroževanja posesti itd.) se v gorskih območjih srečujemo s precej drugačno strukturo kmetijskih gospodarstev kot v ravninah. Kot je razvidno iz izračunanih kazalnikov (preglednica 9, slika 7) se to kaže tako v povprečni velikosti družinskih kmetij kot tudi v sami velikostni strukturi. Kmetije so v teh območjih z vidika skupnih zemljišč skoraj za 4 ha večje, na kar največ vpliva pomemben večji delež gozda v skupni površini posesti. Pri kmetijski zemlji v obdelavi je ta razlika precej manjša (0,6 ha) in zaradi pretežno ekstenzivnejše rabe zemljišč (prevlada travinja in živinoreje kot proizvodne usmeritve) z gospodarskega vidika ne pomeni pomembne prednosti za gorske kmetije. Te v povprečju razpolagajo tudi z večjim staležem živine, saj redijo dobrih 0,4 glav velike živine (GVŽ) več kot povprečna slovenska kmetija. Obremenitev GVŽ na ha KZU pa bistveno ne odstopa od slovenskega povprečja.

Na območjih dveh testnih GGO družinske kmetije v pogledu povprečne velikosti in velikostne strukture še bolj odstopajo od slovenskega povprečja (preglednica 10, slika 7). To še posebej velja za GGO Slovenj Gradec, ki v tem pogledu odstopa tudi od povprečja hribovskih in gorskih območij. Glede na to, da sta območji analiziranih GGO skoraj izključno živinorejski območji, kmetije izstopajo tudi v pogledu povprečnega števila GVŽ. Tako kmetije v GGO Slovenj Gradec redijo kar 70 % več GVŽ kot povprečne slovenske kmetije, v GGO Nazarje pa skoraj 40 % več.

Velikostna struktura poleg proizvodne strukture najbolj neposredno vpliva na ekonomski potencial kmetij. Navkljub prevladi tako z vidika zemljišč, kot tudi z vidika števila živine večjih kmetij, je zaradi težjih naravnih in obratoslovnih pridelovalnih razmer, ekonomski potencial gorskih kmetij slabši. V povprečju je ekonomska moč kar za 0,6 ESU-ja ali 18 % manjša kot je povprečje v Sloveniji (preglednici 9 in 10, slika 8). Podobno razmerje kažeta tudi relativna kazalnika na ha kmetijske zemlje v obdelavi oziroma na PDM, kjer je odstopanje še celo večje (31 oziroma 23 %).

V analiziranih testnih GGO je ekonomski položaj družinskih kmetij z vidika skupnega števila ESU v glavnem primerljiv s slovenskim povprečjem in presega povprečne vrednosti za gorsko oziroma hribovito območje. Preračunana kazalnika na ha KZU in PDM pa kažeta povsem drugačno sliko, saj je ekonomska moč kmetij zaradi specifične proizvodne in socioekonomske strukture precej manjša kot v povprečju Slovenije.

Preglednica 9: Velikostni, ekonomski in delovni potencial v gorskih in hribovitih območjih ter Sloveniji – skupaj

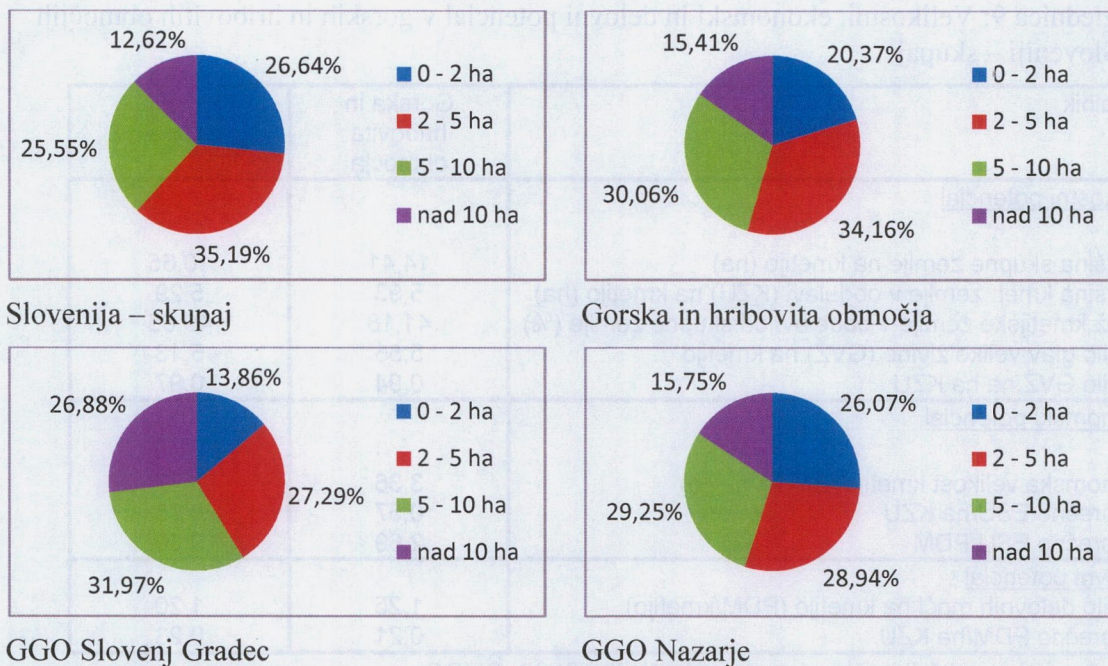
Kazalnik	Gorska in hribovita območja	Slovenija - skupaj
<u>Velikostni potencial</u>		
Površina skupne zemlje na kmetijo (ha)	14,41	10,65
Površina kmet. zemlje v obdelavi (KZU) na kmetijo (ha)	5,93	5,29
Delež kmetijske zemlje v obdelavi od skupne zemlje (%)	41,18	49,65
Število glav velike živine (GVŽ) na kmetijo	5,56	5,13
Število GVŽ na ha KZU	0,94	0,97
<u>Ekonomski potencial</u>		
Ekonomska velikost kmetije (ESU/kmetijo)	3,36	3,97
Povprečno ESU/ha KZU	0,57	0,75
Povprečno ESU/PDM	2,69	3,30
<u>Delovni potencial</u>		
Število delovnih moči na kmetijo (PDM/kmetijo)	1,25	1,20
Povprečno PDM/ha KZU	0,21	0,23

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000, SURS

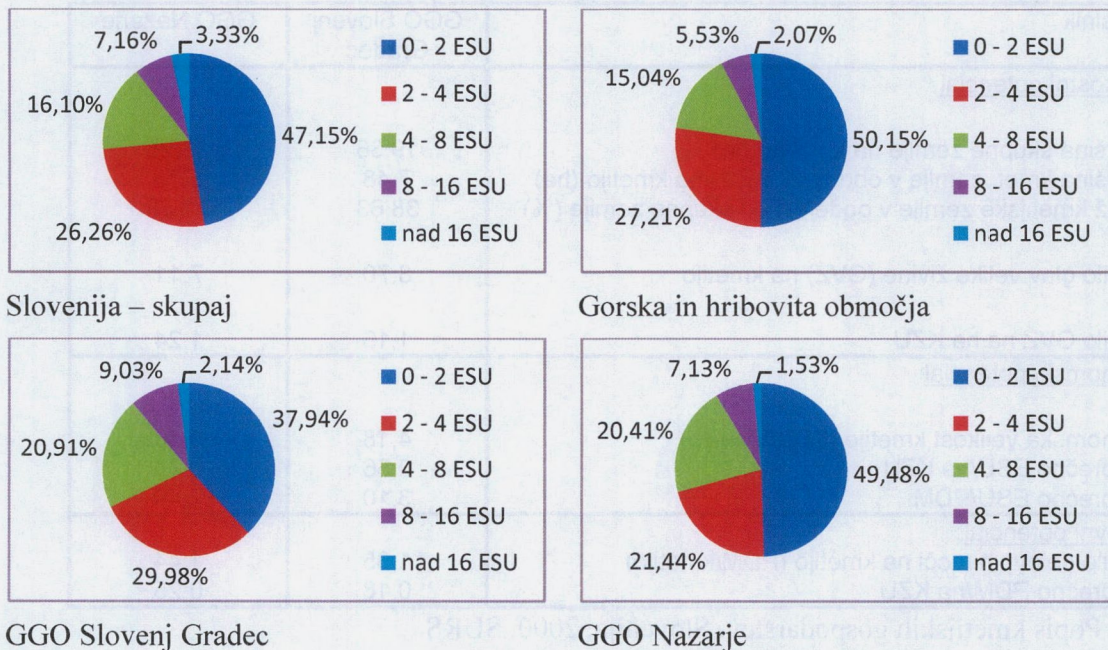
Preglednica 10: Velikostni, ekonomski in delovni potencial v GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje

Kazalnik	GGO Slovenj Gradec	GGO Nazarje
<u>Velikostni potencial</u>		
Površina skupne zemlje na kmetijo (ha)	19,36	18,25
Površina kmet. zemlje v obdelavi (KZU) na kmetijo (ha)	7,48	5,75
Delež kmetijske zemlje v obdelavi od skupne zemlje (%)	38,63	31,53
Število glav velike živine (GVŽ) na kmetijo	8,70	7,11
Število GVŽ na ha KZU	1,16	1,24
<u>Ekonomski potencial</u>		
Ekonomska velikost kmetije (ESU/kmetijo)	4,18	3,46
Povprečno ESU/ha KZU	0,56	0,60
Povprečno ESU/PDM	3,10	2,40
<u>Delovni potencial</u>		
Število delovnih moči na kmetijo (PDM/kmetijo)	1,35	1,44
Povprečno PDM/ha KZU	0,18	0,25

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000, SURS

Slika 7: Družinske kmetije po velikostnih razredih KZU v Sloveniji, gorskih in hribovitih območjih ter v GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje

Slika 8: Družinske kmetije po velikostnih razredih ESU v Sloveniji, gorskih in hribovitih območjih ter v GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje

Podatki o delovnem potencialu kažejo na podpovprečno delovno intenzivnost kmetij v hribovitih in gorskih območjih. Mečtem ko je v teh območjih v povprečju zaposlenih 0,05 PDM na kmetijo več kot povprečno v Sloveniji, pa število PDM na ha kmetijske zemlje kot najbolj izrazit kazalnik delovne intenzivnosti, zaradi specifične proizvodne strukture, kaže ravno obratno razmerje.

Podobno lahko trdimo za obe analizirani testni območji, ki razpolagata z 0,15 oziroma 0,24 več PDM na kmetijo kot povprečna slovenska kmetija. Ob izboljšanju razmeroma slabe delovne intenzivnosti, ki jo predvsem za GGO Nazarje izkazuje relativni kazalnik na ha KZU, ter ob ustreznem tehnološkem prestrukturiranju kmetijske pridelave, bi bilo možno del delovnega potenciala vsekakor sprostiti in uporabiti za delo v koncesijskih gozdovih.

Če na kratko povzamemo rezultate opravljene analize, lahko zaključimo, da velikostni, še posebej pa ekonomski in delovni potencial kmetij nudi dovolj dobro osnovo za podeljevanje prednostne pravice za gospodarjenje v koncesijskih gozdovih kmetijam v hribovitih in gorskih območjih Slovenije.

IV.3.3 Gozdarsko-ekonomska struktura kmetij

Analizirali smo:

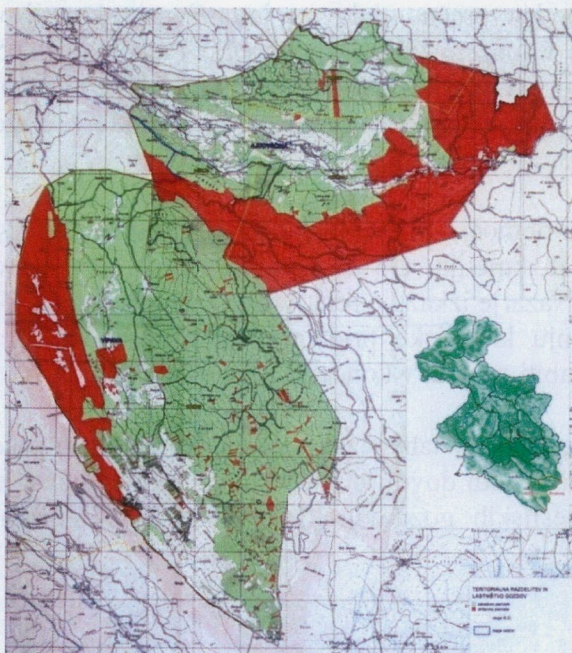
- a. površino gozdov po strukturi lastništva,
- b. primerjali realizacijo poseka po gozdnogospodarskih enotah (GGE),
- c. popis družinskih kmetij in površine zemljišč in gozdov,
- d. strojno opremljenost s traktorji,
- e. strojno opremljenost za pridobivanje in primarno predelavo lesa,
- f. delo v gozdu (lastno in najeto), strukturo in količino poseka ter dopolnilne dejavnosti.

Vsi rezultati so obširneje s preglednicami in grafikoni prikazani v Prilogah 3 in 4, v nadaljevanju povzemamo zgolj glavne ugotovitve.

Površina gozdov po strukturi lastništva

Površina gozdov v Sloveniji je po različnih virih zelo različna. Zanimala nas je predvsem površina državnih gozdov, ki po podatkih Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (2008) znaša kar 60 tisoč ha manj kot kaže podatek iz poročila Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2007. Od 242 tisoč ha državnih gozdov je nekoncesijskih le 4.600 ha in od tega gospodarskih 3.300 ha, ki pa so poleg tega zelo razdrobljeni in sicer na 2.600 parcel (povprečno 1,6 ha na parcelo).

Razdrobljenost parcel zelo nazorno prikazuje slika lastništva gozdov v GGE Podkraj –Nanos (slika 9), kjer so državni koncesijski gozdovi v dveh večjih kompleksih, nekoncesijski pa v izjemno razdrobljenih malih parcelah (oboje rdeča barva)

Slika 9: Primer razdrobljenosti državnih nekoncesijskih gozdov v GGE Podkraj-Nanos (GGN Podkraj-Nanos 2006-2015, ZGS)

Primerjava realizacije poseka po GGE

Realizacija poseka je ključen podatek za sliko intenzivnosti gospodarjenja. Trendna črta iz podatkov ZGS (evidentirani posek / možni posek) za vse GGE v Sloveniji kaže, da intenzivnost pada z naraščanjem deleža zasebnih gozdov v GGE. Povsem drugačen je trend primerjalne analize kontrolnega poseka (kontrolni posek / evidentirani posek) za 26 GGE (Medved/ Matijašič 2008). V citirani analizi smo ugotovili, da je v GGE s pretežno zasebnimi gozdovi v povprečju zelo blizu možnega poseka.

Površine zemljišč in gozdov (vir: Popis kmetijskih gospodarstev. 2000, SURS)

Popis družinskih kmetij iz leta 2000 kaže, da je v »kmečki« lasti manj kot 400.000 ha slovenskih gozdov (povprečno 5,1 ha). Na mnogih kmetijah se površine tudi zaraščajo z gozdom (46.000 ha). Te površine predstavljajo 5,1 % vseh površin v lasti družinskih kmetij. Na območju GGO Slovenj Gradec in GGO Nazarje je delež zaraščajočih površin v povprečju nižji kot v Sloveniji, glede na povprečno površino pa večji. Analiza podatkov po občinah je pokazala tesno korelacijo med velikostjo gozdne posesti in naraščanjem deleža gozdnih površin, kar kaže, da je v občinah z več gozda tudi povprečna gozdna posest večja.

Strojna opremljenost s traktorji (vir: Popis kmetijskih gospodarstev. 2000, SURS)

Leta 2000 (SURS) je bilo v Sloveniji 14,2 % družinskih kmetij brez traktorja!!! Prevladovali (tri četrtine) so manjši traktorji z močjo do 37 kW. Rezultati za Slovenijo in OMD so

podobni, prav tako tudi za GGO Nazarje, medtem ko so traktorji v GGO Slovenj Gradec v povprečju nekoliko močnejši.

Strojna opremljenost za pridobivanje in primarno predelavo lesa (vir: Popis kmetijskih gospodarstev. 2000, SURS)

Pri opremljenosti za pridobivanje lesa in primarno predelavo se kažejo pomembne razlike med analiziranimi geografskimi območji. Opremljenost območij OMD za pridobivanje lesa in primarno predelavo je precej boljša od slovenskega povprečja.

Delo v gozdu (lastno in najeto), struktura in količino poseka (vir: Popis kmetijskih gospodarstev. 2000, SURS)

V povprečju so družinske kmetije na 6,2 ha gozdov za delo v gozdu porabile 13,1 delovnih dni (v nadaljnjih preračunih smo upštevali povprečno 6 učinkovitih ur na dan). Skupaj so te kmetije posekale 1.206.001 m³ lesa oz. v povprečju 25,6 m³. Za delo v gozdu so v OMD porabili v povprečju 16,7 dni, v občinah delno in izven OMD pa 10,8 dni. Kmetije v OMD so v povprečju posekale 3/4 več lesa (34,6 m³), kot kmetije delno ali v celoti izven območij z omejenimi dejavniki gospodarjenja (19,7 m³). Za družinske kmetije v GGO Nazarje in Slovenj Gradec je značilen enkrat večji posek od slovenskega povprečja. Delo v gozdu je na večjih kmetijah hitreje in racionalneje opravljeno in znaša manj kot 2 uri na kubični meter poseka. Količina najetega dela je po podatkih Popisa 2000 relativno nizka, kar pomeni da pretežni del proizvodnje opravijo sami. Podatki so zelo uporabni za izračunavanje porabe časa za delo. Pri poseku in spravilu 1000 m³ lesa je praktično zapolnjeno 1 polno delovno mesto. Na 7024 slovenskih družinskih kmetijah so najeti delavci v povprečju za pridobivanje lesa opravili 29 delovnih ur, za gradnjo in vzdrževanje prometnic 22 delovnih ur, za pripravo kuriva pa 18 delovnih ur na leto. Značilno je, da so na območju z omejenimi dejavniki gospodarjenja najeti delavci opravili bistveno več delovnih ur pri pridobivanju lesa in pripravi kuriva, kot na kmetijah izven omenjenih območij. Pri gradnji in vzdrževanju prometnic ni bilo večjih razlik.

Za kmetije v GGO Nazarje in Slovenj Gradec je značilno, da so najeti delavci opravili največ delovnih ur pri pridobivanju lesa (približno 90 % več od slovenskega povprečja), precej manj pa pri gradnji in vzdrževanju prometnic ter pri pripravi kuriva (podobno slovenskemu povprečju).

Na družinskih kmetijah v Sloveniji so v obdobju 1999/2000 za lastne potrebe v povprečju posekali 16 m³, za prodajo pa 40 m³ lesa na leto. V OMD so za domače potrebe posekali 18,1 m³ in za prodajo 45,1 m³. V občinah, ki so delno v OMD in izven so porabili 10,8 m³ in prodali 32,2 m³ lesa na leto. Na družinskih kmetijah v GGO Nazarje in Slovenj Gradec so za lastne potrebe posekali podobno količino lesa kot je slovensko povprečje, za prodajo pa je bil posek približno 1/3 nad slovenskim povprečjem.

Dopolnilne dejavnosti (vir: Popis kmetijskih gospodarstev. 2000, SURS)

Iz podatkov popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000 lahko ugotovimo, da je imelo 200 družinskih kmetij registrirano dopolnilno dejavnost za opravljanje gozdarskih storitev, 3,5 krat več za predelavo lesa in pol manj za trgovanje z lesom. Prav kmetije s podjetniško usmerjenim delovanjem so pomembni razvojni potenciali podeželja.

IV.4 Predlog kriterijev za izbor kmetij, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti RS

S podelitvijo prednostne pravice za gospodarjenje z državnimi koncesijskimi gozdovi bi se lahko dohodkovni položaj teh kmetij pomembno izboljšal, izboljšala pa bi se tudi zaposlenost in zaposlitvena struktura na teh gospodarstvih živečega prebivalstva. Pred podeljevanjem prednostnih pravic za gospodarjenje v državnih koncesijskih gozdovih se seveda zastavlja vprašanje, **koliko je sploh takšnih gospodarstev, ki imajo ustrezne delovne, ekonomske in tehnološke potenciale za obvladovanje dodatnih gozdnih površin. Hkrati se zastavlja tudi vprašanje, ali so ti potenciali ustrezni in ali se nahajajo na območjih, kjer je na razpolago dovolj gozdnih zemljišč, ki bodo predmet podeljevanja prednostnih pravic.**

Za pridobitev odgovorov na zgoraj zastavljena vprašanja je potrebno v prvi vrsti v okviru analiziranih proizvodnih potencialov (delovnega, velikostnega, ekonomskega) opredeliti kriterije, ki bodo omogočali izbor in evidentiranje nabora družinskih kmetij, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS. Pri tem je potrebno predvsem upoštevati naslednje cilje:

- ohranjanje poseljenosti gorskih in hribovitih območij Slovenije,
- izboljšanje ravni zaposlenosti prebivalstva na družinskih kmetijah,
- izboljšanje ekonomskega položaja kmetij v teh območjih.

V okviru obravnavanih kazalnikov bi tako pravico lahko pridobile kmetije, ki:

- nimajo dovolj proizvodnega potenciala, ki bi z dohodkovno-ekonomskega vidika omogočal normalno preživetje kmetij,
- razpolagajo z večjim delovnim potencialom od potrebnega za opravljanje obstoječe kmetijske in gozdarske dejavnosti.

IV.4.1 Predlagani kazalci

Predpogoj, da lahko kmetje sploh kandidirajo na razpisu za podelitev koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti RS so minimalna ustrezna poklicna znanja in ustrezna usposobljenost za opravljanje gozčarske dejavnosti kar narekuje zahteva Pravilnika o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci del v gozdovih (Ur.l.RS, št. 35-1398/94). V primeru, da kandidati v času razpisa za podelitev koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti RS teh pogojev še nimajo, je potrebno definirati prehodno obdobje, v katerem morajo tem kriterijem zadostiti.

V nadaljevanju je predstavljen nabor kazalcev, ki dajejo pomembne informacije o delovnem, ekonomskem in tehnološkem potencialu družinskih kmetij v gorskem in hribovitem svetu Slovenije. Predlagamo, da se kazalci rangirajo in so temu sorazmerno različno vrednoteni (ugodnejši kazalci - posledično več točk).

IV.4.1.1 Kazalci velikostnega/ekonomskega potenciala družinskih kmetij

1. Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) oziroma ekonomska moč kmetije (ESU)

- kmetije, kjer razpoložljiva KZU ne presega 5 ha oziroma kjer ekonomska moč gospodarstva ne znaša več kot 4 ESU (absolutna prednost)
- kmetije, kjer znaša razpoložljiva KZU od 5 do 10 ha oziroma ekonomska moč gospodarstva ne presega 8 ESU
- ostale družinske kmetije

IV.4.1.2 Kazalci delovnega potenciala družinskih kmetij

1. Starost gospodarja

- < 40 let
- 40-50 let
- 50-60 let
- > 60 let

V primeru, da je gospodar starejši si lahko dodatne točke pridobi s pisnim potrdilom, da ima že izbranega naslednika, ki bo kmetijo prevzel v določenem roku, npr. v obdobju petih let. V primeru, da tega v tem obdobju ne uresniči, izgubi pravico do koncesije!

2. Stan in število otrok

- družina s 3 vzdrževanimi otroki ali več
- družina z 1 do 2 vzdrževanimi otrokoma
- gospodar in njegov partner nimata otrok in sta v času prijave na razpis mlajša od 35 let
- gospodar in njegov partner nimata otrok in sta v času prijave na razpis starejša od 35 let
- gospodar je samski

3. Izobrazbena struktura

- vlagatelj ali njegov partner iz zakonske ali zunajzakonske zveze ima najmanj VI. stopnjo izobrazbe gozdarske smeri ali gozdarski sorodne smeri (lesarska, kmetijska)
- vlagatelj ali njegov partner iz zakonske ali zunajzakonske zveze ima najmanj VI. stopnjo izobrazbe katerekoli smeri
- vlagatelj ima najmanj poklicno gozdarsko ali gozdarski sorodno izobrazbo smeri (lesarska, kmetijska) in najmanj 3 leta delovnih izkušenj z gozdarstvom
- vlagatelj ima katerokoli drugo izobrazbo, ki ni navedena v zgornjih alinejah, višjo od osnovnošolske in najmanj 3 leta delovnih izkušenj z gozdarstvom
- vlagatelj ima uspešno končano osnovno šolo in vsaj 5 let delovnih izkušenj z gozdarstvom in pridobljeno nacionalno kvalifikacijo s področja gozdarstva.

4. Delovni potencial

- kmetije, kjer razpoložljiva delovna sila znaša več kot 0,25 PDM na ha KZU oziroma, kjer je povprečna ekonomska moč manjša od 3,0 ESU na PDM (absolutna prednost),
- ostale družinske kmetije.

IV.4.1.3 Kazalci tehnološkega potenciala družinskih kmetij

5. Gozdne površine – gospodarski gozdovi v lasti (ha)

Kazalec je pomemben za grobo izračunavanje dejanskih potreb po angažiranju delovne sile v kombinaciji s kmetijsko dejavnostjo. Površina gospodarskih gozdov je sicer manj primeren kazalec kot količina proizvodnje, a ga je potrebno vključiti zaradi zakonske določitve in omejitve skupne površine gozdov (lastni in koncesijski) na 200 ha.

6. Povprečna letna proizvodnja – pridobivanje lesa (m³)

Kazalec je pomemben za podrobnejše izračunavanje dejanskih potreb po angažiranju delovne sile v kombinaciji s kmetijsko dejavnostjo. Količina proizvodnje je dober kazalec za grobo izračunavanje normativne porabe časa za delo v gozdu.

7. Struktura dejanskih in potencialnih tehnologij pri pridobivanju lesa

Pri tem ločimo predvsem tri glavne tehnologije:

- sečnja z motorno žago in traktorsko spravilo lesa/ izvoz s prikolico
- sečnja z motorno žago in žičniško spravilo lesa
- strojna sečnja in izvoz lesa s prikolico

Za vsako tehnologijo je potrebno opredeliti delež površin, delež količine proizvodnje tako za obstoječe – lastne gozdove in v kasnejšem načrtu tudi za površino gozdov in količino proizvodnje iz koncesijskih gozdov.

8. Izpolnjevanje pogojev za »poklicno« opravljanje dela v gozdu

- izpolnjuje(jo) pogoje za vse faze dela
- izpolnjuje(jo) pogoje za nekatere faze dela (našteti katere)
- čas, v katerem bo pridobljena manjkajoča izobrazba / NPK (nacionalna poklicna kvalifikacija)

9. Ustreznost strojne opreme po tehnologijah iz točke 7.

- v celoti tehnično ustreza
- deloma tehnično ustreza

Potrebno je opredeliti ali bo in v kakšnem času v celoti izpolnjen ta pogoj. Zahtevati je potrebno uporabo biološko razgradljivih olj.

10. Varnost in zdravje pri delu

Priložena mora biti izjava o varnosti z oceno tveganja za obstoječo gozdno posest, v prošnji za koncesijske površine pa je potrebno izdelati tudi preliminarno oceno tveganj za »potencialne« koncesijske gozdove.

Za delo v gozdu mora imeti prosilec za koncesijo ustrezno osebno varovalno opremo (dokazila).

Koncesionar se mora zavarovati pred kakršnokoli zlorabo izpolnjevanja teh obveznih pogojev za varnost in zdravje pri delu. Kmetje so zavezani k upoštevanju celotne zakonodaje s tega področja prav tako kot podjetja (Presoja ustavnega sodišča).

11. Odprtost gozdov s cestami

Potrebno je ugotoviti ali in koliko so gozdovi odprti z gozdnimi prometnicami glede na tehnološko karto lastnih in koncesijskih gozdov.

12. Vrsta in obseg dopolnilnih dejavnosti

Potrebno je vpisati vse dopolnilne dejavnosti, ki jih kmetija opravlja in oceniti potrebno količino dela na letni ravni.

Kazalci – sklepni razmislek

Pri vseh kriterijih je smiselno uporabiti večstopenjsko lestvico ocen. Da ne bi po nepotrebnem administrativno zapletli postopkov, jo je potrebno pred pripravo razpisa preveriti na študijskem primeru. Prav tako je potrebno jasno opredeliti, kateri in kako visoki so izločilni kriteriji (npr. več kot 0,5 preseganja normativnih potreb po delu in dejanskih kapacitet prosilca za koncesijo), saj je delovna kapaciteta pomemben omejitveni dejavnik.

Vse kazalce se opredeli tudi numerično, izračuna povprečna ocena po skupinah in z barvami označi ustreznost izpolnjevanja posameznih kriterijev (npr. zelena – ustrezno stanje, oranžna – pogojno sprejemljivo stanje in rdeča – nesprejemljivo stanje). Za vsak kazalec, ki kaže pogojno sprejemljivo ali nesprejemljivo stanje, je potrebno zapisati ukrepe za izpolnitev pogojev v taki meri, da se stanje opredeli kot ustrezno.

Pri upoštevanju navedenih kriterijev velja poudariti, da bi povsem realno prednostno lestvico dobili le v primeru kombiniranja vseh predlaganih kriterijev.

IV.5 Težave, s katerimi smo se srečevali pri izdelavi ekspertize

Pri izdelavi ekspertize smo se srečevali z nekaterimi težavami, zaradi katerih je teklo delo počasneje kot je bilo načrtovano oziroma sploh ni bilo realizirano. Težave bi lahko razdelili v dve večji skupini:

1. **nejasna formulacija 33. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o gozdovih** (Ur.l.RS 110-5469/2007), ki govori o prednostni pravici kmetov v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije, pred dokončnim sprejetjem zakona o spremembah in dopolnitvah decembra 2007. Posledično tudi cilji naloge ob oddaji dispozicije niso mogli biti dokončno definirani, niti ni bilo znano, katere kriterije bo opredelil že sam zakon, katere pa naj bi opredelili v okviru ekspertize.
2. **podatkovne težave;** Za izvedbo analiz smo potrebovali podatke o ažurnem stanju na področju lastništva gozdov oziroma koncesijskih razmerjih ter podatke o družinskih kmetijah. Izkazalo se je, da nekateri podatki, predvsem tisti, ki se nanašajo na lastništvo gozdov oziroma koncesijska razmerja ne obstajajo oziroma niso ažurirani, zato smo se morali zadovoljiti s splošnejšimi in neažurnimi podatki. Podobno je bilo tudi s podatki o družinskih kmetijah. Podatki obstajajo le za leto 2000, ko je bil s strani Statističnega urada Republike Slovenije izveden Popis kmetijskih gospodarstev, kar pomeni, da so podatki stari že 8 let. Ker Slovenija na področju kmetijske politike v zadnjem obdobju doživlja velike spremembe (zmanjševanje števila kmetij, subvencije, posodabljanje kmetijske mehanizacije, poslopij...), vemo, da so ti podatki že zastareli, naslednji popis kmetijskih gospodarstev pa bo predvidoma izveden šele leta 2010. Podatki so dostopni le na nivoju občin, kar je predstavljalo dodatno oviro, saj so bila območja z omejenimi dejavniki za kmetijsko dejavnost, torej tudi hribovita in gorska območja, opredeljena po mejah katastrskih občin in ne občin. Zaradi majhnega časovnega in finančnega obsega naloge ter zaradi zahtevnih proceduralnih postopkov, smo se odločili, da ne bomo zaprosili za natančnejše podatke in da bomo v analizo vključili le tiste občine, ki v celoti ležijo v območju z omejenimi dejavniki za kmetijsko dejavnost. To pa posledično pomeni manjšo zanesljivost rezultatov, za katere pa kljub temu menimo, da so relativno dober odraz realnega stanja.

V. ZAKLJUČKI

Vsi pomembni strateški dokumenti, ki jih je sprejela Republika Slovenija po osamosvojitvi leta 1991 (npr. Strategija regionalnega razvoja Slovenije 2001, Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2004, Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 2007) med perečimi problemi navajajo tudi neenakomeren regionalni razvoj, praznenje odmaknjenih podeželskih območij, staranje prebivalstva, zaraščanje kulturne pokrajine itd. Prav tako je v vseh zapisano, da si bo Republika Slovenija prizadevala za skladen regionalni razvoj, zmanjševanje razlik v gospodarski razvitosti in življenjskih možnostih med regijami, ohranjanje poseljenosti in kultiviranosti slovenskega podeželja itd. Nekatere usmeritve se uspešno uresničujejo v praksi, zelo učinkovite so npr. subvencije v kmetijstvu, ki že kažejo pozitivne rezultate v smislu ohranjanja kmetijske dejavnosti in posledično kulturne pokrajine v območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko dejavnost. Če bi do uveljavitve teh subvencij prišlo kakšno desetletje prej, bi bili učinki še mnogo boljši, saj se na mnogih območjih ostarelo prebivalstvo ni več sposobno ukvarjati s kmetijstvom, predvsem pa ni sposobno zadostiti strogim zahtevam, ki so pogoj za pridobitev subvencij. Prav tako pa ni pričakovati, da bi se odseljeno mlado prebivalstvo ponovno vrnilo nazaj na podeželje in se začelo ukvarjati s kmetijstvom.

Strateško-razvojni dokumenti s področja gozdarstva prav tako navajajo omenjene problematike in poudarjajo pomen gozda pri ohranjanju in razvoju kmetij v gorskih in hribovitih območjih Slovenije in navajajo ukrepe, ki bi prispevali k izboljšanju stanja. Med njimi so v Programu razvoja gozdov (1996) navedeni: možnost opravljanja del v državnih gozdovih, zamenjavo gozdov in ugodnejši nakup gozdov z namenom zaokroževanja posesti, pospeševanje dopolnilnih proizvodnih in storitvenih dejavnosti v povezavi z gozdom, rabo in predelavo lesa, privlačnostjo gozdnate krajine in podeželja, davčne olajšave, sofinanciranje del. Žal se usmeritve niso posebej uspešno prenašale v prakso, predvsem ni prišlo do realizacije opravljanja del v državnih gozdovih.

Leta 2007 sprejeta Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (Ur.l.RS št. 111-5510/2007) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/2007) sta ponovno izpostavila pomen ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja. Med ukrepi izpostavljata prodajo manjših in izoliranih parcel državnih gozdov na način, da se izboljšuje obstoječa gozdna posest v zasebni lasti in še posebej podelitev prednostne pravice pri podeljevanju koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS kmetov, ki aktivno gospodarijo na kmetijah v gorskem in hribovitem svetu.

Pred začetkom podeljevanja koncesij kmetom za izkoriščanje gozdov v lasti RS pa je potrebno temeljito analizirati trenutno lastništvo gozdov (površine in lokacije državnih gozdov), sedanja koncesijska razmerja pri izkoriščanju gozdov v lasti RS (trajanje in obseg koncesijskih razmerij) ter pripraviti ustrezne kriterije, na osnovi katerih se bodo kmetje lahko potegovali za pridobitev koncesij.

Analiza koncesijskih (s katerimi gospodarijo sedanji koncesionarji) in nekoncesijskih gozdov (za katera niso sklenjena koncesijska razmerja) v lasti RS je pokazala, da je bilo v začetku leta 2008 (Podatki SKZG 2008) 223.192 hektarjev koncesijskih in le 4.674 hektarjev nekoncesijskih gozdov. Ker so pri podeljevanju koncesij kmetom v gorskem oziroma

hribovitem svetu Slovenije zaradi izboljšanja njihovega gospodarskega položaja predmet zanimanja predvsem nekoncesijski gospodarski gozdovi, naj poudarimo, da je bilo le teh samo 3.266 hektarjev. Poleg tega je potrebno upoštevati veliko razdrobljenost gozdne posesti, saj so bili državni nekoncesijski gozdovi razdeljeni v 2.574 parcel, kar pomeni, da je bila povprečna velikost parcele le 1,62 hektarja. Iz tega sledi, da v primeru uveljavljanja 33. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/2007) oziroma podeljevanja koncesij kmetom, država trenutno nima na voljo dovolj državnih nekoncesijskih gozdov, še posebej, če upoštevamo dejstvo, da morajo le ti tvoriti zaokroženo celoto s kmetovimi zemljišči. To pa pomeni, da se 33. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih lahko v celoti začne izvajati šele leta 2016, ko se iztečejo pogodbe sedanjim koncesionarjem. Druga možnost pa je, da država preko Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS z dosedanjimi koncesionarji poskuša doseči dogovor o predčasnem zaključku koncesijskih razmerij za posamezna zemljišča, za katere je izražen interes s strani kmetov, s čimer se prav tako sprosti določen del državnih gozdov. Seveda je pri tem potrebno soočiti ter pozorno pretehtati interes kmetov in države po ohranjanju kmetij in podeželja na eni strani ter interes države, da ohranja in oblikuje strnjene komplekse državnih gozdov na drugi strani.

Analiza socialno-demografske, kmetijsko-ekonomske in gozdarsko-ekonomske strukture kmetij je pokazala, da se kmetije v gorskem in hribovitem svetu Slovenije soočajo s številnimi težavami kot so: neugodne pridelovalne razmere, nezadostni dohodki iz kmetijske dejavnosti, nemobilnost osnovnih proizvodnih dejavnikov (zemlje in delovne sile), neugodna starostna, izobrazbena in poklicna struktura gospodarjev itd. Na drugi strani pa so rezultati pokazali, da velikostni, še posebej pa ekonomski in delovni potencial kmetij nudijo dovolj dobro osnovo za podeljevanje prednostne pravice za gospodarjenje v koncesijskih gozdovih kmetijam v hribovitem in gorskem območju Slovenije, s čimer bi se lahko gospodarski položaj teh kmetij pomembno izboljšal. Pred tem pa je potrebno ugotoviti koliko gospodarstev sploh ima ustrezne delovne, ekonomske in tehnološke potenciale za obvladovanje dodatnih gozdnih površin.

Rezultat pričujoče ekspertize je nabor kazalcev s področja delovnega, ekonomskega in tehnološkega potenciala družinskih kmetij v gorskem in hribovitem svetu Slovenije. Pri izboru kazalcev smo upoštevali cilj države, da se ohranja kmetije in poseljenost gorskih in hribovitih območij. Pri tem je pomembno, da pravico do koncesij za izkoriščanje gozdov v lasti RS resnično pridobijo le tiste kmetije, ki nimajo dovolj proizvodnega potenciala za normalno preživetje kmetij in ki hkrati razpolagajo s presežkom delovnega potenciala za opravljanje obstoječe kmetijske in gozdarske dejavnosti. Zato predlagamo, da se izbrani kriteriji v nadaljevanju dodatno pretehtajo in preizkusijo na študijskem primeru.

VI. PREDLOG NAČINA PRIDOBITVE OCENE O ŠTEVILU KMETIJ, KI BI BILE POTENCIALNE INTERESENTKE ZA PRIDOBITEV KONCESIJE

Na osnovi ugotovitev, ki so rezultat izdelave omenjene ekspertize in dostopnosti podatkov o družinskih kmetijah na eni ter državnih gozdov na drugi strani, predlagamo dva načina, kako priti do ocene števila kmetij, ki bi bile potencialne interesentke za pridobitev koncesije:

1. ANKETIRANJE REVIRNIH GOZDARJEV

Na študijskem območju se izvede anketa z revirnimi gozdarji, ki bi kot dobri poznavalci terena na osnovi zastavljenih vprašanj in jasnih kriterijev ocenili, katere družinske kmetije bi bile glede na trenutne velikostne, ekonomske, delovne in tehnološke kapacitete ter prostorske pogoje (v neposredni bližini kmetije obstajajo državni gozdovi) lahko potencialne interesentke za pridobitev koncesije za gospodarjenje z državnimi gozdovi.

2. PRESEK LOKACIJ DRŽAVNIH GOZDOV IN DRUŽINSKIH KMETIJ V GIS

Na študijskem območju naredimo presek lokacij družinskih kmetij in državnih gozdov in ugotovimo, katere družinske kmetije bi bile lahko potencialne interesentke za pridobitev koncesije za gospodarjenje z državnimi gozdovi. V tem primeru je kriterij samo lokacija kmetije (kmetija leži v neposredni bližini državnih gospodarskih gozdov), ne pa tudi njene velikostne, ekonomske, delovne in tehnološke kapacitete. Analizo bi izvedli v okolju GIS, predpogoj pa je pridobitev ustreznih podatkovnih slojev (lokacije državnih gozdov in lokacije družinskih kmetij) s strani ustreznih inštitucij.

Obe analizi bi zaradi aktualnosti tematike izvedli na nivoju Gozdnogospodarskega območja Slovenj Gradec, ki se skoraj v celoti nahaja v hribovito gorskem območju in razpolaga z gozdovi, ki bi bili po predlogu zakonodaje predmet podeljevanja koncesij. Poleg tega je bilo to območje že predmet raziskave v pričujoči ekspertizi, zaradi česar že razpolagamo z nekaterimi potrebnimi podatki.

Glede izbire poti, po kateri bi prišli do zelenih ocen o številu potencialnih interesentk, smo avtorji ekspertize mnenja, da bi najboljšo oceno dobili v primeru, da bi izpeljali oba predloga. Za realizacijo bi bilo potrebno zagotoviti sodelovanje ZGS, dostopnost vseh potrebnih podatkov in primeren finančni ter časovni okvir.

VII. VIRI IN LITERATURA

- Čebulj, J. Oblike izvajanja javnih služb in koncesionirana javna služba Pravna praksa, letnik 1991, številka 234, s. 6.
- DERNULC, S. in sod. 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000, Rezultati raziskovanj.- Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 256 s.
- Ferreira, A. 2005: Vloga gozda v trajnostno-sonaravnem razvoju Zgornje Gorenjske. Doktorska disertacija, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
- Gozdnogospodarski načrt GGE Podkraj-Nanos 2006-2015, ZGS
- Ilić, M. in sod. 2007: Prebivalstvo Slovenije 2004 in 2005.- Ljubljana, Rezultati raziskovanj.- Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 272 s.
- Judikati Vrhovnega sodišča RS - SOVS (64), Judikati Višjih sodišč RS - IESP (22), Odločitve Ustavnega sodišča RS - USTA (7), Judikati Upravnega sodišča RS - UPRS (4) (vir: spletne strani IUS-INFO).
- Letno poročilo Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS za leto 2005. 2006.- Ljubljana, SKZG RS, 93 s.
- Letno poročilo Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS za leto 2006. 2007.- Ljubljana, SKZG RS, 113 s.
- (Medved, M/ Matijašič,. 2008: Spremljanje poseka pri gospodarjenju z gozdovi = Monitoring of the cut in forest management. *Gozd. vestn.*, letn. 66, št. 1, s. 49-64.
- Novak, M. 2004. Koncesija. Pravna praksa, 40, s. 37. (<http://www.ius-software.si/BAZE/LITE/B/P615/2004/LITE77752584T1028226453.htm>, 12. 4. 2008)
- Popis kmetijskih gospodarstev. 2000.- Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.
- Podatki Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. 2008.
- Pokrovnost tal v Sloveniji 1993-2001. SURS, Rezultati raziskovanj, Št. 815, Ljubljana 2005, 66 s.
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2006, ZGS, Ljubljana, februar 2007, 118 s.
- Poročilo o delu Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS za leto 2002. 2003.- Ljubljana, SKZG RS, 45 s.
- Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci gozdnih del.-Ur.l.RS, št. 35-1398/94, spremembe: Ur.l.RS št. 13/98 - odločba US, Ur.l.RS, št. 56/99 – ZON, Ur.l.RS, št. 67/02, Ur.l.RS, št. 110/02 – ZGO-1), čistopis IUS INFO-
- Program razvoja gozdov v Sloveniji, 1996.- Ur.l.RS št.14-632/96
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013, 2007.- Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 321 s. + priloge
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu.- Ur.l.RS št. 111-5510/2007

Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu, 2008.- Ljubljana, Zveza gozdarskih društev Slovenije – Gozdarska založba, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 108 s.

Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu Parlamentu o Akcijskem načrtu za Gozdove (COM(2006) 302 konč., 13 s.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije, 2004.-Ljubljana, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Direktorat za prostor, Urad za prostorski razvoj, 75 str.

Strategija regionalnega razvoja Slovenije, 2001.-Ljubljana, Ministrstvo za gospodarstvo, Agencija RS za regionalni razvoj, 37 str.

Statistični GIS pokrovnosti tal Slovenije 2005, SURS 2007 in
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=977

Uredba Sveta EC št. 1698/2005

Zakon o gozdovih.- Ur.l.RS, št 30-1299/93, spremembe: Ur.l.RS, št. 13-534/98 - odločba US, Ur.l.RS, št. 56-2655/99, Ur.l.RS, št. 67-3231/02, Ur.l.RS, št. 110-5387/02, Ur.l.RS, št. 115-4911/06, Ur.l.RS, št. 110-5469/07, IUS-INFO, čistopis Zakona o gozdovih, 3. 12. 2007

Zakon o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije.- Ur.l.RS, št. 10-432/93, spremembe: Ur.l. RS, št. 1-0004 /96, 5 verzij čistopisa vključno z Ur.l.RS, št. 91-4491/07

Zakon o varstvu okolja.- Ur.l.RS, št.32-1351/93

VIII. PRILOGE

Kazalo prilog

Priloga 1: Pravne podlage	46
Priloga 2: Socialno-demografska struktura kmetij	56
Priloga 3: Gozdarsko-ekonomska struktura kmetij	70
Priloga 4: Gozd in gozdarstvo kot dejavnika trajnostnega razvoja v območju Alpske konvencije s poudarkom na družinskih kmetijah	88

Priloga 1: Pravne podlage

Avtor: dr. Mirko Medved

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/2007) objavljen 3.12.2007, velja od 18.12.2007

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih v 33. členu navaja pomembne spremembe 47. člena Zakona o gozdovih pri podeljevanju koncesij za izkoriščanje državnih gozdov ter posega tudi v preprečevanje nadaljnega drobljenja gozdnih parcel (meja 5 ha). V nadaljevanju je predstavljena vsebina tega člena, ki je tudi edini v poglavju V. Promet z gozdovi.

V. PROMET Z GOZDOVI, 47. člen (vir: čistopis IUS-INFO, povzeto v celoti)

(1) Republika Slovenija ima predkupno pravico pri nakupu gozdov iz 43. člena ter prvega, drugega in tretjega odstavka 44. člena tega zakona, razen če je izjemna poudarjenost funkcije, zaradi katere so gozdovi razglašeni za gozdove s posebnim namenom, v interesu lokalne skupnosti.

(2) Lokalna skupnost, na območju katere ležijo gozdovi, ki se prodajajo, ima predkupno pravico pri nakupu gozdov iz drugega in tretjega odstavka 44. člena tega zakona, če je izjemna poudarjenost funkcije, zaradi katere so gozdovi razglašeni za gozdove s posebnim namenom, v interesu lokalne skupnosti. Če lokalna skupnost predkupne pravice ne uveljavi, jo ima lastnik, katerega zemljišče meji na gozd, ki se prodaja.

(3) Ne glede na določbe prvega in drugega odstavka tega člena ter predpisov, ki urejajo predkupno pravico na zemljiščih, ima Republika Slovenija oziroma pravna oseba, ki gospodari z gozdovi v lasti Republike Slovenije, predkupno pravico pri nakupu gozdov v kompleksu, večjem od 30 hektarjev. Ta pravna oseba mora v primeru zemljišč, ki se nahajajo na zavarovanih območjih po predpisih s področja ohranjanja narave, pridobiti mnenje ministrstva, pristojnega za ohranjanje narave, ki se šteje za izjavo iz 84. člena Zakona o ohranjanju narave (Ur.l.RS, št. 96-4233/04 - uradno prečiščeno besedilo in Zakon o društvih (Ur.l.RS, št. 61-2567/06).

(4) Pri prometu z gozdovi iz 43. in 44. člena tega zakona ter prejšnjega odstavka upravna enota o predkupni pravici obvesti pravno osebo, ki gospodari z gozdovi v lasti Republike Slovenije, oziroma lokalno skupnost. Če pravna oseba, ki gospodari z gozdovi, v lasti Republike Slovenije, oziroma lokalna skupnost uveljavlja predkupno pravico, objava ponudbe na oglasni deski upravne enote in eno:nem državnem portalu e-uprave ni potrebna.

(5) Predkupna pravica po tem zakonu se uveljavi tako, da upravičenec iz prejšnjega odstavka v 30 dneh od prejema obvestila upravne enote pisno sporoči lastniku nepremičnine in upravni enoti, da ponudbo sprejema.

(6) Gozdnih parcel, manjših od 5 hektarjev, ni dovoljeno deliti, razen pri gradnji javne infrastrukture.

Uporabljati se začne po sprejemu programa iz 9. odstavka tega člena (Ur.l.RS št. 110-5469/2007)

(7) Fizična oseba, ki je kmet v skladu s predpisi, ki urejajo promet s kmetijskimi zemljišči in aktivno gospodari na kmetiji v gorskem oziroma hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, lahko uveljavlja prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije. Ne glede na določbe zakona, ki ureja Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije, imajo upravičenci iz tega odstavka prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov pred dosedanjimi koncesionarji. Prednostno pravico uveljavlja fizična oseba na podlagi posamičnega programa ohranjanja kmetije, ki je osnova za pripravo Programa ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja.

(8) Poleg pogojev iz prejšnjega odstavka mora fizična oseba, ki želi uveljavljati prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije, izpolnjevati še naslednje pogoje:

- izkazati mora, da bo koncesijo izvajal v okviru svojega kmetijskega gospodarstva, ob smiselni uporabi 19. člena zakona;
- zagotoviti mora potrebna tehnična sredstva in imeti strokovna znanja za izvajanje koncesije;
- lastni in s koncesijo pridobljeni gozdovi predstavljajo zaokroženo celoto in ne smejo presegati 200 hektarjev.

(9) Programa ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja pripravi minister, pristojen za gozdarstvo, sprejme pa ga Vlada Republike Slovenije.

(10) Razen v primerih iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena ima lastnik, katerega zemljišče meji na gozd, ki se prodaja, prednostno pravico pri nakupu tega gozda. Če ta prednostne pravice ne uveljavi, ima prednostno pravico drug lastnik, katerega gozd je najbližje gozdu, ki se prodaja.

(11) Za postopke in roke prodaje gozdov, uveljavljanje prednostne pravice in pogoje za menjavo gozdov se smiselno uporabljajo določbe zakona o kmetijskih zemljiščih, če ni s tem zakonom določeno drugače.

(12) Podrobnejše pogoje iz osmega odstavka tega člena predpiše minister, pristojen za gozdarstvo.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih določa tudi:

49. člen

(6) Vlada sprejme program iz devetega odstavka 47. člena zakona v roku dveh let po uveljavitvi tega zakona.

(7) Določbe sedmega odstavka 47. člena zakona se začnejo uporabljati po sprejemu programa iz devetega odstavka 47. člena zakona.

Zakon o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov (Ur.l.RS, št. 10-432/1993)

Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov (ZSKZG) je v veljavi od 11. 3.1993. V tem času je bilo sprejeto pet dopolnitev ZSKZG. V času od sprejetja ZSKZG (do 1. 4. 2008) je bila oblikovana tudi obsežna sodna praksa in sicer: Judikati Vrhovnega sodišča RS - SOVS (64), Judikati Višjih sodišč RS - IESP (22), Odločitve Ustavnega sodišča RS - USTA (7), Judikati Upravnega sodišča RS - UPRS (4) (vir IUS, -INFO).

Med petimi glavnimi nalogami sklada, ki so opredeljene v 4. čl. ZSKZG je v drugi alineji opredeljeno tudi dodeljevanje koncesij (»izvaja promet s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi, ter jih daje v zakup v skladu s predpisi in svojimi akti oziroma zanje dodeljuje koncesije«).

V 17. čl. ZSKZG je opredeljeno, da upravljalci oziroma dejanski uporabniki podpišejo s SKZG koncesijsko pogodbo s smiselno uporabo Zakona o varstvu okolja (Ur.l.RS, št.32-1351/93) za gozdove oziroma drugo ustrezno pogodbo v skladu z zakonom do 30. 6. 1996. Do dokončnega podpisa vse koncesijskih pogodb za gozdove v lasti RS je prišlo šele leta 2002, kar je razvidno v Poročilu o delu SKZG RS za leto 2002 (2003) (cit): *»V zaključku januarja 2002 so bile s koncesionarji podpisane vse koncesijske pogodbe. S tem je bila dana osnova, da se gospodarjenje z gozdovi v lasti RS vzpostavi na osnovi določil Uredbe o koncesiji za izkoriščanje gozdov. Koncesijska pogodba je podrobneje določila obseg koncesije ter pravice in obveznosti obeh partnerjev. S koncesijsko pogodbo je bil določen tudi način obračuna kupnine za odplačno pridobljene gozdove. Sprejeta je bila metodologija obračuna kot jo je predlagal Sklad.«*

V nadaljevanju istega člena je opredeljeno tudi kaj se bo zgodilo po izteku pogodb. V primeru koncesijskih pogodb za izkoriščanje gozdov se vse pogodbe iztečejo leta 2016.

»Po izteku pogodb iz drugega odstavka tega člena oziroma, če se dosedanji upravljalci odpovedo pravici do sklenitve pogodbe oziroma se sklenjena pogodba razdre, se v skladu z zakonom, ki ureja zakupna, koncesijska oziroma druga ustrezna razmerja, pogodba za novo obdobje sklene na podlagi javnega razpisa. Koncesionarja oziroma zakupnika izbere sklad oziroma občina. Po izteku pogodb lahko v skladu z zakonom oziroma koncesijskim aktom dotedanji zakupniki, koncesionarji ali drugi uporabniki pod enakimi pogoji uveljavijo prednostno pravico pri vzpostavitvi novih pogodbenih razmerij oziroma podeljevanju koncesij.«

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l.RS št. 110-5469/2007) je prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije razširil na kmete v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja. O rokih za uveljavljanje prednostne pravice zakon ne govori.

Poleg zgoraj predstavljenih zakonov, je potrebno pri podeljevanju koncesij za za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije upoštevati še celo vrsto drugih zakonov in predpisov, ki so naštetih spodaj.

Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci gozdnih del (Ur.l.RS, št. 35-1398/94, spremembe: Ur.l.RS št. 13/98 - odločba US, Ur.l.RS, št. 56/99 – ZON, Ur.l.RS, št. 67/02, Ur.l.RS, št. 110/02 – ZGO-1), čistopis IUS INFO - opredeljuje pogoje, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci gozdnih del.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o nomenklaturi poklicev (Ur.l.RS št. 50-2132/06)

Evidenca reguliranih poklicev oziroma reguliranih poklicnih dejavnosti v Republiki Sloveniji (Ur.l. RS, št. 50-2133/06)

Vsi od zgoraj naštetih predpisov govorijo, da velja kot dokazilo za ustrezno usposobljenost opravljanja del v gozdovih poklicna šola ali pridobitev certifikata o nacionalni poklicni kvalifikaciji (NPK). SGLŠ Postojna je imela leta 2007 izdelane programe za pridobitev treh certifikatov (sekač, traktorist in gojitelj).

Pri seznamu poklicev oziroma dejavnosti za opravljanje katerih se zahteva spričevalo, je MKGP uvrstilo v isto kategorijo gozdnega delavca – gozdarja in kmeta – gozdarja. Ta program se je na SGLŠ konec prejšnjega desetletja nekaj časa izvajal, a je bil zaradi pomanjkanja vpisa ukinjen. V primeru širšega interesa za podeljevanje koncesij, bo morda zopet postal aktualen, še posebej, če bi ga prilagodili v okvir sistema nacionalne poklicne kvalifikacije.

Zakon o koncesijah

Pri obravnavi koncesijskih razmerij smo upoštevali osnovno načelo prava, da smo pred zakonom vsi enaki. Zaradi tega smo proučili urejanje koncesijskih razmerij nekoliko širše in ne zgolj na podlagi zadnje Uredbe o koncesiji za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije (Ur.l.RS, št. 34-2271/96 in Ur.l.RS, št. 70-3341/00).

Zakon o koncesijah kot krovni akt je bil kot osnutek v obravnavi v letih 2000-2002, vendar do leta 2008 še ni bil pripravljen kot predlog zakona.

Ustava RS

Navajamo nekatere ključne člene, ki jih je pri pripravi nadaljnjih korakov, kot je priprava Programa ohranjanja kmetij in podeželja v gorskem in hribovitem svetu z omejenimi možnostmi gospodarjenja, potrebno upoštevati:

70. člen

Na javnem dobru se lahko pridobi posebna pravica uporabe pod pogoji, ki jih določa zakon. Zakon določa pogoje, pod katerimi se smejo izkoriščati naravna bogastva.

Zakon lahko določi, da smejo naravna bogastva izkoriščati tudi tuje osebe, in določi pogoje za izkoriščanje.

71. člen
(varstvo zemljišč)

Zakon določa zaradi smotnega izkoriščanja posebne pogoje za uporabo zemljišč.

Zakona določa posebno varstvo kmetijskih zemljišč.

Država skrbi za gospodarski, kulturni in socialni napredek prebivalstva na gorskih in hribovitih območjih.

II. ČLOVEKOVE PRAVICE IN TEMELJNE SVOBOŠČINE

14. člen

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Vsi so pred zakonom enaki.

Načelo enakosti pomeni eno od temeljnih ustavnih norm. Pomeni pravico posameznika do zagotovitve enakosti, tako pri postavljanju, kot tudi pri uporabi prava (enakost v zakonu in enakost pred zakonom). Skupaj z načelom pravne države in z načelom socialne države pomeni udejanjanje načela pravičnosti v Ustavi kot v najvišjem veljavnem predpisu pozitivnega prava. (Šturm 1996)

49. člen

Zagotovljena je svoboda dela.

Vsakdo prosto izbira zaposlitev.

Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.

Prisilno delo je prepovedano.

67. člen

Zakon določa način pridobivanja in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.

Zakon določa način in pogoje dedovanja.

87. člen

Povezave: SOVS (3) UPRS (1) (zakonska pristojnost državnega zbora)

Pravice in obveznosti državljanov ter drugih oseb lahko državni zbor določa samo z zakonom.

Usmeritve v intenziviranje gospodarjenja z gozdovi so opredeljene v različnih dokumentih:

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 (MKGP 2007)

Akcijski načrt za EU za gozdove (COM(2006) 302 konč.)

Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu (ZGDS/MKGP 2008)

Predstavljeni so nekateri cilji v uvodnem poglavju v preglednici 1. Vsekakor je Zakon o gozdovih dal pomembne zakonske podlage za uresničitev nekaterih ciljev pri gospodarjenju z državnimi kot tudi zasebnimi gozdovi.

V okviru različnih politik in predpisov je potrebno predvsem podrobno proučiti zakonodajne obligatorne predpise, ki jasno postavljajo pogoje za profesionalno ukvarjanje z gozdnim delom in prevzemom koncesijske odgovornosti. Med njimi:

Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.-Ur.l.RS, št. 72-3879/01, spremembe: Ur.l.RS, št. 17-700/04; Ur.l.RS, št. 105-4497/06

Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.-
Ur.l.RS, št. 61-2665/05

Zakon o kmetijstvu.- Ur.l. RS, št. 51-2181/06

Zakon o kmetijskih zemljiščih.- Ur.l.RS, št. 55- 2750/03

Zakon o dedovanju kmetijskih gospodarstev (ZDKG) Ur.l.RS, št. 70-3295/1995, spremembe: Ur.l.RS, št. 67-3565/01

Zakon o urejanju prostora.- Ur.l.RS, št. 110-5386/02

Zakon o dohodnini.-Ur.l.RS, št. 117-5013/2006, spremembe: Ur.l.RS, št. 10-308/08, Ur.l.RS, št. 78-3490/08

Zakon o varnosti in zdravju pri delu.- Ur.l.RS, št. 65-2652/99, spremembe: Ur.l.RS, št. 64-3475/01

Zakon o gospodarskih javnih službah (Ur.l. RS 32/93)

Z gospodarskimi javnimi službami se zagotavljajo materialne javne dobrine (v nadaljnjem besedilu: javne dobrine) kot proizvodi in storitve, katerih trajno in nemoteno proizvodnjo v javnem interesu zagotavlja Republika Slovenija (v nadaljnjem besedilu: republika) oziroma občina ali druga lokalna skupnost (v nadaljnjem besedilu: lokalna skupnost) zaradi zadovoljevanja javnih potreb, kadar in kolikor jih ni mogoče zagotavljati na trgu.

2. člen

Gospodarske javne službe se določijo z zakoni s področja energetike, prometa in zvez, komunalnega in vodnega gospodarstva in gospodarjenja z drugimi vrstami naravnega bogastva, varstva okolja ter z zakoni, ki urejajo druga področja gospodarske infrastrukture.

Pri zagotavljanju javnih dobrin je pridobivanje dobička podrejeno zadovoljevanju javnih potreb.

30. člen
(koncesionar)

Koncesionar je lahko fizična ali pravna oseba, če izpolnjuje pogoje za opravljanje dejavnosti, ki je predmet koncesionirane gospodarske javne službe.

31. člen

(koncedent)

Koncedent je republika ali lokalna skupnost, odvisno od vrste gospodarske javne službe.

Po pooblastilu republike ali lokalne skupnosti so lahko koncedenti tudi njihovi organi in organizacije.

b. Koncesijski akt

32. člen

(namen in vrste)

S koncesijskim aktom se določi predmet in pogoje opravljanja gospodarske javne službe za posamezno koncesijo.

Koncesijski akt je predpis Vlade ali odlok lokalne skupnosti.

S koncesijskim aktom se lahko da koncesionarju javno pooblastilo, če tako določa zakon.

33. člen

Koncesijski akt vsebuje:

- dejavnosti ali zadeve, ki so predmet gospodarske javne službe,
- območje izvajanja gospodarske javne službe, uporabnike ter razmerja do uporabnikov,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati koncesionar,
- morebitna javna pooblastila koncesionarju,
- splošne pogoje za izvajanje gospodarske javne službe in za uporabo javnih dobrin, ki se z njo zagotavljajo,
- vrsto in obseg monopola ali način njegovega preprečevanja,
- začetek in čas trajanja koncesije,
- vire financiranja gospodarske javne službe,
- način plačila koncesionarja ali način plačila odškodnine za izvrševanje gospodarske javne službe oziroma varščine,
- nadzor nad izvajanjem gospodarske javne službe,
- prenehanje koncesijskega razmerja,
- organ, ki opravi izbor koncesionarja,
- organ, pooblaščen za sklenitev koncesijske pogodbe,
- druge sestavine, potrebne za določitev in izvajanje gospodarske javne službe.

36. člen

Koncesionarje pridobiva koncedent na podlagi javnega razpisa.

Podlaga za javni razpis je koncesijski akt, s katerim se določita tudi oblika in postopek javnega razpisa.

Viri in literatura:

Evidenca reguliranih poklicev oziroma reguliranih poklicnih dejavnosti v Republiki Sloveniji.-Ur.l. RS, št. 50-2133/06

Povezave: Zbirni podatki in povezave v IUS-INFO Registru, Zbirni podatki čistopisa:
Podatki o predpisu: Ur.l.RS, št. 61-2665/05

Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci gozdnih del.-Ur.l.RS, št. 35-1398/94, spremembe: Ur.l.RS št. 13/98 - odločba US, Ur.l.RS, št. 56/99 – ZON, Ur.l.RS, št. 67/02, Ur.l.RS, št. 110/02 – ZGO-1), čistopis IUS INFO-

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o nomenklaturi poklicev.- Ur.l.RS št. 50-2132/06

Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.-Ur.l.RS, št. 72-3879/01, spremembe: Ur.l.RS, št. 17-700/04; Ur.l.RS, št. 105-4497/06

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013, 2007.- Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 321 s. + priloge

Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu, 2008.- Ljubljana, Zveza gozdarskih društev Slovenije – Gozdarska založba, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 108 s.

Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu Parlamentu o Akcijskem načrtu za Gozdove (COM(2006) 302 konč., 13 s.

Šturm, L. 1996. Načelo enakosti (I.). Pravna praksa, št. 1/96, str. 22

Tomazin, R. 2006. Koncesijsko upravljanje in izkoriščanje gozdov. Magistrsko delo, Fakulteta za podiplomske in državne študije, 115 s.

Uredba o koncesiji za izkoriščanje gozdov v lasti RS.-. Ur.l.RS, št. 34-2271/96 in Ur.l.RS, št. 70-3341/00.

Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.-Ur.l.RS, št. 61-2665/05

Zakon o dedovanju kmetijskih gospodarstev (ZDKG) Ur.l.RS, št. 70-3295/1995, spremembe: Ur.l.RS, št. 67-3565/01

Zakon o dohodnini.-Ur.l.RS, št. 117-5013/2006, spremembe: Ur.l.RS, št. 10-308/08, Ur.l.RS, št. 78-3490/08

Zakon o društvih.- Ur.l.RS, št. 61-2567/06

Zakon o gospodarskih javnih službah, Uradni list RS, št. 32-1350/1993,

Zakon o gozdovih.- Ur.l.RS, št 30-1299/93, spremembe: Ur.l.RS, št. 13-534/98 - odločba US, Ur.l.RS, št. 56-2655/99, Ur.l.RS, št. 67-3231/02, Ur.l.RS, št. 110-5387/02, Ur.l.RS, št. 115-4911/06, Ur.l.RS, št. 110-5469/07, IUS-INFO, čistopis Zakona o gozdovih, 3. 12. 2007

Zakon o kmetijskih zemljiščih.- Ur.l.RS, št. 55- 2750/03

Zakon o kmetijstvu.- Ur.l. RS, št. 51-2181/06

Zakona o ohranjanju narave.- Ur.l.RS, št. 96-4233/04

Zakon o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije.- Ur.l.RS, št. 10-432/93 in 5 verzij čistopisa vključno z Ur.l.RS, št. 91-4491/07

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije.- Ur.l. RS, št. 1-0004 /96

Zakon o urejanju prostora.- Ur.l.RS, št. 110-5386/02, popravki: Ur.l.RS, št. 8/03

Zakon o varnosti in zdravju pri delu.- Ur.l.RS, št. 65-2652/99, spremembe: Ur.l.RS, št. 64-3475/01

Priloga 2: Socialno-demografska struktura kmetij

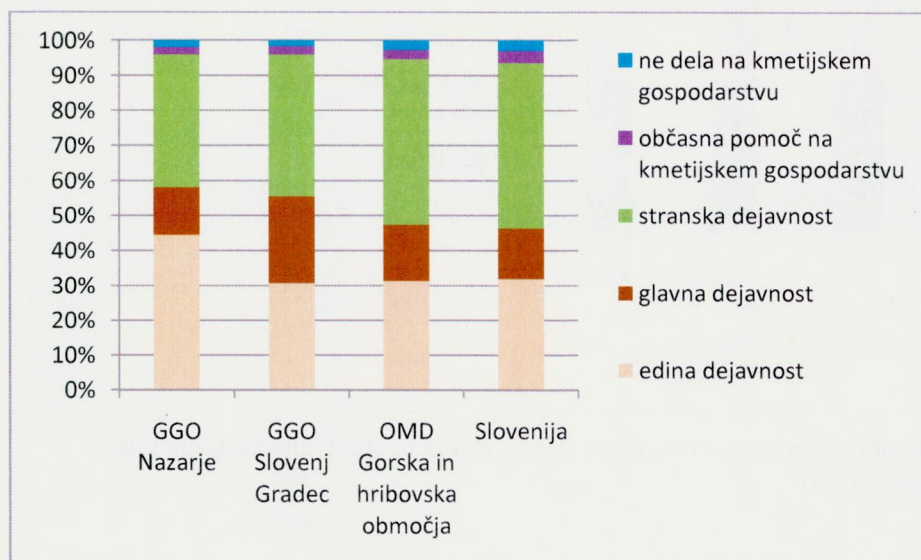
Avterica: dr. Andreja Ferreira

Gospodarji na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetijah

Iz preglednice 1 in slike 1 je razvidno, da 47 % gospodarjem na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije kmetovanje predstavlja edino ali glavno dejavnost, enakemu deležu stransko dejavnost, ali le občasno pomagajo na družinski kmetiji. 3 % gospodarjev ne dela na družinski kmetiji. Stanje je skoraj identično na nivoju celotne Slovenije. V GGO Nazarje in GGO Slovenj Gradec ima kmetovanje za gospodarje na družinskih kmetijah precej večji pomen, saj jih je kar 58 % oz. 56 % izjavilo, da jim kmetovanje pomeni edino ali glavno dejavnost, sorazmerno manjši pa je delež tistih, ki jim kmetovanje pomeni stransko dejavnost ali le občasno pomagajo na družinski kmetiji.

Preglednica 1: Gospodarji na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

opisno vrednotenje dela na kmetijah	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
edina dejavnost	989	44,4	832	30,7	9582	31,3	27511	31,9
glavna dejavnost	305	13,7	672	24,8	4861	15,9	12404	14,4
stranska dejavnost	843	37,8	1096	40,4	14462	47,3	40798	47,2
občasna pomoč na kmetijskem gospodarstvu	47	2,1	65	2,4	828	2,7	2988	3,5
ne dela na kmetijskem gospodarstvu	45	2,0	47	1,7	839	2,7	2635	3,1
skupaj	2229	100,0	2712	100,0	30572	100,0	86336	100,0

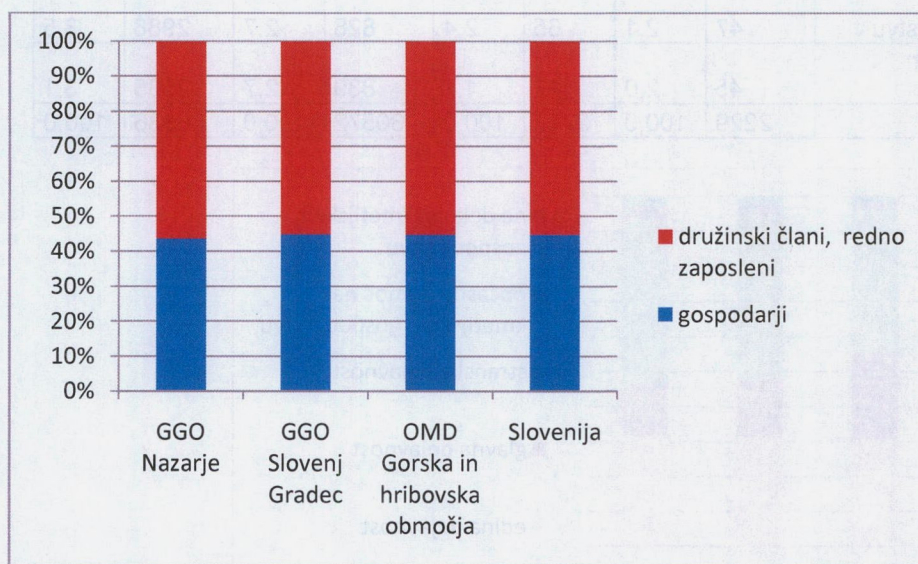
Slika 1: Gospodarji na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Vložek dela na družinskih kmetijah po izvoru delovne sile

Delovna sila na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije, izražena v ekvivalentih polnovrednih delovnih moči (PDM) je po podatkih popisa kmetijstva v letu 2000 obsegala 36.490 PDM (v izračunu ni bila upoštevana občasno najeta delovna sila, sicer pa je njen delež zelo nizek in na nivoju Slovenije znaša 3,8 %). Zelo pomemben vir delovne sile so gospodarji, saj njihov vložek dela predstavlja 45 % vsega opravljenega dela na kmetijah. Preostalo delo na družinskih kmetijah skoraj v celoti opravijo ostali družinski člani, delež redno zaposlenih, ki niso člani gospodinjstev je zanemarljiv (s podatkom o najeti delovni sili nismo razpolagali, a sklepamo, da je delež nižji od slovenskega povprečja). Stanje se skoraj v celoti ujema s slovenskim povprečjem, skoraj enake rezultate dobimo tudi v GGO Nazarje in GGO Slovenj Gradec (preglednica 2, slika 2).

Preglednica 2: Vložek dela na družinskih kmetijah po izvoru delovne sile (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja	Slovenija	
	PDM	%	PDM	%	%	PDM	%
delovna sila							
gospodarji	150,1	43,6	142,7	44,8	44,7	44690,3	44,7
družinski člani, redno zaposleni	194,5	56,4	175,6	55,2	55,3	55183,4	55,3
skupaj	344,6	100,0	318,3	100,0	100,0	99873,6	100,0

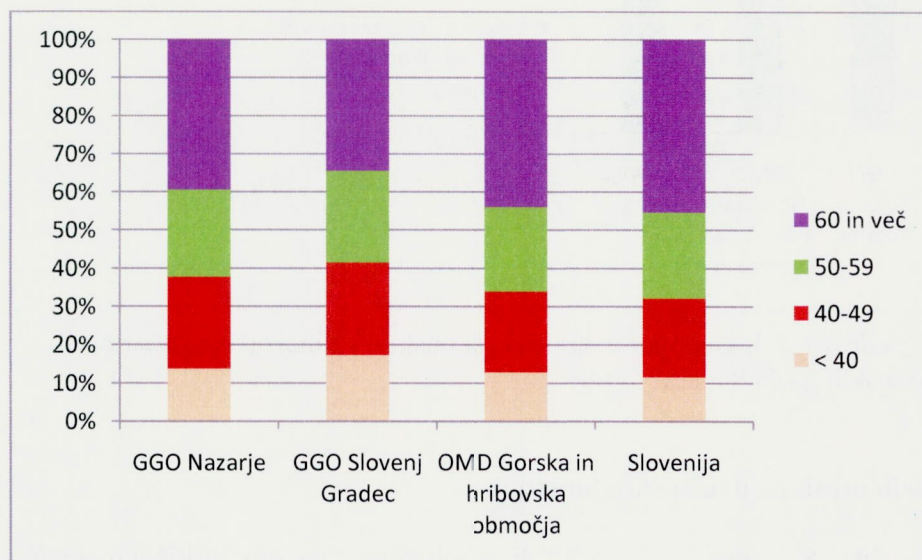
Slika 2: Vložek dela na družinskih kmetijah po izvoru delovne sile (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Gospodarji na družinskih kmetijah po starostnih skupinah

Starostna struktura gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije je neugodna in se ne razlikuje bistveno od slovenskega povprečja (preglednica 3, slika 3). Največ, in sicer 44 % gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije je starejših od 60 let, nadaljnjih 22 % gospodarjev se uvršča v starostno skupino od 50 do 59 let, 21 % v starostno skupino od 40 do 49 let, le 13 % gospodarjev je mlajših od 40 let. V izbranih ožjih študijskih območjih - v GGO Nazarje in še posebej v GGO Slovenj Gradec je stanje nekoliko boljše, a se tudi tu delež gospodarjev starejših od 60 let giblje od 35% v GGO Slovenj Gradec do 39 % v GGO Nazarje), po četrtina se jih uvršča v starostno obdobje od 50 do 59 let in 40 do 49 let, mlajših od 40 let pa je 14 % v GGO Nazarje in 17 % v GGO Slovenj Gradec. Z vidika ohranjanja kmetijske in gozdarske dejavnosti ter kulturne pokrajine je takšno stanje zaskrbljujoče.

Preglednica 3: Gospodarji na družinskih kmetijah po starostnih skupinah (leta) (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

starostne skupine	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
< 40	306	13,7	504	17,3	3915	12,8	9988	11,6
40-49	536	24,0	704	24,2	6451	21,1	17717	20,5
50-59	507	22,7	697	24,0	6750	22,1	19521	22,6
60 in več	880	39,5	1004	34,5	13455	44,0	39110	45,3
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

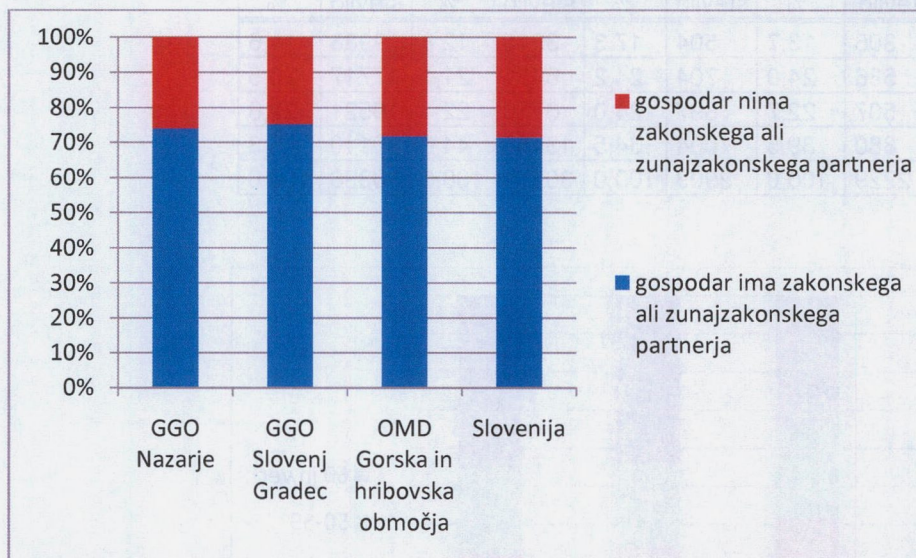
Slika 3: Gospodarji na družinskih kmetijah po starostnih skupinah (leta) (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Gospodarji na družinskih kmetijah in njihovi zakonski ali zunajzakonski partnerji

Delež gospodarjev, ki imajo zakonskega ali zunajzakonskega partnerja se na vseh preučevanih območjih giblje od 70-74 %. Na ožjih študijskih območjih, v GGO Nazarje in GGO Slovenj Gradec je stanje nekoliko ugodnejše od slovenskega povprečja (preglednica 4, slika 4).

Preglednica 4: Gospodarji na družinskih kmetijah in njihovi zakonski ali zunajzakonski partnerji (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

stan gospodarja	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
gospodar ima zakonskega ali zunajzakonskega partnerja	1649	74,0	2189	75,2	21939	71,8	61682	71,4
gospodar nima zakonskega ali zunajzakonskega partnerja	580	26,0	720	24,8	8632	28,2	24654	28,6
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

Slika 4: Gospodarji na družinskih kmetijah in njihovi zakonski ali zunajzakonski partnerji (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

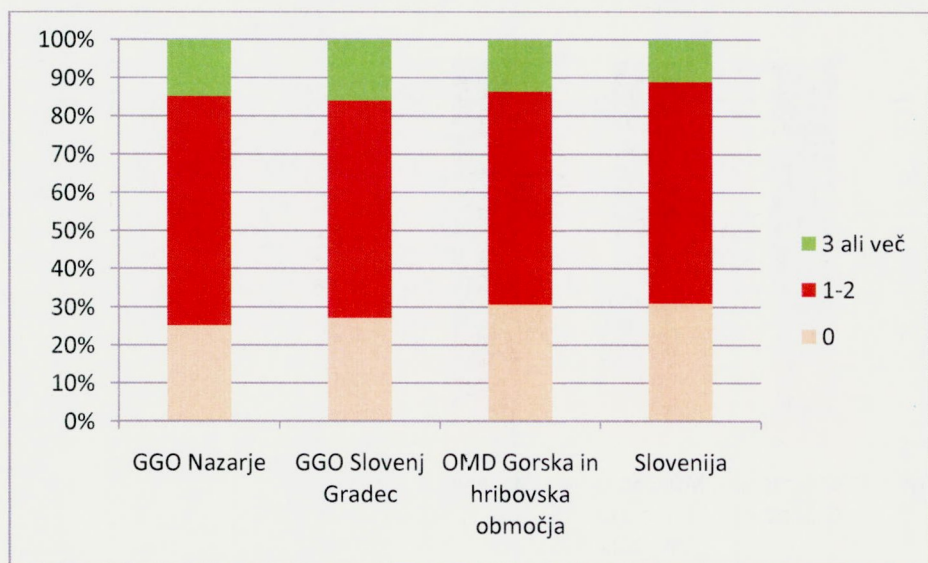
Število gospodarjevih otrok na družinskih kmetijah

Iz preglednice 5 in slike 5 je razvidno, da 30 % gospodarjev na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije nima otrok, kar se v veliki meri ujema s podatkom o deležu družinskih gospodarjev, ki nimajo zakonskega ali zunajzakonskega partnerja (28 %). 56 % gospodarjev na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije ima 1 ali 2 otroke, 14 % pa tri ali več. Zelo podobni podatki veljajo tudi za nivo Slovenije. V GGO

Nazarje in Slovenj Gradec je nekoliko nižji delež gospodarjev na družinskih kmetijah, ki nimajo otrok (25 oz 27 %), temu sorazmerno večja pa sta deleža gospodarjev na družinskih kmetijah, ki imajo 1 ali 2 otroka ter 3 ali več, kar je z vidika ohranjanja družinskih kmetij in kmetovanja ugodno.

Preglednica 5: Število gospodarjevih otrok na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

število gospodarjevih otrok	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
0	561	25,2	789	27,1	9338	30,5	26696	30,9
1-2	1338	60,0	1656	56,9	17075	55,9	50066	58,0
3 ali več	330	14,8	464	16,0	4158	13,6	9574	11,1
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

Slika 5: Število gospodarjevih otrok na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

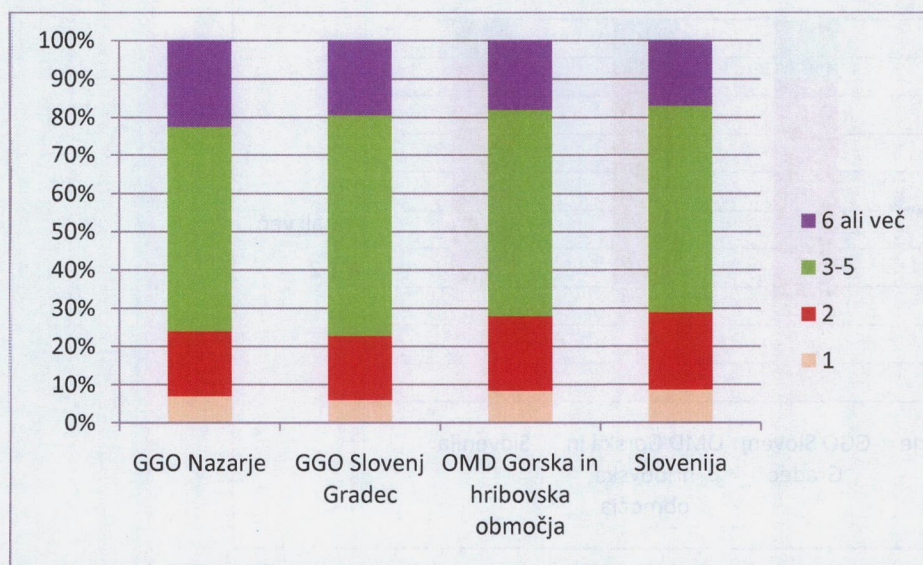
Število družinskih članov na družinskih kmetijah

8 % gospodinjstev na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije ima samo 1 člana, petina jih ima 2 člana, dobra polovica 3-5 članov, v 18 % gospodinjstev pa živi 6 ali več članov (preglednica 6, slika 5). Na nivoju Slovenije je stanje zelo podobno. Rezultati pa so pokazali, da se je v obdobju od zadnjega popisa precej spremenila velikostna sestava gospodinjstev na družinskih kmetijah. Zmanjšal se je zlasti delež gospodinjstev z dvema članoma ali manj, bistveno pa se je povečal delež gospodinjstev z več kot petimi člani, kar kaže na povečanje števila večgeneracijskih gospodinjstev (Popis kmetijskih gospodarstev, 2002). V GGO Nazarje in GGO Slovenj Gradec je v opazen manjši delež gospodinjstev z 1 ali

2 članoma in večji delež gospodinjstev z več člani, kar je z vidika ohranjanja družinskih kmetij in kmetovanja ugodno.

Preglednica 6: Število družinskih članov na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

število družinskih članov	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
1	155	7,0	172	5,9	2539	8,3	7418	8,6
2	379	17,0	489	16,8	6000	19,6	17596	20,4
3-5	1195	53,6	1684	57,9	16517	54,0	46708	54,1
6 ali več	500	22,4	564	19,4	5515	18,0	14614	16,9
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

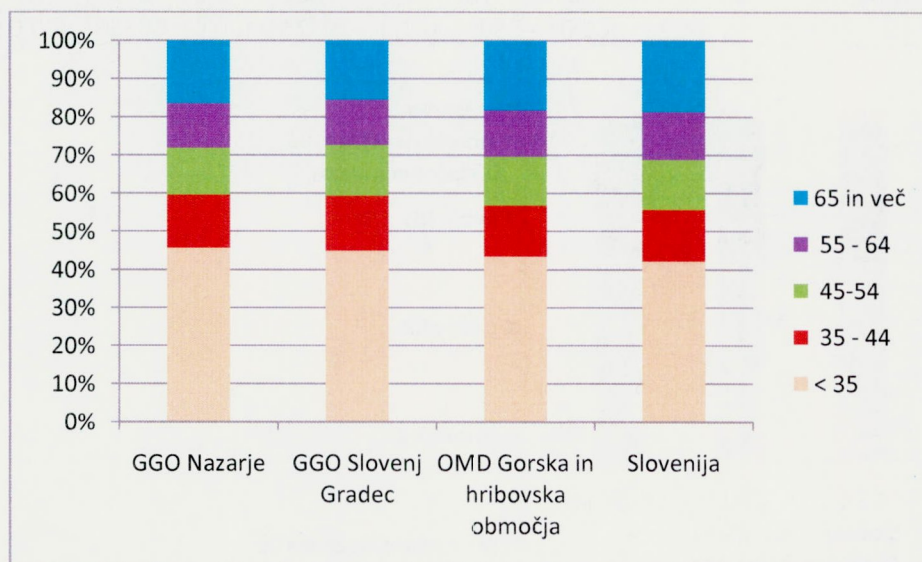
Slika 6: Število družinskih članov na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Gospodinjstva na družinskih kmetijah po starostnih skupinah

Za starostno sestavo gospodinjstev na družinskih kmetijah je značilna visoka zastopanost starejših družinskih članov. V gospodinjstvih na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije kot tudi v celotni Sloveniji je skoraj tretjina oseb starejših od 55 let (preglednica 7, slika 7). V GGO Nazarje in Slovenj Gradec je ta delež nekoliko nižji, a še vedno znaša okrog 28 %. Primerjava podatkov s prejšnjima dvema popisoma (Kovačič 1995 v Dernule in sod. 2002) je pokazala, da se je starostna struktura na družinskih kmetijah v Sloveniji močno poslabšala.

Preglednica 7: Gospodinjstva na družinskih kmetijah po starostnih skupinah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

starostne skupine	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
< 35	4148	45,7	5245	45,0	50511	43,4	136300	42,2
35 - 44	1260	13,9	1679	14,4	15539	13,4	43513	13,5
45-54	1114	12,3	1549	13,3	14905	12,8	42561	13,2
55 - 64	1065	11,7	1387	11,9	14134	12,1	40223	12,5
65 in več	1492	16,4	1807	15,5	21243	18,3	60384	18,7
skupaj	9079	100,0	11667	100,0	116332	100,0	322981	100,0

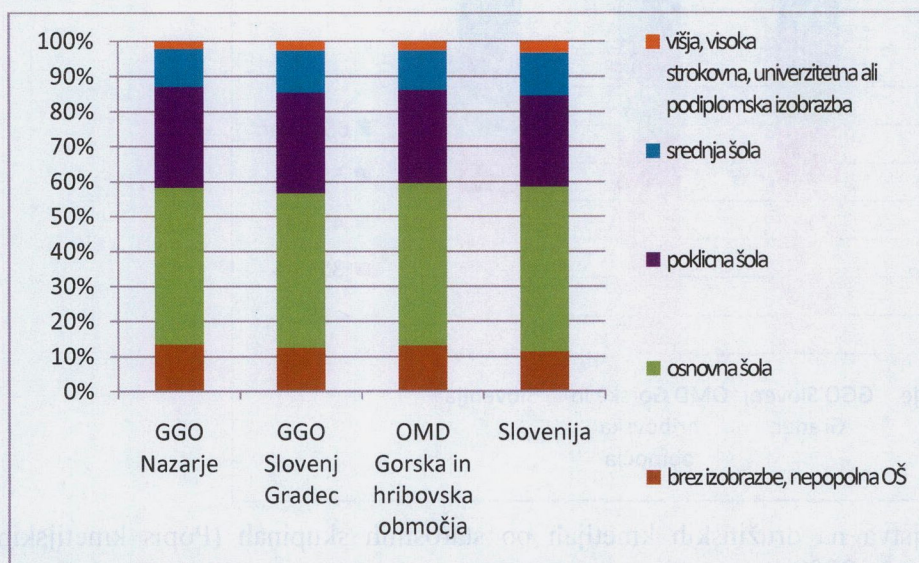
Slika 7: Gospodinjstva na družinskih kmetijah po starostnih skupinah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Splošna izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah

V pregledu izobrazbene sestave se osredotočamo na gospodarje, ki so nosilci odločanja na družinskih kmetijah. Preglednica 8 in slika 8 kažeta, da je 12 % gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije brez izobrazbe, skoraj polovica pa jih ima dokončano le osnovno šolo. 27 % gospodarjev je končalo poklicno šolo, 11 % srednjo, medtem ko je delež gospodarjev z višjo doseženo stopnjo izobrazbe zanemarljiv. Zelo podobna izobrazbena sestava gospodarjev na družinskih kmetijah je značilna tudi za Slovenijo kot celoto in GGO Nazarje ter GGO Slovenj Gradec. Glede izobrazbe se gospodarji na družinskih kmetijah zelo razlikujejo od povprečja aktivnega prebivalstva v Sloveniji. Po podatkih Ankete o delovni sili ima 21,4 % delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji končano osnovno šolo ali je brez formalne izobrazbe, 61,8 % pa ima poklicno ali srednješolsko izobrazbo (SURs, 2001 v Dernule, 2002).

Preglednica 8: Splošna izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
splošna izobrazba gospodarja								
ni podatka	0	0,0	0	0,0	36	0,1	96	0,1
brez izobrazbe, nepopolna OŠ	299	13,4	363	12,5	3994	13,1	9717	11,3
osnovna šola	1000	44,9	1283	44,1	14173	46,4	40698	47,1
poklicna šola	641	28,8	835	28,7	8096	26,5	22448	26,0
srednja šola	241	10,8	352	12,1	3464	11,3	10596	12,3
višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska izobrazba	48	2,2	76	2,6	808	2,6	2781	3,2
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

Slika 8: Splošna izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

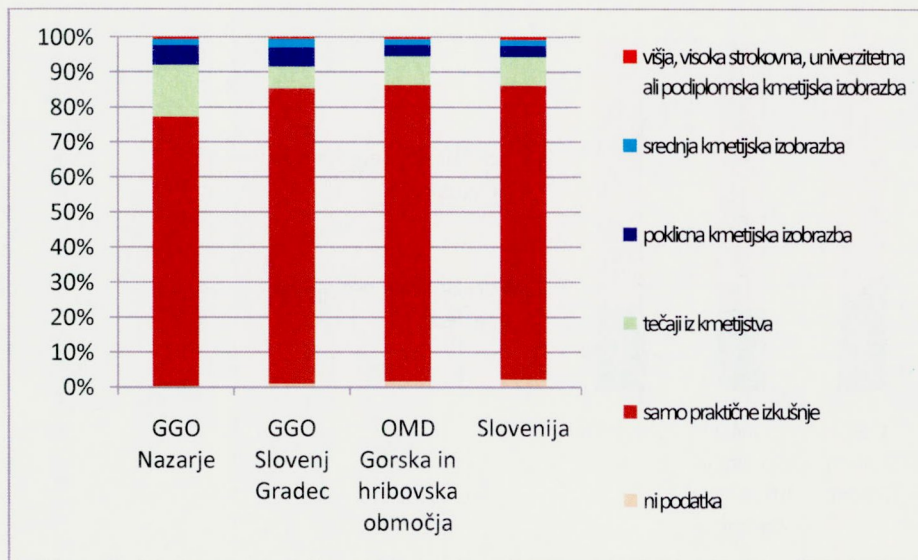
Kmetijska izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah

Stanje glede poklicne usposobljenosti gospodarjev je, izhajajoč iz meril dosežene formalne kmetijske izobrazbe, še manj ugodno. Velika večina gospodarjev na družinskih kmetijah v gorskih in hribovskih območjih Slovenije ima samo praktične izkušnje, 8 % ima opravljene tečaje iz kmetijstva, le 5 % pa ima poklicno ali višjo stopnjo kmetijske izobrazbe (preglednica 9, slika 9). Zelo podobno stanje je tudi na nivoju Slovenije in v GGO Slovenj Gradec, medtem ko je v GGO Nazarje poklicna struktura gospodarjev na družinskih kmetijah nekoliko ugodnejša, opazno večji je predvsem delež gospodarjev na družinskih kmetijah, ki imajo opravljene tečaje iz kmetijstva, v primerjavi s slovenskim povprečjem pa je 2x večji (6 %)

tudi delež gospodarjev s poklicno kmetijsko izobrazbo, kar velja tudi za GGO Slovenj Gradec.

Preglednica 9: Kmetijska izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

kmetijska izobrazba gospodarja	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
ni podatka	7	0,3	28	1,0	504	1,6	1869	2,2
samo praktične izkušnje	1713	76,9	2454	84,4	25889	84,7	72440	83,9
tečaji iz kmetijstva	330	14,8	179	6,2	2481	8,1	7045	8,2
poklicna kmetijska izobrazba	127	5,7	161	5,5	1002	3,3	2752	3,2
srednja kmetijska izobrazba	39	1,7	73	2,5	509	1,7	1588	1,8
višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska kmetijska izobrazba	13	0,6	14	0,5	186	0,6	642	0,7
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

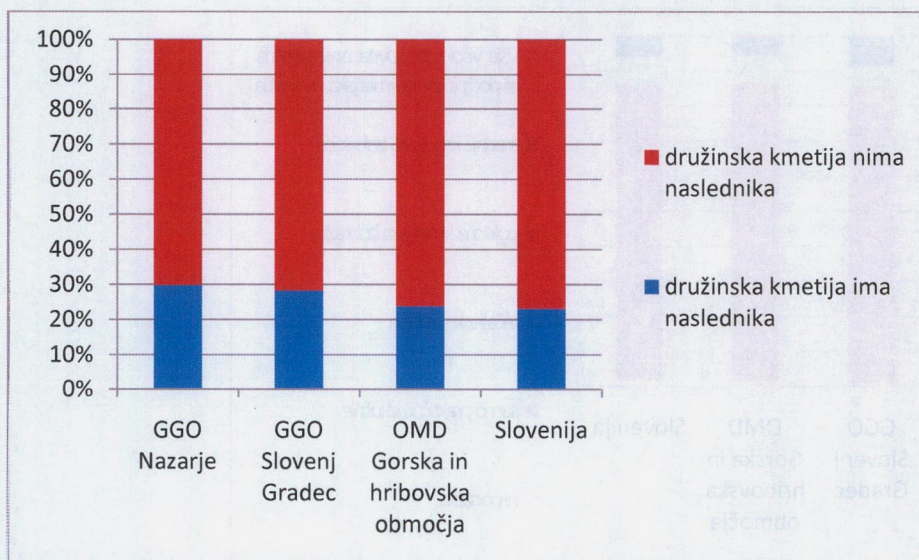
Slika 9: Kmetijska izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Nasledniki na družinskih kmetijah

Naslednika ima izbranih 24 % družinskih kmetij v hribovskih in gorskih območjih Slovenije, na nivoju Slovenije je takih 23 %. V GGO Nazarje in GGO Slovenj Gradec je opazen večji delež družinskih kmetij z izbranim naslednikom in znaša 30 % oz. 28 % (preglednica 10, slika 10).

Preglednica 10: Nasledniki na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

nasledstvo na kmetiji	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
družinska kmetija ima naslednika	666	29,9	822	28,3	7296	23,9	19973	23,1
družinska kmetija nima naslednika	1563	70,1	2087	71,7	23275	76,1	66363	76,9
skupaj	2229	100,0	2909	100,0	30571	100,0	86336	100,0

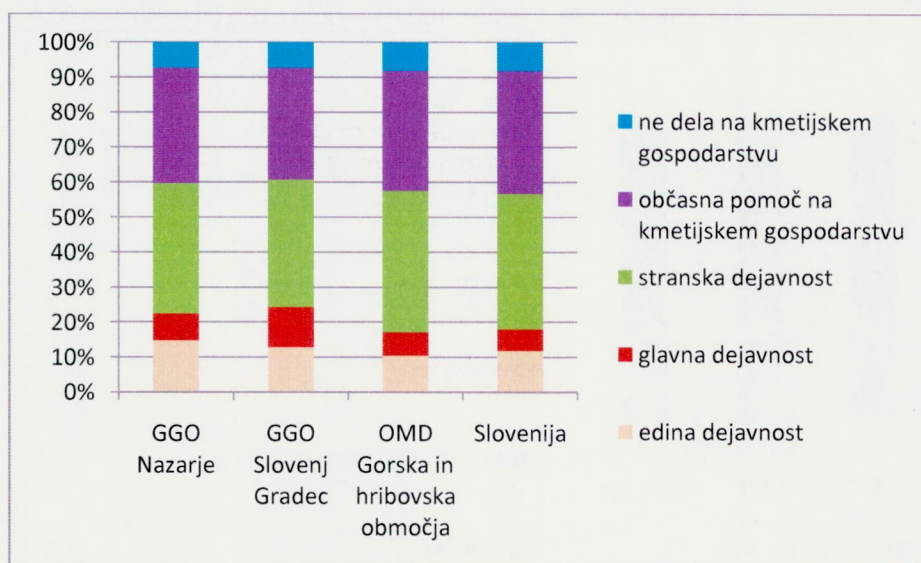
Slika 10: Nasledniki na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Nasledniki na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetijah

17 % naslednikov na družinskih kmetijah v hribovskih in gorskih območjih Slovenije je izjavilo, da jim kmetovanje pomeni edino ali glavno dejavnost, kar $\frac{3}{4}$ pa, da jim je kmetovanje stranska dejavnost oziroma občasno pomagajo na kmetiji. 8 % naslednikov na družinski kmetiji ne dela (preglednica 11, slika 11). Podobno je na nivoju Slovenije, medtem ko je v GGO Nazarje in Slovenj Gradec opazno večji delež tistih, ki jim kmetovanje pomeni edino ali glavno dejavnost (23 oz. 25 %).

Preglednica 11: Nasledniki na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

opisno vrednotenje dela na kmetijah	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
edina dejavnost	989	44,4	832	30,7	9582	31,3	27511	31,9
glavna dejavnost	305	13,7	672	24,8	4861	15,9	12404	14,4
stranska dejavnost	843	37,8	1096	40,4	14462	47,3	40798	47,3
občasna pomoč na kmetijskem gospodarstvu	47	2,1	65	2,4	828	2,7	2988	3,5
ne dela na kmetijskem gospodarstvu	45	2,0	47	1,7	839	2,7	2635	3,1
skupaj	2229	100,0	2712	100,0	30572	100,0	86336	100,0

Slika 11: Nasledniki na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

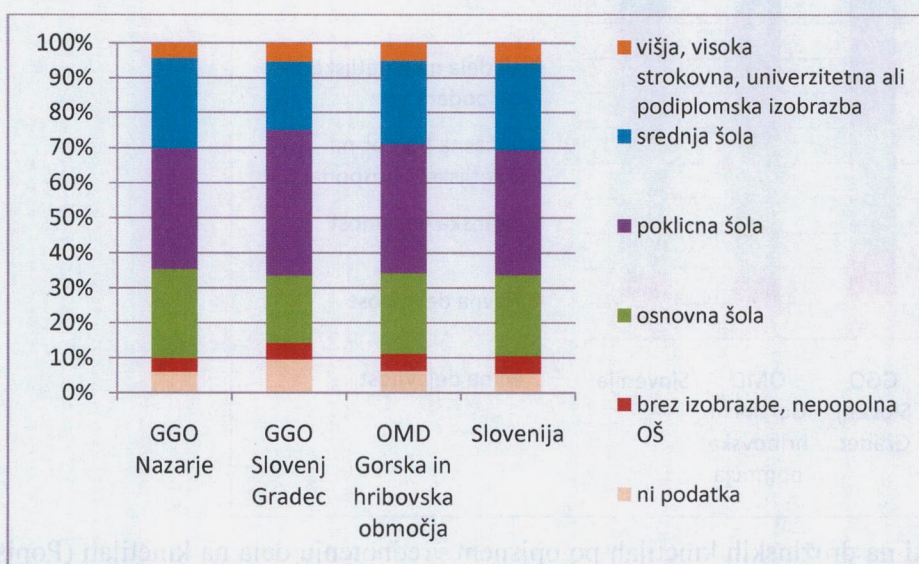
Splošna izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah

Podatki o izobrazbeni in poklicni strukturi naslednikov niso popolni, ker se vsaj del naslednikov še šola. Kljub temu je razvidno, da je izobrazbena struktura naslednikov občutno boljša kot pri gospodarjih. V hribovskih in gorskih območjih Slovenije je le 5 % naslednikov brez izobrazbe oziroma z nedokončano osnovno šolo, 23 % jih ima dokončano osnovno šolo, 37 % poklicno, 24 % srednjo, 5 % pa jih ima višjo, visoko strokovno, univerzitetno ali podiplomsko izobrazbo. Zelo podobno izobrazbeno strukturo imajo tudi nasledniki na družinskih kmetijah v Sloveniji kot celoti in v GGO Nazarje, v GGO Slovenj Gradec pa je v

primerjavi s prvimi tremi obravnavanimi območji predvsem opazno večji delež tistih s poklicno izobrazbo (preglednica 12, slika 12).

Preglednica 12: Splošna izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
splošna izobrazba naslednika								
ni podatka	40	6,0	78	9,5	451	6,2	1084	5,4
brez izobrazbe, nepopolna OŠ	26	3,9	39	4,7	362	5,0	1003	5,0
osnovna šola	169	25,4	158	19,2	1674	22,9	4613	23,1
poklicna šola	230	34,5	341	41,5	2700	37,0	7141	35,8
srednja šola	173	26,0	163	19,8	1746	23,9	5013	25,1
višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska izobrazba	28	4,2	43	5,2	363	5,0	1119	5,6
skupaj	666	100,0	822	100,0	7296	100,0	19973	100,0

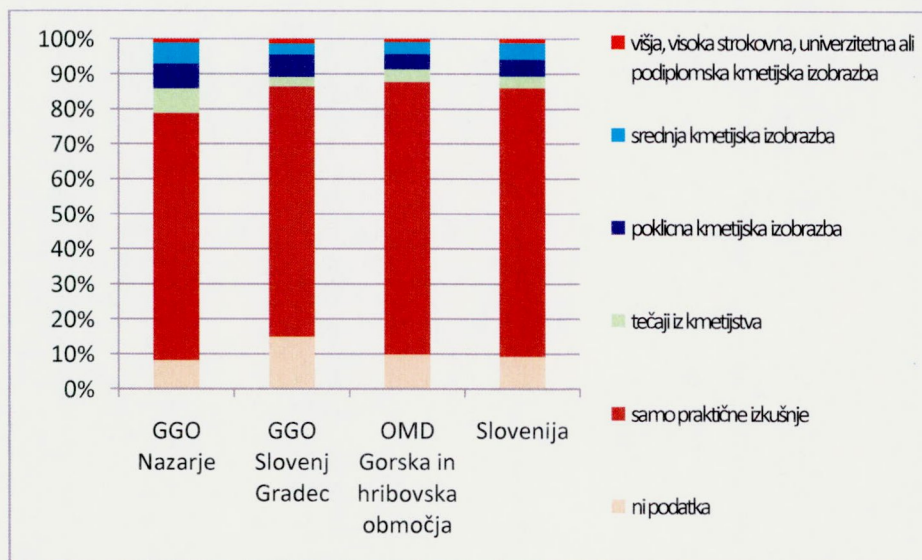
Slika 12: Splošna izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Kmetijska izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah

Pri poklicni strukturi naslednikov ni prišlo do bistvene izboljšave v primerjavi s poklicno usposobljenostjo gospodarjev. Iz preglednice 13 in slike 13 je razvidno, da ima v hribovskih in gorskih območjih Slovenije kar 78 % naslednikov le praktične izkušnje, po 4 % jih je opravilo tečaje iz kmetijstva oziroma poklicno kmetijsko izobrazbo. Le 3 % naslednikov ima srednjo kmetijsko izobrazbo, 1 % pa višjo, visoko strokovno, univerzitetno ali podiplomsko kmetijsko izobrazbo. Zelo podobno stanje je tudi na nivoju Slovenije in v GGO Slovenj Gradec, medtem ko je v GGO Nazarje poklicna usposobljenost nekoliko boljša, saj ima po 7 % naslednikov tečaje iz kmetijstva oz. poklicno kmetijsko izobrazbo, 6 % pa jih ima srednjo kmetijsko izobrazbo.

Preglednica 13: Kmetijska izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

	GGO Nazarje		GGO Slovenj Gradec		OMD Gorska in hribovska območja		Slovenija	
	število	%	število	%	število	%	število	%
kmetijska izobrazba gospodarja								
ni podatka	54	8,1	122	14,8	715	9,8	1838	9,2
samo praktične izkušnje	471	70,7	588	71,5	5682	77,9	15322	76,7
tečaji iz kmetijstva	46	6,9	22	2,7	261	3,6	675	3,4
poklicna kmetijska izobrazba	48	7,2	53	6,4	321	4,4	962	4,8
srednja kmetijska izobrazba	40	6,0	26	3,2	252	3,5	946	4,7
višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska kmetijska izobrazba	7	1,1	11	1,3	65	0,9	230	1,2
skupaj	666	100,0	822	100,0	7296	100,0	19973	100,0

Slika 13: Kmetijska izobrazba naslednikov na družinskih kmetijah (Popis kmetijskih gospodarstev, 2000)

Ferreira A. in sod.: Izdelava in preverba metodologije za določitev kmetij, ki naj bi lahko uveljavljale prednostno pravico pri podelitvi koncesije za izkoriščanje gozdov v lasti RS

Viri in literatura:

DERNULC, S. in sod., 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000.- Ljubljana, Rezultati raziskovanj, Statistični urad Republike Slovenije, 256 s.

Popis kmetijskih gospodarstev, 2000.- Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.

Priloga3: Gozdarsko-ekonomska struktura kmetij

Avtor: dr. Mirko Medved

1 ANALIZA GOSPODARJENJA Z GOZDOVI

1.1 Površina gozdov

Površina gozdov in gozdnosti (gozc, zaraščene kmetijske površine in površine v zaraščanju) se v Sloveniji povečuje. Leta 1875 je bila gozdnost današnjega ozemlja Slovenije 36 %, trinajst desetletij kasneje pa okoli 60 % (57,9 % ZGS 2007, 60 % MKGP – Raba zemljišč, 64 % GFRA 2005, 66% SURS 2007 – Statistični GIS pokrovnosti tal). Razlike v deležu gozdnosti iz različnih virov so posledica metodoloških pristopov in časa zajema podatkov. Po podatkih zemljiškega katastra je površina gozdov v Republiki Sloveniji 991.100 ha (SKZG 2008). V preglednici 1 je prikazana lastniška struktura gozdov po gozdnogospodarskih območjih (ZGS 2007).

Preglednica 1: Lastniška struktura gozdov po gozdnogospodarskih območjih (ZGS 2007, preračun GIS)

GGO	Lastništvo gozdov - %			Skupaj ha
	Državni	Zasebni	Drugi	
Tolmin	23,5	64,9	11,6	145.028
Bled	35,7	57,3	7,0	69.579
Kranj	14,5	82,3	3,1	72.840
Ljubljana	14,1	84,3	1,6	144.054
Postojna	44,0	55,0	1,0	78.444
Kočevje	57,5	41,7	0,8	92.610
Novo mesto	24,1	74,6	1,4	97.196
Brežice	15,7	83,1	1,1	71.035
Celje	16,0	82,8	1,2	75.167
Nazarje	22,9	76,1	1,0	49.283
Slovenj Gradec	26,5	73,5	0,0	60.227
Maribor	23,4	74,5	2,1	96.886
Murska Sobota	22,7	76,0	1,2	39.441
Sežana	21,0	78,3	0,6	82.057
Skupaj - %	25,6	71,5	2,9	1.173.847
Skupaj - ha	300.201	839.153	34.493	1.173.847

Opomba: Zaradi denacionalizacije se lastništvo gozdov spreminja. Ker so podatki povzeti po gozdnogospodarskih načrtih GGE, in so v povprečju stari pet let, trenutno v pogledu lastništva še vedno nekoliko odstopajo od realnega stanja. Državnih gozdov je v resnici še odstotek ali dva manj, kot kaže preglednica. Najzajetnejši podatek o skupni površini gozdov v Sloveniji pa je podatek iz projekta MKGP Raba zemljišč iz leta 2005, pri katerem aktivno

sodeluje tudi ZGS, ki izkazuje 1.216.815 ha gozdov, kar je 60,0 % površine Slovenije. (ZGS 2007)

Sklad je leta 2005 gospodaril na površini 258.301 ha gospodarskih gozdov v lasti RS. Večinski del gozdov (96 odstotkov) je na podlagi Zakona o SKZG oddan v dolgoročno koncesijo pravnim naslednikom bivših gozdnih gospodarstev (Poročilo SKZG za leto 2005, SZKG 2006). Enak je tudi podatek v Poročilu SKZG za leto 2006 (SKZG 2007). Pri oceni površin po koncesionarjih je površina gozdov nekoliko nižja in sicer 242.080 ha (SKZG 2007). Dobro leto kasneje je imel Sklad le še 227.866 ha državnih gozdov v upravljanju, od tega pod koncesijami skoraj 98 % (posredovani podatki SKZG jan. 2008).

Ob predpostavki, da ima Slovenija 1,2 milijona ha gozdov, predstavlja 12.000 ha le odstotek gozdov. Po podatkih SKZG je trenutno t.im. nekoncesijskih gozdov le tretjino slednje površine.

Sklad upravlja z 224.717 ha od 991.100 ha po podatkih zemljiškega katastra (SKZG 2008).

Površina vseh zemljišč po podatkih zemljiškega katastra v Republiki Sloveniji znaša 2.025.600 ha. Od tega Sklad upravlja s 335.697 ha oz. 16,6 odstotnim deležem. Površina kmetijskih zemljišč v Republiki Sloveniji obsega 877.200 ha. Od tega Sklad upravlja s 94.172 ha oz. z 10,7 odstotnim deležem kmetijskih zemljišč.

Ob predpostavki, da ima Slovenija 1,2 milijona ha gozdov, predstavlja 12.000 ha le odstotek gozdov. Po podatkih SKZG je trenutno t.im. nekoncesijskih gozdov le tretjino slednje površine.

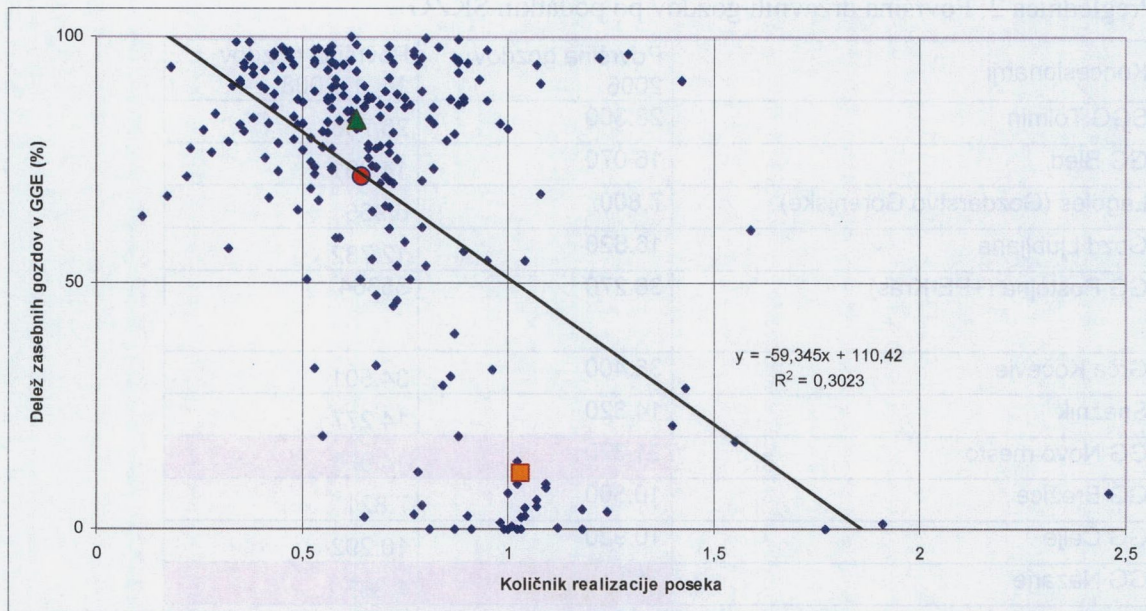
Preglednica 2: Površina državnih gozdov po podatkih SKZG

Koncesionarji	Površina gozdov 2006	Površina gozdov 18_1_2008
SGG Tolmin	28.300	26.798
GG Bled	16.070	14.961
Legoles (Gozdarstvo Gorenjske)	7.800	5.955
Gozd Ljubljana	16.620	12.782
GG Postojna (+PE Kras)	36.270	35364
Grča Kočevje	36.400	34.501
Snežnik	14.820	14.277
GG Novo mesto	21.320	14.996
GG Brežice	10.500	7.821
GG Celje	10.920	10.292
GG Nazarje	150	4.363
GG Slovenj Gradec	15.310	14.610
GG Maribor	22.760	19.110
GLG Murska Sobota	4.840	7.362
Skupaj	242.080	223.192
Nekoncesijski gozdovi		4.674

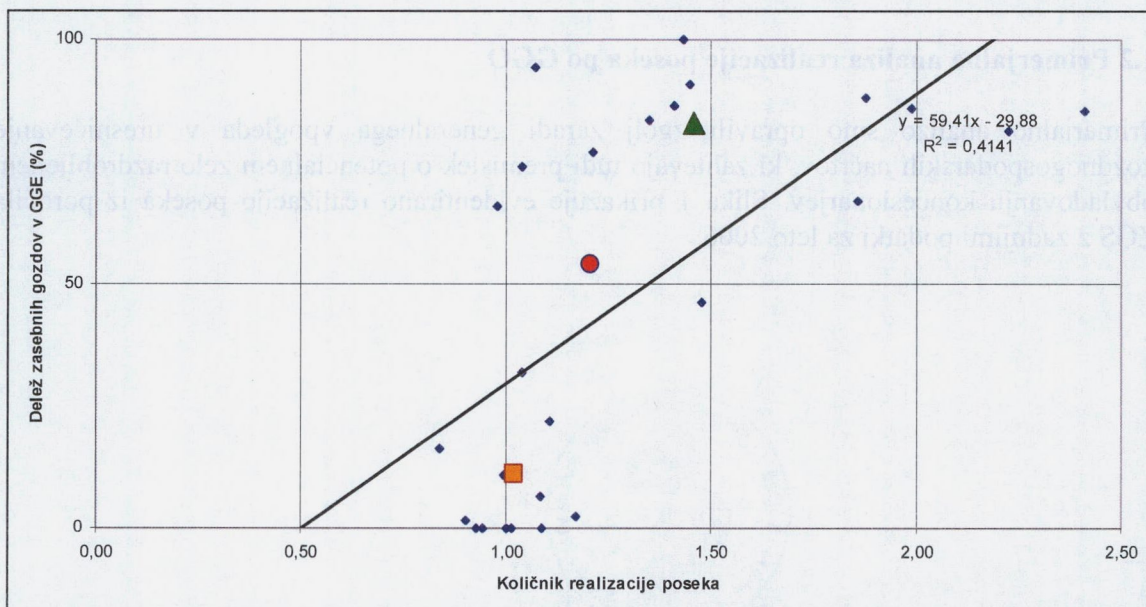
1.2 Primerjalna analiza realizacije poseka po GGO

Primerjalno analizo smo opravili zgolj zaradi generalnega vpogleda v uresničevanje gozdnogospodarskih načrtov, ki zahtevajo tudi premislek o potencialnem zelo razdrobljenem obvladovanju koncesionarjev. Slika 1 prikazuje evidentirano realizacijo poseka iz poročila ZGS z zadnjimi podatki za leto 2006.

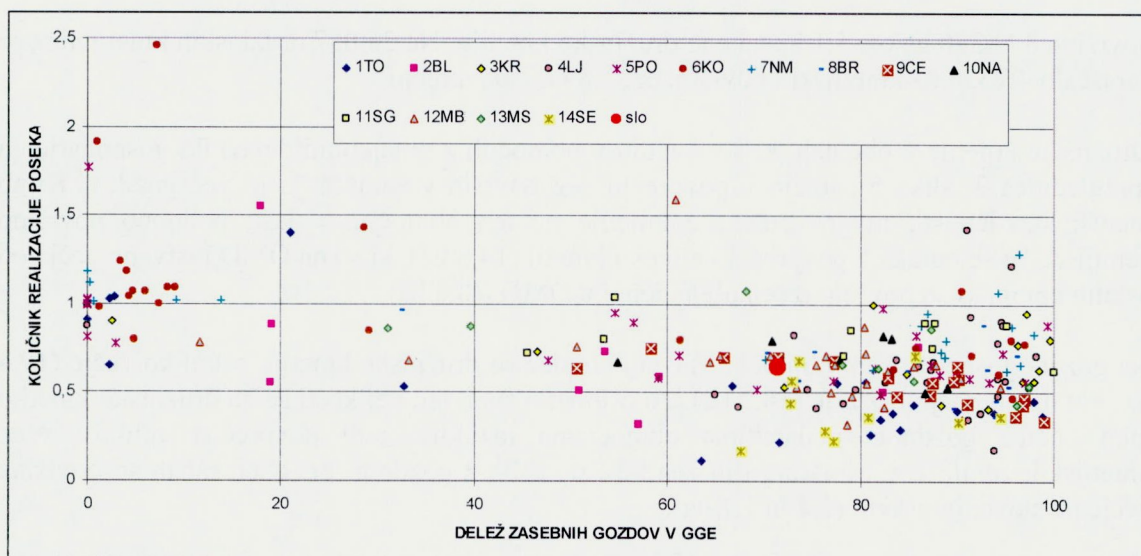

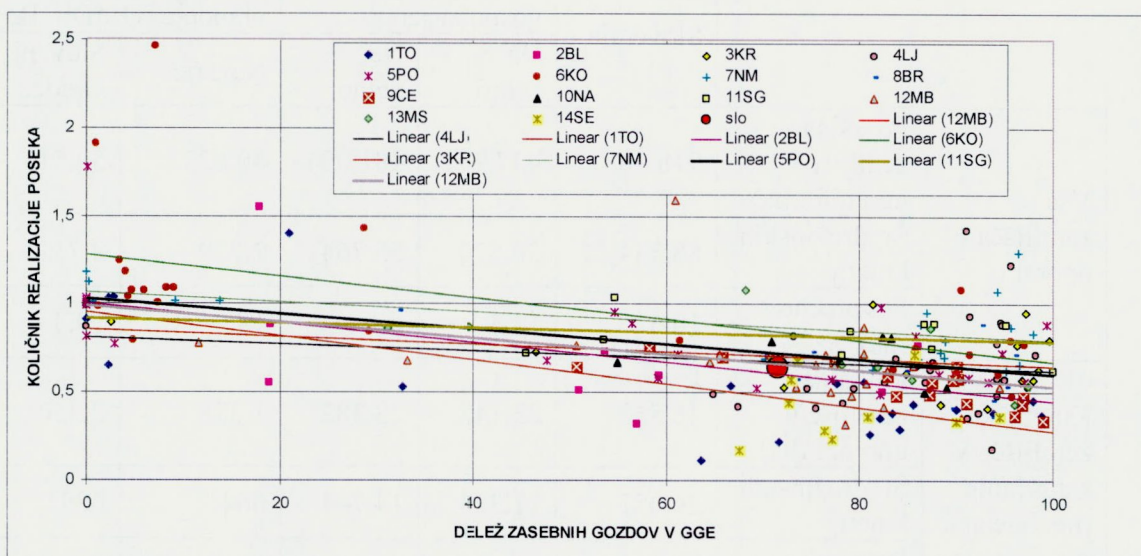
Slika 1: Realizacija evidentiranega poseka glede na možni posek (N=234 GGE, krog = povprečje SLO) (ZGS 2007, Preračuni, prikaz GIS) (Krog = povprečje vseh GGE, Trikotnik = povprečje pretežno zasebnih gozdov, Kvadrat = povprečje pretežno državnih gozdov)

Slika 2: Realizacija kontrolnega poseka glede na evidentirani posek (n=26 GGE, Krog = povprečje vseh 26 GGE, trikotnik = povprečje kjer prevladujejo ZG v 13 GGE, kvadrat = povprečje kjer prevladujejo DG v 13 GGE) (Medved/ Matijašič 2008)

Slika 3: Realizacija možnega poseka glede na evidentirani posek po GGO (N=234 GGE) (ZGS 2007, Preračuni, prikaz GIS)

Slika 4: Realizacija možnega poseka glede na evidentirani posek s trendi po GGO (N=234 GGE) (ZGS 2007, Preračuni, prikaz GIS)

1.3 Analiza popisa družinskih kmetij - podlaga za izbor kriterijev

1.3.1 Površina zemljišč in gozdov

Po podatkih popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000 (SURS 2002) je 86.334 družinskih kmetij posedovalo skupaj 918.908 ha zemljišč (preglednica 3). Povprečna družinska kmetija ima 10,6 ha veliko posest. Večina kmetij 76.653 (88,8 %) ima v lasti tudi gozd s skupno

površino 393.370 ha oz. 5,1 ha na eno družinsko kmetijo. Na 26.057 družinskih kmetijah se je zaraščalo 46.530 ha kmetijskih površin, oz. 1,8 ha v povprečju.

Družinske kmetije v občinah, ki so v celoti v območjih z omejenimi dejavniki gospodarjenja (preglednica 3, slika 5), imajo v povprečju več površin v zaraščanju in več gozdov. Kljub manjši številčnosti, imajo družinske kmetije na teh območjih v lasti podobno površino zemljišč. To se odraža v povprečni velikosti kmetij (14,3 ha), ki so na OMD bistveno večje od ostalih občin, ki so povsem izven ali le delno v OMD ((8,6 ha).

Na gozdnogospodarskem območju Slovenj Gradec so družinske kmetije nekoliko večje (19,4 ha) kot na območju Nazarje (18,2 ha). Za približno enak red velikosti se na družinsko kmetijo med obema gozdnogospodarskima območjema razlikuje tudi povprečna velikost vseh kmetijskih zemljišč v zaraščanju in zemljišč poraslih z gozdom. Pri obeh rabah so površine večje na slovenjgraškem (1,4 in 1,1 ha).

Preglednica 3: Površina vseh zemljišč, gozdov in zaraščajočih (neobdelanih) površin ter število družinskih kmetij v Sloveniji (Vir: SURS, Preračuni GIS)

		Slovenija	Omejeni dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje (OMD = Da)	
			Da v celoti	Ne, delno	Nazarje	Slovenj Gradec
Vsa zemljišča v uporabi	Površina zemljišč v uporabi (ha)	918.908	437.904	481.004	40.673	52.515
	Št. družinskih kmetij	86.334	30.570	55.764	2.229	2.711
	Povprečno (ha)	10,6	14,3	8,6	18,2	19,4
Kmetijska zemljišča v zaraščanju (neobdelana)	Površina zemljišč v uporabi (ha)	46.530	23.148	23.382	1.338	2.350
	Št. družinskih kmetij	26.057	11.313	14.744	664	689
	Povprečno (ha)	1,8	2,0	1,6	2,0	3,4
Gozd	Površina zemljišč v uporabi - ha	393.370	224.226	169.144	25.029	30.417
	Št. družinskih kmetij	76.653	28.149	48.504	2.118	2.350
	Povprečno (ha)	5,1	8,0	3,5	11,8	12,9

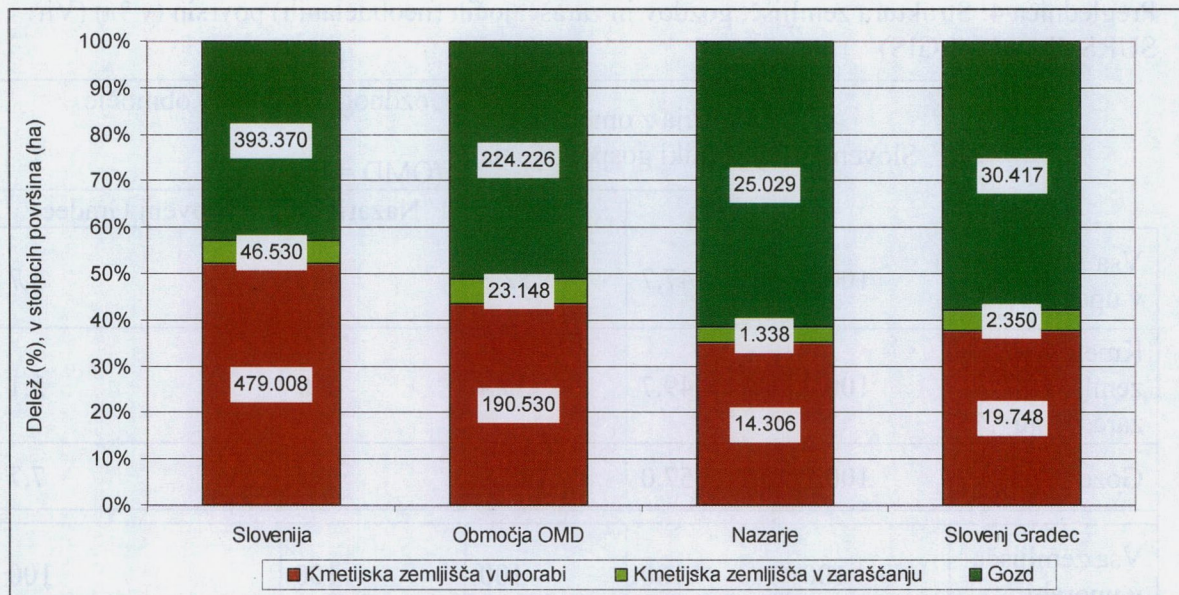
Preglednica 4: Struktura zemljišč, gozdov in zaraščajočih (neobdelanih) površin (v %) (Vir: SURS, Preračuni GIS)

	Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje (OMD = Da)	
		Da	Ne	Nazarje	Slovenj Gradec
Vsa zemljišča v uporabi	100,0	47,7	52,3	4,4	5,7
Kmetijska zemljišča v zaraščanju	100,0	49,7	50,3	2,9	5,1
Gozd	100,0	57,0	43,0	6,4	7,7
Vsa zemljišča v uporabi	100	100	100	100	100
Kmetijska zemljišča v zaraščanju	5,1	5,3	4,9	3,3	4,5
Gozd	42,8	51,2	35,2	61,5	57,9

Delež kmetijskih zemljišč v zaraščanju predstavlja 5,1% vseh površin v uporabi družinskih kmetij. Pri tem se deleži omenjenih zemljišč glede na OMD bistveno ne razlikujejo. Nekoliko večja razlika v deležu tovrstnih površin je med gozdnogospodarskima območjema Slovenj Gradec in Nazarje, saj v prvem predstavljajo 4,5%, v drugem pa 3,3% vseh površin v uporabi družinskih kmetij.

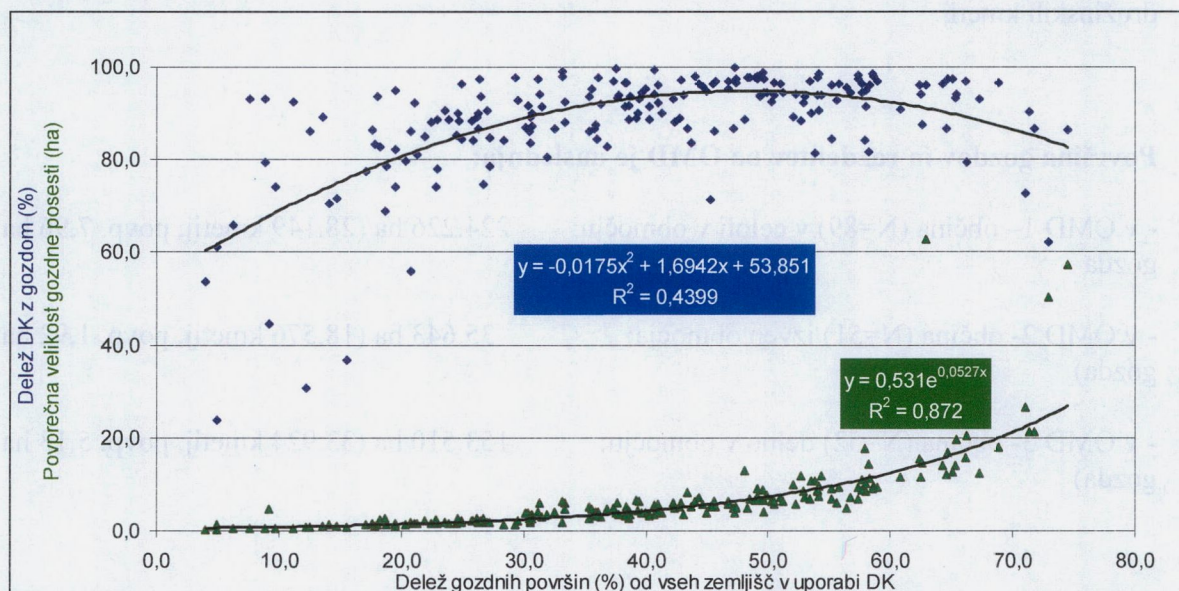
Površina gozdov in razdelitev na OMD je naslednja:

- v OMD 1- občina (N=89) v celoti v območju: 224.226 ha (28.149 kmetij, povp. 7,96 ha gozda)
- v OMD 2- občina (N=51) izven območja: 35.643 ha (18.576 kmetij, povp. 1,92 ha gozda)
- v OMD 3- občina (N=52) delno v območju: 153.510 ha (33.924 kmetij, povp. 5,13 ha gozda)

Slika 5: Struktura in velikost kmetijskih, zaraščajočih in gozdnih površin

Analizirali smo povezave v strukturnem deležu gozdnih zemljišč po občinah leta 2000 s povprečno velikostjo posesti in deležem DK, ki imajo v lasti gozd (slika 6). Z naraščanjem deleža gozdov v strukturi vseh zemljišč se povečuje tudi povprečna velikost gozdne posesti (zeleni trikotniki v sliki 6). Povprečna gozdna posest je v 55 občinah manjša od 2,5, v 47 občinah je velikosti 2,5 do pod 5 ha, v 60 občinah je velika 5 do pod 10 ha, kar skupaj predstavlja kar 84 % občin. V 18 občinah je povprečna gozdna posest velika med 10 in 15 ha, v 6 občinah je povprečna posest velika med 15 in 20 ha in le v 7 občinah je večja od 20 ha.

Slika 6: Struktura in velikost kmetijskih, zaraščajočih in gozdnih površin

1.3.2 Strojna opremljenost

1.3.2.1 Število in moč traktorjev

Na družinskih kmetijah je bilo v letu 2000 bistveno več manjših traktorjev z močjo do 37 kW (80.796), kot pa močnejših nad 37 kW (26.352) (preglednica 5). Kljub precejšnji razliki v skupnem številu traktorjev, je porazdelitev po moči traktorjev podobna (1,2 traktorja/družinsko kmetijo). Zelo podobno število traktorjev na družinsko kmetijo (1,18 do 1,22) je ne glede na OMD. Nekoliko več močnejših traktorjev imajo družinske kmetije na gozdnogospodarskih območjih Slovenj Gradec in Nazarje (1,28 in 1,24).

Preglednica 5: Število in moč traktorjev v lasti družinskih kmetij

		Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje	
			Da	Ne	Nazarje	Slovenj Gradec
Traktorji ≤ 37 kW	Št. traktorjev	80.796	29.519	51.277	2.244	2.699
	Št. družinskih kmetij	66.887	24.219	42.668	1.759	2.171
	Povprečno	1,21	1,22	1,20	1,28	1,24
Traktorji > 37 kW	Št. traktorjev	26.352	8.773	17.579	804	1.146
	Št. družinskih kmetij	22.017	7.455	14.562	683	937
	Povprečno	1,20	1,18	1,21	1,18	1,22

V Sloveniji je bilo v času popisa 12.289 od 86.334 kmetij brez traktorja (14,2 %). Podrobnejša razdelitev traktorjev po moči je tudi v preglednici 6, za katero so podatki dostopni tudi na internetni strani SURS.

Preglednica 6: Podrobna razdelitev traktorjev v lasti družinskih kmetij glede na moč traktorjev

Moč traktorja	<18 kW	19 - 37 kW	38 - 59 kW	60 + kW	Brez traktorjev
Število kmetij	11.521	58.463	21.104	2.262	12.289
Število strojev	11.910	68.885	23.972	2.380	-
Povprečno trak. na kmetijo	1,03	1,18	1,14	1,05	-

V nadaljevanju analiziramo tudi razlike v moči traktorjev po geografskih območjih (preglednica 7). Glede na to, da imajo posamezne kmetije v lasti tudi po več traktorjev, je možna zgolj primerjava v strukturi strojev in ne tudi po kapacitetah opreme kmetij.

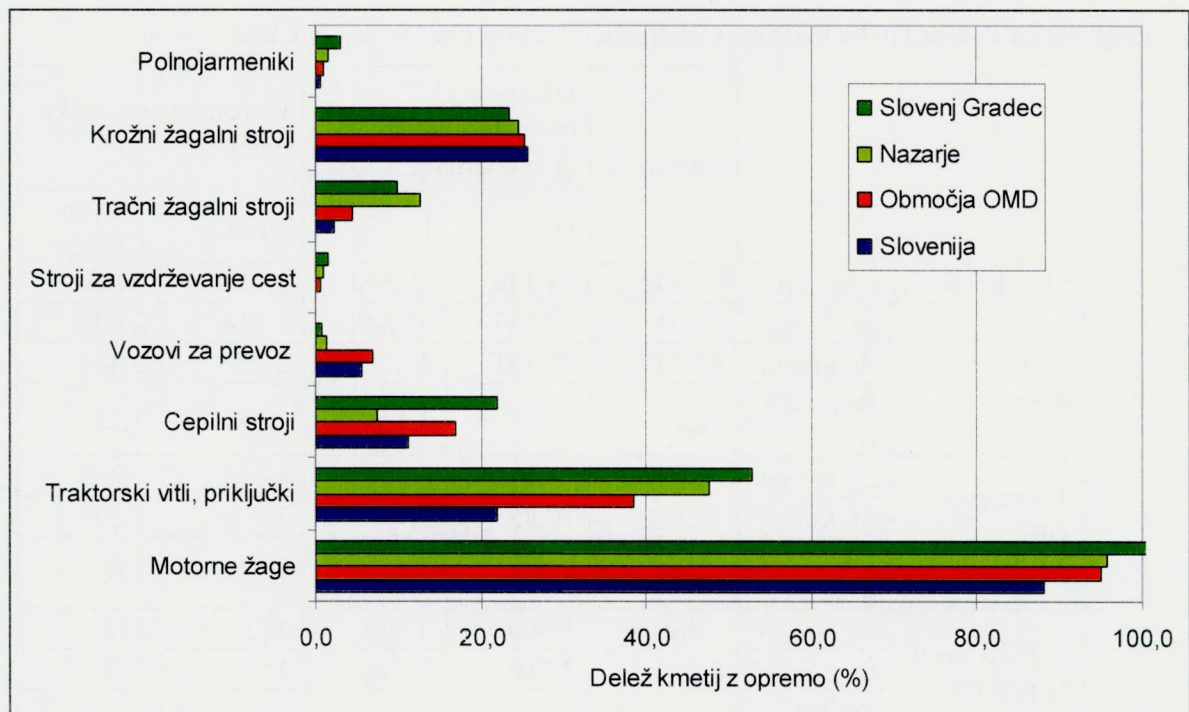
V Sloveniji je bilo leta 2000 tri četrtine traktorjev moči do 37 kW in četrtnina močnejših. Podobno, a malenkost različno razmerje, je opazno na območjih OMD. Opaznejša razlika v deležih je značilna le za slovenjgraško gozdnogospodarsko območje, kjer imajo družinske kmetije 70% manjših in 30% večjih traktorjev (preglednica 7).

Preglednica 7: Struktura traktorjev po geografskih razdelitvah Slovenije (%)

	Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje	
		Da	Ne	Nazarje	Slovenj Gradec
Št. traktorjev ≤ 37 kW	75	77	74	74	70
Št. traktorjev > 37 kW	25	23	26	26	30
Skupaj	100	100	100	100	100

1.3.2.2 Stroji za pridobivanje in primarno predelavo lesa

Pri opremljenosti za pridobivanje lesa in primarno predelavo se kažejo pomembne razlike med analiziranimi območji (preglednica 8 in slika 7). Območja OMD so precej bolje opremljena kot v povprečju v Sloveniji. Edino krožni žagalni stroj (cirkular) je povsod prisoten v podobnem deležu na četrtini kmetij z gozdom.

Slika 7: Delež kmetij z opremo za pridobivanje in predelavo lesa

Preglednica 8: Gozdarska in druga mehanizacija ter oprema za žaganje lesa

	Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje		
		Da	Ne	Nazarje	Slovenj Gradec	
Število kmetij z gozdom	76.653	28.149	48.504	2.118	2.350	
Motorne žage	Št. strojev	77.615	32.267	45.348	2.714	2.972
	Št. kmetij	67.490	26.721	40.769	2.027	2.444
	Povprečno	1,15	1,21	1,11	1,34	1,22
Traktorski vitli, priključki	Št. strojev	17.040	11.033	6.007	1.034	1.265
	Št. kmetij	16.812	10.853	5.959	1.008	1.240
	Povprečno	1,01	1,02	1,01	1,03	1,02
Cepilni stroji za prostorninski les	Št. strojev	8.569	4.800	3.769	157	518
	Št. kmetij	8.529	4.780	3.749	157	517
	Povprečno	1,00	1,00	1,01	1,00	1,00
Vozovi za prevoz lesa s konji	Št. strojev	4.578	2.090	2.488	28	17
	Št. kmetij	4.260	1.948	2.312	28	17
	Povprečno	1,07	1,07	1,08	1,00	1,00
Stroji za vzdrževanje gozdnih cest, priključki	Št. strojev	205	149	56	21	37
	Št. kmetij	197	142	55	18	37
	Povprečno	1,04	1,05	1,02	1,17	1,00
Tračni žagalni stroji	Št. strojev	1.742	1.266	476	269	233
	Št. kmetij	1.733	1.260	473	267	233
	Povprečno	1,01	1,00	1,01	1,01	1,00
Krožni žagalni stroji	Št. strojev	19.970	7.257	12.713	545	557
	Št. kmetij	19.599	7.125	12.474	518	551
	Povprečno	1,02	1,02	1,02	1,05	1,01
Polnojarmeniki	Št. strojev	429	289	140	31	73
	Št. kmetij	423	287	136	31	72
	Povprečno	1,01	1,01	1,03	1,00	1,01

1.3.3 Delo v gozdu

1.3.3.1 Lastno delo

V povprečju so družinske kmetije na 6,2 ha gozdov za delo v gozdu porabile 13,1 delovnih dni (v nadaljnjih preračunih smo upoštevali povprečno 6 efektivnih ur na dan) (preglednica 9). Skupaj so te kmetije posekale 1.206.001 m³ lesa oz. v povprečju 25,6 m³. Za delo v gozdu so na OMD porabili v povprečju 15,7 dni, v občinah delno in izven OMD pa 10,8 dni. Kmetije v OMD so v povprečju posekale 3/4 več lesa (34,6 m³), kot kmetije delno ali v celoti izven območij z omejenimi dejavniki gospodarjenja (19,7 m³). Za družinske kmetije na gozdnogospodarskem območju Nazarje in Slovenj Gradec je značilen enkrat večji posek od slovenskega povprečja. Na družinski kmetiji gozdnogospodarskega območja Nazarje so letno posekali 50,5 m³, na slovenjgraškem pa 53,2 m³ lesa. Pri tem so porabili več delovnih dni od slovenskega povprečja (20,1 oz. 19,1).

Preglednica 9: Poraba časa za delo v gozdu, površina gozda ter posek lesa

		Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje	
			Da	Ne	Nazarje	Slovenj Gradec
Delo v gozdu	Št. dni	695.286	346.189	349.097	30.667	35.207
	Št. družinskih kmetij	53.084	20.715	32.369	1.529	1.843
	Povprečno (dni)	13,1	16,7	10,8	20,1	19,1
Površina gozda	ha	325.920	191.545	134.375	22.284	26.995
	Št. družinskih kmetij	52.390	20.451	31.939	1.525	1.815
	Povprečno (ha)	6,2	9,4	4,2	14,6	14,9
Posek	m ³	1.206.001	643.508	562.493	68.945	84.565
	Št. družinskih kmetij	47.115	18.609	28.506	1.365	1.590
	Povprečno (m ³)	25,6	34,6	19,7	50,5	53,2

1.3.3.2 Delo v gozdu in poraba časa najetih delavcev

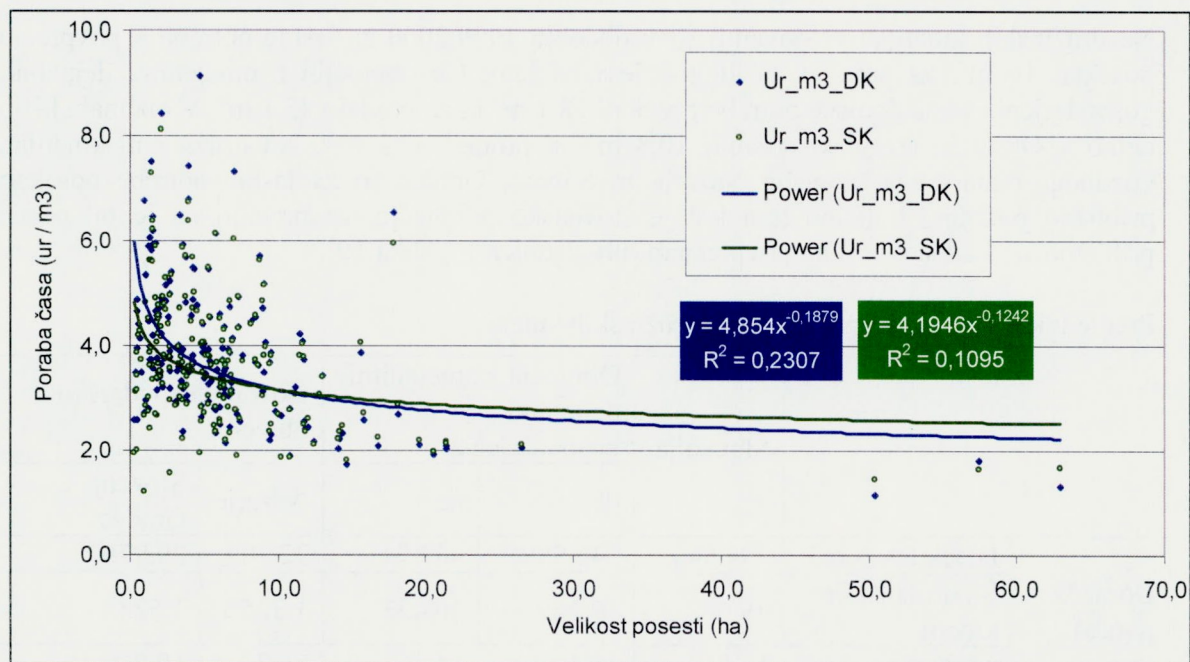
Na 7024 slovenskih družinskih kmetijah so najeti delavci v povprečju za pridobivanje lesa opravili 28,9 delovnih ur, za gradnjo in vzdrževanje prometnic 22 delovnih ur, za pripravo kuriva pa 18 delovnih ur na leto (preglednica 10). Značilno je, da so na območju z omejenimi dejavniki gospodarjenja najeti delavci opravili bistveno več delovnih ur pri pridobivanju lesa in pripravi kuriva, kot pa na kmetijah izven omenjenih območij. Pri gradnji in vzdrževanju prometnic ni bilo večjih razlik.

Za kmetije na gozdnogospodarskih območjih Nazarje in Slovenj Gradec je značilno, da so najeti delavci opravili največ delovnih ur pri pridobivanju lesa (približno 90% več od slovenskega povprečja), precej manj pa pri gradnji in vzdrževanju prometnic ter pri pripravi kuriva (podobno slovenskemu povprečju).

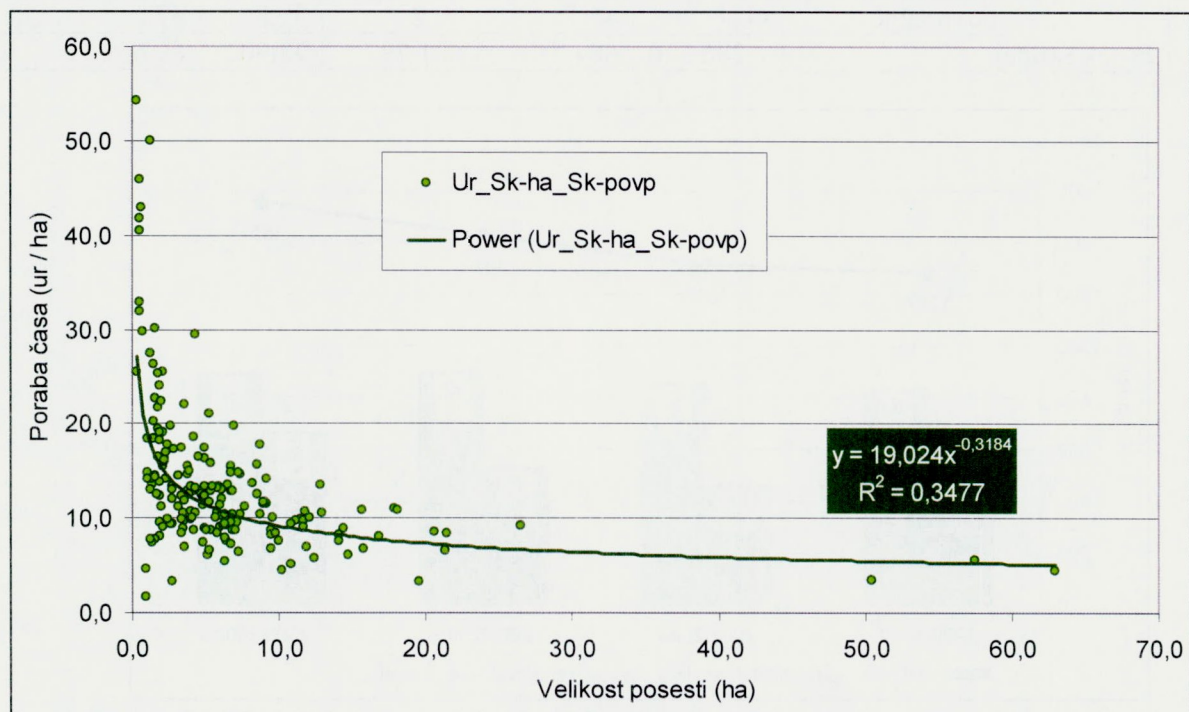
Preglednica 10: Najem delavcev s stroji v gozdarstvu

		Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje	
			Da	Ne	Nazarje	Slovenj Gradec
Pridobivanje lesa	Št. ur	202.896	113.029	89.867	17.929	18.507
	Št. družinskih kmetij	7.024	3.020	4.004	336	322
	povprečno	28,9	37,4	22,4	53,4	57,5
Gradnja in vzdrževanje prometnic	Št. ur	9.297	5.640	3.657	1.278	970
	Št. družinskih kmetij	422	255	167	50	42
	povprečno	22,0	22,1	21,9	25,6	23,1
Priprava kuriva	Št. ur	27.522	12.033	15.489	676	1.089
	Št. družinskih kmetij	1.527	531	996	36	49
	povprečno	18,0	22,7	15,6	18,8	22,2

1.3.3.3 Lastno in najeto delo

Slika 8: Odvisnost porabe časa za delo v gozdu od velikosti povprečne posesti (modra barva in polni krogi – delajo sami, črna barva in prazni krogi – dodana poraba časa najetih delavcev)

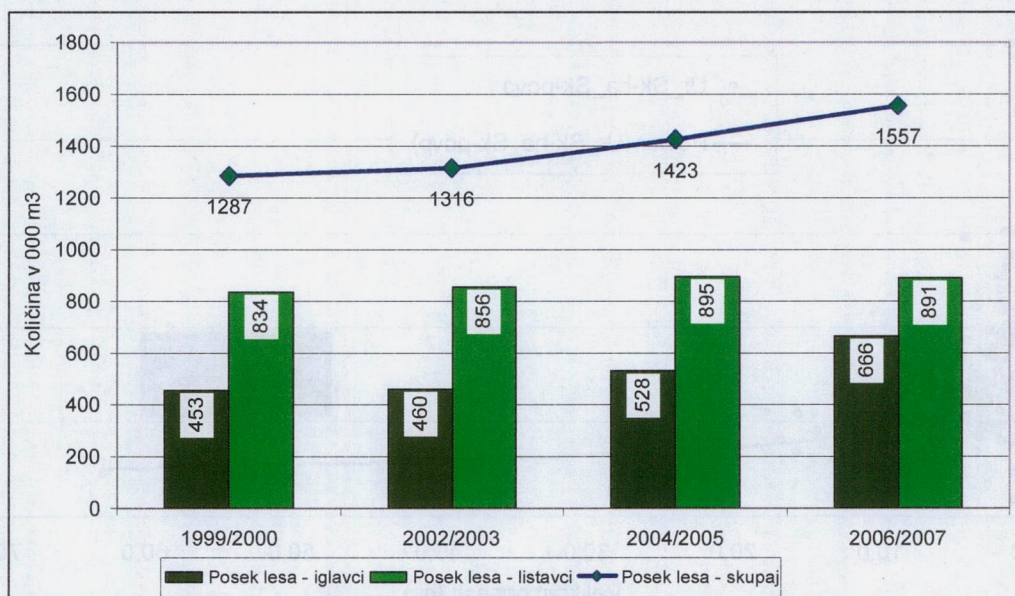
Slika 9: Povprečna porabe časa za delo v gozdu na enoto površine glede na velikost povprečne posesti po občinah

1.3.4 Struktura in količina poseka

Na družinskih kmetijah v Sloveniji so v obdobju 1999/2000 za lastne potrebe v povprečju posekali 16 m³, za prodajo pa 40 m³ lesa na leto. Na območjih z omejenimi dejavniki gospodarjenja so za domače potrebe posekali 18,1 m³ in za prodajo 45,1 m³. V občinah, ki so delno v OMD in izven so porabili 10,8 m³ in prodali 32,2 m³. Na družinskih kmetijah gozdnogospodarskega območja Nazarje in Slovenj Gradec so za lastne potrebe posekali približno podobno količino lesa kot je slovensko povprečje, za prodajo pa je bil posek približno 1/3 nad slovenskim povprečjem (preglednica 11, slika 10).

Preglednica 11: Posek lesa in število družinskih kmetij

		Slovenija	Območja z omejenimi dejavniki gospodarjenja		Gozdnogospodarsko območje	
			da	ne	Nazarje	Slovenj Gradec
Domača poraba	Posek lesa - m ³	794.946	346.999	447.947	22.109	29.976
	Št. družinskih kmetij	49.622	19.189	30.433	1.325	1.523
	povprečno	16,0	18,1	14,7	16,7	19,7
Prodaja lesa	Posek lesa - m ³	491.564	337.714	153.850	50.793	59.676
	Št. družinskih kmetij	12.270	7.490	4.780	850	1.043
	povprečno	40,1	45,1	32,2	59,8	57,2
Posek skupaj		1.286.510	684.713	601.797	72.902	89.652

Slika 10: Struktura in količina letnega poseka v družinskih gozdovih od leta 1999 do 2007

1.3.7 Dopolnilne dejavnosti

Za dopolnilne dejavnosti smo zaprosili za podatke na MKGP, saj imajo tam ažurne baze podatkov. Iz podatkov popisa kmetijskih gospodarstev v letu 2000 (preglednica 12) lahko ugotovimo, da je imelo 200 družinskih kmetij registrirano dopolnilno dejavnost za opravljanje gozdarskih storitev, 3,5 krat več za predelavo lesa in pol manj za trgovanje z lesom. Prav kmetije s podjetniško usmerjenim delovanjem so pomembni razvojni potenciali podeželja.

Preglednica 12: Dopolnilne dejavnosti (SURS 2000 in AJPES 2007)

Dopolnilna dejavnost	Število	AJPES 3/2007
Gozdarske storitve	200	117
Predelava lesa	699	210
Trgovina z lesom	104	?
Turizem na kmet. gospodarstvu	692	
Domača obrt	268	

Viri in literatura:

DERNULC, S. in sod., 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000.- Ljubljana, Rezultati raziskovanj, Statistični urad Republike Slovenije, 256 s.

Podatki AJPES-a za leto 2007

Popis kmetijskih gospodarstev. 2000.- Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.

Priloga 4: Gozd in gozdarstvo kot dejavnika trajnostnega razvoja v območju Alpske konvencije s poudarkom na družinskih kmetijah

Avtorji: Mirko Medved, Robert Robek, Jaka Klun

Gozdarski inštitut Slovenije

Večna pot 2, 1000 Ljubljana

Januar 2004

IZVLEČEK

Namen prispevka je primerjalna analiza gozda in pomena gozdarstva za družinske kmetije v območju Alpske konvencije (AK) in ostale Slovenije. Uporabljeni so podatki gozdnogospodarskih načrtov območij 2001- 2010 in popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000. Pripravljene so bile baze podatkov na nivoju občin. Občine, ki so samo delno v območju AK, so obravnavane posebej. V območju AK je 82 % večnamenskih gozdov. Gozdna posest družinskih kmetij je trikrat večja kot v ostali Sloveniji. Zasebni gozdovi v območju AK imajo višji možni posek, a so manj intenzivno izkoriščani kot v ostali Sloveniji. Družinske kmetije so v območju AK realizirale okoli devet desetin možnega poseka, izven območja pa je bil posek dve desetini višji. Količina poseka na kmetijo je v povprečju 25 m³ letno, v območju AK je enkrat višja. Poraba časa za lastno delo v gozdu je v območju AK v povprečju dvajset dni, najetih storitev pa še 12 dni, izven območja je poraba približno enkrat manjša. Kljub temu je učinkovitost na enoto proizvoda v območju AK tretjino višja. Opremljenost s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo je precej številna, a zaradi nizke povprečne rabe tehnološko zastareva. Na območju AK uporabljajo motorno žago v povprečju za 26 m³ lesa letno, izven območja enkrat manj. Tudi različna ostala mehanizacija je precej številna, a praviloma slabo izkoriščena. Z gozdarstvom povezanimi dopolnilnimi dejavnostmi se v območju AK ukvarja 3 % kmetij. Območje AK je z vidika gostote gozdnih cest nehomogeno, razlike med posameznimi občinami znotraj AK so večkratne. V zasebnih gozdovih v območju AK je gozdnih cest 15 m/ha, v Sloveniji pa 10 m/ha.

Gozd je v sklopu Alpske konvencije, ki je bila v Sloveniji v celoti ratificirana leta 2004, obravnavan v enem od devetih protokolov. Zaradi svoje enkratne vegetacije zagotavlja gozd najučinkovitejše varovanje prostora pred ujmami. Glede na to, da je gospodarska raba gozda eden od temeljnih ciljev zagotavljanja trajnostnega razvoja in ima pomembno vlogo pri oskrbi z lesom kot strateško surovino, bo za doseganje le tega nujno potrebno načrtno vlagati v gradnjo infrastrukture, profesionalizacijo dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, obnavljanje dotrajane strojne opreme, predvsem pa v znanje in povezovanje ljudi.

Ključne besede: gozd, gospodarjenje z gozdom, Alpska konvencija, družinske kmetije, Slovenija

1 UVOD

2 OPREDELITEV PROBLEMA IN CILJI

3 METODA DELA

4 REZULTATI

4.1 OSNOVNI PODATKI O POVRŠINAH IN GOZDNATOSTI OBČIN V AK

4.1.1 Razdelitev gozdnih površin po lastništvu in kategorijah

4.1.2 Možni desetletni posek

4.2 OSNOVNI PODATKI O DRUŽINSKIH GOZDOVIH V OBMOČJU AK IN V SLOVENIJI

4.2.1 Posek lesa v družinskih gozdovih

4.3 OPREMLJENOST S STROJI IN PRIDOBIVANJE LESA

4.3.1 Traktorji

4.3.2 Gozdarska mehanizacija

4.3.3 Dopolnilne dejavnosti v povezavi z gozdarstvom in lesom

4.4. ODPRTOST GOZDOV NA OBMOČJU AK

4.4.1 Pojem odprtosti in vplivni dejavniki

4.4.2 Količina in struktura gozdnih prometnic

4.4.3 Odprtost gozdov s cestami

5 RAZPRAVA

6 LITERATURA IN VIRI

1 UVOD

Družba vse bolj spoznava moč gozda pri trajnostnem varovanju okolja. To še posebej velja za alpski prostor. Priznavanje te vloge odseva tudi sprejetje Zakona o ratifikaciji protokolov o izvajanju Alpske konvencije, dne 28. novembra 2003 v Državnem zboru Republike Slovenije. Za izvajanje devetih protokolov je zadolženo Ministrstvo za okolje in prostor v sodelovanju z ministrstvi z delovnih področij, na katera se nanašajo protokoli. Protokol o gorskem gozdu je bil sestavljen na Brdu 27. februarja 1996. Za preudarno in trajno rabo virov naj bi države posegale po primernih ukrepih, pri čemer tako za gorsko kmetijstvo kot tudi za gorski gozd in gozdarstvo veljajo oteženi pogoji za gospodarjenje v alpskem svetu (2. člen Alpske konvencije). Alpska konvencija ne opredeljuje posebej oteženih pogojev gospodarjenja, niti ne kako izvajati trajno in preudarno rabo virov, ampak se ukvarja predvsem s tem, kako bo delovala konferenca pogodbenih strank na rednih dvoletnih srečanjih. Raziskovalnemu delu in sistematičnemu opazovanju je dan velik poudarek.

Gozd je pomembna prvina kulturne krajine v območju Alpske konvencije. Površina gozda se je v zadnjih 150 letih marsikje podvojila. Intenzivno zaraščanje z gozdom je rezultat opuščanja obdelave in rabe kmetijskih površin, ki jih je človek nekoč uporabljal pretežno za živinorejo in v manjši meri tudi za poljedelstvo. Danes se umika iz težkih terenov in išče zaslužek v dolinah, kjer je možnost zaposlitev večja. Če je bila intenzivnost kmetijstva in rabe tal v gorskem svetu še pred stoletjem prevelika, pa obstaja realna nevarnost, da bo v prihodnje skoraj zamrla. Kakšno krajino in okolje bomo imeli bo predvsem rezultat širših družbenih razmer ter hotenja in sposobnosti uravnotežiti razmerje med poseljenostjo, kmetijsko rabo, gozdarstvom in ostalimi uporabniki prostora. Osnovni nosilci vzdrževanja kulturne krajine v hribovitih predelih so njeni prebivalci, predvsem tisti, ki se ukvarjajo s kmetijstvom in gozdarstvom. V Sloveniji so to predvsem člani družinskih kmetij.

Ekonomičnost gospodarjenja na težkih gorskih terenih se težko kosa s proizvodnjo v lažjih položnejših področjih. To velja tako za kmetijstvo kot gozdarstvo. V kmetijstvu se uveljavlja sistem direktnih plačil, ki upošteva težavnost obdelovalnih pogojev. V gozdarstvu direktnih plačil za gospodarjenje ne poznamo, je pa gradnja infrastrukture, njeno vzdrževanje in pridobivanje lesa dražje v težjih pogojih dela.

Glede na splošno rast standarda in povečevanje dohodkov se ob dolgoletni stagnirajoči ceni lesa relativni pomen dohodka od prodaje lesa znižuje. Ohranja se velik pomen lesa za domačo porabo in energetske namene, predvsem zaradi relativno dragih fosilnih energentov. V tem primeru je veliko bolj pomembna kalkulacija prihranka zaradi izbora energenta kot pa kalkulacija stroškov pridobivanja lesa.

Velike površine gozdov in visoke lesne zaloge postavljajo les med strateško najpomembnejše obnovljive vire v našem prostoru. Les je obnovljiva, naravna in domača surovina. Kljub vsem v družbi deklarativno prepoznanim in priznanim posrednim vlogam gozda je za lastnike gozdov najpomembnejši les. Ostale vloge gozda je sicer možno ekonomsko vrednotiti, toda veliko težje tržiti.

Premalo se zavedamo, kako velika je vloga gozda kot »varuha« pred neugodnimi erozijskimi pojavi, kot blažila ob neurjih, klimatskih spremembah in kot prostora, v katerega ima vsakdo prost vstop s pravico neomejenega gibanja in reguliranega nabiranja nelesnih dobrin. Gozd in gozdna krajina sta tudi prostor za sprostitev, rekreacijo in turizem. Vse to so storitve, ki jih gozd opravlja za družbo. Vsako storitev pa lahko tudi ovrednotimo, če je že ne zaračunamo.

V Švici so izračunali, koliko znaša vrednost storitev, ki jih zagotavljajo gozdovi v gorskih območjih. Ocena vrednosti znaša 2,6 milijarde € na leto (Drugo poročilo o Alpah, 2002, str. 214) in ob predpostavki, da je v Švici 1 milj. ha takšnih gozdov, predstavlja vrednost 2.600 €/ha letno. Pri povprečno intenzivnem pridobivanju okroglega lesa ne doseže niti desetine te vrednosti (primer: letni posek 5 m³/ha * 50 €/m³ = 250 €/ha letno).

Ne glede na takšne izračune je vloga gozda zaradi pridobivanja dohodka od prodaje lesa in rabe lesa za lastne potrebe, izjemno pomembna. Je pa dejstvo, da se relativni pomen dohodka od posekanega lesa dolgoročno zmanjšuje. Zato moramo les, naš najpomembnejši obnovljivi naravni vir, oplemeniti in z njim graditi dodano vrednost. Potrebno je promovirati les kot surovino za nadaljnjo predelavo, gradnjo, končne izdelke in ne zgolj kurivo.

Slovenska krajina je zaradi pol stoletne tradicije prepovedi golosečenj postala prepoznavna kot ena najlepših gozdnatih krajin v svetu. Seveda to povzroča bistveno večje vložke v pridobivanje lesa kot pa v državah kjer je dovoljen golosečni način gospodarjenja z gozdovi. Ali ta »nadstrošek«, ki ga gozdarstvo v Sloveniji vračuna v večje stroške gospodarjenja znamo ceniti in vrednotiti? Ali se zavedamo vrednost te polstoletne dediščine? Ali v času to dediščino lahko zapravimo?

Do podobnih trendov opuščanja gospodarjenja kot v kmetijstvu lahko pride z zamikom tudi v gozdarstvu. Gozdarstvo kot dejavnost ima pred kmetijstvom na težkih terenih sicer prednost. Medtem ko moramo kmetijske površine obdelovati večkrat letno, lahko v gozdu pridobivamo les samo vsakih nekaj let ali celo desetletij. Za racionalno gospodarjenje z gozdom je potrebno primerno omrežje prometnic, za pridobivanje lesa pa primerna opremljenost s stroji in znanjem. Kljub zagotavljanju trajnostnega in sonaravnega gospodarjenja z vsemi funkcijami ostaja les globalen in praktično edini tržno pomemben in načrtovan gozdni proizvod. Ponudbe drugih gospodarskih vlog gozda na trgu ne znamo načrtovati, ne dobro ovrednotiti, kljub temu pa je lahko nepovratno izkoriščanje javno dostopnih dobrin gozda gospodarsko pomembno na lokalni ravni. Pridobivanje lesa je tehnološki proces, s katerim uresničujemo lesnoproizvodno vlogo gozda, istočasno pa z njo ohranjamo, uravnavamo in povečujemo tudi pomen drugih funkcij, ki jih opravlja gozd.

Nadpovprečni potencial zasebnih gozdov v območju AK je odločilnega pomena za ohranjanje in obstanek družinskih kmetij. Pomen družinskih kmetij kot nosilcev trajnostnega gospodarskega razvoja v alpskem prostoru je povezan z gospodarjenjem z družinskimi gozdovi in njihovimi dobrinami. Neposreden vsakdanji stik in odvisnost preživetja družinske kmetije od ekološkega in ekonomskega stanja družinskega gozda omogočata trajnost in ohranjanje vseh funkcij gozdnega prostora.

2 OPREDELITEV PROBLEMA IN CILJI

Na prostoru AK je štiri petine gospodarskih gozdov, varovalnih je 18 % in rezervatov 2 %. Šest desetih gozdov je zasebnih (MATIJAŠIČ 2000). Načrtovani možni desetletni posek znaša 12 mio. m³. Povprečni posek zadnjih let je znašal 2,6 m³/ha oz. tri četrtine možnega. V državnih gozdovih je realizacija načrtovanega obsega dela zadovoljiva. Posek ni bil realiziran v zasebnih gozdovih. Spodbude za gojitvena in varstvena dela v zasebnih gozdovih so v letu 1999 dosegle 4,3 EU/ha. Kartiranje funkcij gozdov in določitev stopenj pomembnosti funkcij gozdov je bilo opravljeno v okviru priprave novih območnih gozdnogospodarskih načrtov (MATIJAŠIČ 2000).

Spreminjanje socialno ekonomske strukture prebivalstva (staranje, zmanjševanje števila kmetij, zaposlovanje v dolinah) vpliva tudi na gospodarjenje v gozdovih (pridobivanje lesa, opravljanje gojitvenih in varstvenih del). Pomemben problem nege (gospodarjenja) gorskega gozda je vedno večja razlika v naraščajočih stroških dela in stagnirajoči ceni lesa (v DIACI 1997 – BISCHOFF 1987, GREMINGER 2000). Zato klasični gospodarski pomen gozda upada, narašča pa okoljevarstvena vloga gozda. Vedno večji pomen gorskega prostora za sprostitev in rekreacijo urbanega prebivalstva ter vedno ostrejši pogoji preživetja gorskih kmetij, zahtevajo usklajevanje interesov in predstavljajo nove potrebe pri usklajevanju sektorskih politik za zagotavljanje trajnostnega razvoja alpskega prostora.

Glavni cilji raziskave je predvsem analiza razpoložljivih podatkov o gospodarjenju z gozdovi na področju Alpske konvencije v Sloveniji in primerjava z ostalim delom države. Pri tem analiziramo: **gozdne fonde po občinah v prostoru Alpske konvencije in izven tega območja, lastništvo gozdov glede na različne kategorije, gozdarsko dejavnost na družinskih kmetijah, njihovo realizacijo poseka in rabo lesa ter opremljenost s stroji za pridobivanje lesa, dopolnilne dejavnosti na kmetijah in težavnost terenov ter odprtost gozdov.**

3 METODA DELA

V analizo smo vključili podatke po občinah. Občine smo razdelili glede na vključenost v Alpsko konvencijo: v območju, izven območja, delno v območju. Podobno smo analizirali tudi gozdne prometnice, kjer smo v tri kategorije združili gozdnogospodarska območja.

Uporabili smo razpoložljive baze podatkov o gozdovih in izvajanju ukrepov v gozdovih (gozdni fondi, lastništvo, možni posek), ki jih ima Zavod za gozdove Slovenije, podatke popisa kmetijskih gospodarstev Sloveniji leta 2000 – SURS, delno pa tudi lastne podatke iz anketiranj lastnikov gozdov.

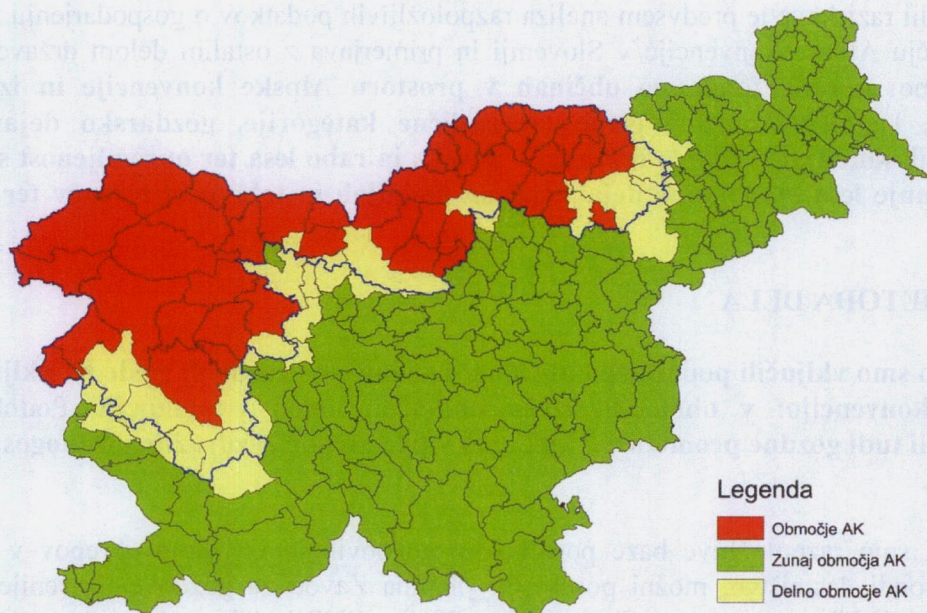
Pri analizi podatkov smo uporabili programe Microsoft Office Access 2003, Microsoft Office 2003 in za slikovne prikaze program: ArcMap. Vsi programski paketi so licenčni in v lasti Gozdarskega inštituta Slovenije.

4 REZULTATI

4.1 OSNOVNI PODATKI O POVRŠINAH IN GOZDNATOSTI OBČIN V AK

Površina AK v Sloveniji je 676.666 ha, kar predstavlja 33,4 % celotne Slovenije (2.027.300 ha). Na tej tretjini ozemlja živi le desetina prebivalcev Slovenije. Gozdovi v tem prostoru (452.577 ha) pokrivajo dobri dve tretjini površine (66,9 %) kar pomeni, da je gozdnatost v primerjavi z ostalo Slovenijo nadpovprečna. Površina 452.577 ha gozdov predstavlja 39,8 % vseh slovenskih gozdov (1.138.341 ha). Podatki o gozdovih so izračunani iz baze podatkov Zavoda za gozdove Slovenije, ki so bili uporabljeni za pripravo območnih gozdnogospodarskih načrtov za obdobje 2001 - 2010. Zaradi načina zbiranja teh podatkov in desetletnega ciklusa obnavljanja načrtov so v času nastanka območnih načrtov podatki v povprečju stari pet let.

V Sloveniji imamo 193 občin, od tega jih je 60 v celoti ali delno na območju AK. Podatki o površinah občin in površini AK kažejo, da meje niso skladne. Tako je kar v 17 od 60 občin površina AK manjša od površine občine. V 6 občinah površina AK ne presega polovice površine občin (Cerklje na Gorenjskem, Kranj, Maribor, Medvode, Postojna, Šenčur). Slika 1 prikazuje meje občin v Sloveniji in mejo Alpske konvencije. Svetlejšje občine so le delno v območju Alpske konvencije. V »objemu« občine Kranj, ki je v AK delno, se nahaja tudi občina Naklo, ki zaradi svoje lege ni v AK.

Slika 1: Meje občin in meja AK (označena z modro)

Največje površine AK so v občinah Tolmin, Bovec in Bohinj, ki vsaka meri več kot 30.000 ha, vse tri skupaj pa kar 108.259 ha, oz 16 % prostora AK. Najmanjše površine AK, pod 1000 ha, so v mejnih občinah Medvode (2,8 %) in Šenčur (13,9%). Manj kot polovico občine pokriva AK še v občinah Kranj (15,8 %), Cerklje na Gorenjskem (26,8 %) in Postojna (49,2 %).

Za analizo gozdarstva in pomena gozda je najprej pomembna površina gozdov v tem prostoru. V najbolj gozdnatih občinah tri četrtine površine AK ali več pokrivajo gozdovi: v Trziču in na Jezerskem 75 %, v Idriji, Solčavi in na Ljubnem 76 %, v Podvelki 77 %, v Rušah 78 %, v Železnikih 80 %, v Ribnici na Pohorju 81 %, v Lovrencu na Pohorju 83 %, v Lučah 84 % in največ v Črni na Koroškem 85 %. Najmanj gozdov, manj kot polovico v prostoru AK, je v občinah: Brda 39 %, Maribor 40 %, Oplotnica in Rače-Fram 43 % in Hoče-Slivnica 49 %. Gozdnatost, nižja od povprečja Slovenije (56 %) je le še v občinah Bovec 51 % in Šenčur 54 %, enaka povprečju pa v občinah Muta, Žirovnica in Dravograd (56 %).

Preglednica 1: Površine občin v prostoru AK in gozdovi

OB_ID	Ime občine	Površina občine (ha)	Površina AK v občini (ha)	Delež občine v AK (%)	Površina gozda v občini (ha)	Delež gozda v občini (%)	Površina gozda v AK in občini (ha)	Gozdnatost v AK (%)
1	AJDOVŠČINA	24.523	19.451	79,3	15.622	63,7	13.597	69,9
3	BLLED	18.851	18.851	100,0	13.323	70,7	13.323	70,7
4	BOHINJ	33.373	33.373	100,0	22.891	68,6	22.891	68,6
6	BOVEC	36.732	36.732	100,0	18.724	51,0	18.724	51,0
7	BRDA	7.197	7.197	100,0	2.827	39,3	2.827	39,3
12	CERKLJE NA GOR.	7.804	2.091	26,8	3.867	49,5	1.408	67,3
14	CERKNO	13.159	13.159	100,0	8.358	63,5	8.358	63,5
16	ČRNA NA KOROŠKEM	15.596	15.596	100,0	13.305	85,3	13.305	85,3
21	DOBROVA-POLHOV GR.	11.748	6.675	56,8	7.823	66,6	4.632	69,4
25	DRAVOGRAD	10.500	10.500	100,0	5.974	56,9	5.974	56,9
27	GORENJA VAS-POLJANE	15.326	15.326	100,0	10.369	67,7	10.369	67,7
30	GORNJI GRAD	9.010	9.010	100,0	6.567	72,9	6.567	72,9
36	IDRIJA	29.370	29.370	100,0	22.216	75,6	22.216	75,6
41	JESENICE	7.584	7.584	100,0	5.212	68,7	5.212	68,7
43	KAMNIK	26.564	21.824	82,2	16.089	60,6	13.608	62,4
44	KANAL	14.653	14.653	100,0	10.131	69,1	10.131	69,1
46	KOBARID	19.273	19.273	100,0	11.289	58,6	11.289	58,6
52	KRANJ	15.090	2.387	15,8	8.064	53,4	1.407	58,9
53	KRANJSKA GORA	25.631	25.631	100,0	16.407	64,0	16.407	64,0
62	LJUBNO	7.891	7.891	100,0	6.024	76,3	6.024	76,3
64	LOGATEC	17.311	12.299	71,0	11.309	65,3	8.000	65,0
67	LUČE	10.945	10.945	100,0	9.219	84,2	9.219	84,2
70	MARIBOR	14.747	3.272	22,2	5.102	34,6	1.322	40,4
71	MEDVODE	7.759	218	2,8	4.374	56,4	139	63,5
74	MEŽICA	2.645	2.645	100,0	1.807	68,3	1.807	68,3
76	MISLINJA	11.217	11.217	100,0	8.079	72,0	8.079	72,0
79	MOZIRJE	8.364	8.364	100,0	4.967	59,4	4.967	59,4
81	MUTA	3.877	3.877	100,0	2.165	55,8	2.165	55,8
83	NAZARJE	4.340	4.340	100,0	3.072	70,8	3.072	70,8
84	NOVA GORICA	30.896	20.549	66,5	18.938	61,3	14.109	68,7
93	PODVELKA	10.388	10.388	100,0	7.983	76,8	7.983	76,8
94	POSTOJNA	26.987	13.265	49,2	17.058	63,2	9.303	70,1

OB ID	Ime občine	Površina občine (ha)	Površina AK v občini (ha)	Delež občine v AK (%)	Površina gozda v občini (ha)	Delež gozda v občini (%)	Površina gozda v AK in občini (ha)	Gozdnatost v AK (%)
95	PREDDVOR	8.696	8.696	100,0	5.786	66,5	5.786	66,5
98	RAČE-FRAM	5.124	2.980	58,2	1.626	31,7	1.294	43,4
101	RADLJE OB DRAVI	9.393	9.393	100,0	6.010	64,0	6.010	64,0
102	RADOVLJICA	11.871	11.871	100,0	7.282	61,3	7.282	61,3
103	RAVNE NA KOROŠKEM	6.345	6.345	100,0	3.984	62,8	3.984	62,8
108	RUŠE	6.081	6.081	100,0	4.751	78,1	4.751	78,1
112	SLOVENJ GRADEC	17.369	17.369	100,0	10.667	61,4	10.667	61,4
113	SLOVENSKA BISTRICA	33.452	17.477	52,2	17.904	53,5	11.220	64,2
117	ŠENČUR	4.029	561	13,9	1.674	41,6	306	54,5
122	ŠKOFJA LOKA	14.601	14.601	100,0	9.818	67,2	9.818	67,2
126	ŠOŠTANJ	9.559	6.927	72,5	6.269	65,6	4.997	72,1
128	TOLMIN	38.154	38.154	100,0	24.946	65,4	24.946	65,4
131	TRŽIČ	15.537	15.537	100,0	11.588	74,6	11.588	74,6
136	VIPAVA	10.741	8.316	77,4	6.771	63,0	5.683	68,3
137	VITANJE	5.938	5.938	100,0	3.816	64,3	3.816	64,3
141	VUZENICA	5.010	5.010	100,0	3.368	67,2	3.368	67,2
144	ZREČE	6.704	6.556	97,8	4.152	61,9	4.117	62,8
146	ŽELEZNIKI	16.379	16.379	100,0	13.040	79,6	13.040	79,6
147	ŽIRI	4.921	4.921	100,0	2.932	59,6	2.932	59,6
160	HOČE-SLIVNICA	5.371	4.241	79,0	2.222	41,4	2.089	49,3
163	JEZERSKO	6.881	6.881	100,0	5.161	75,0	5.161	75,0
167	LOVRENC NA POHORJU	8.443	8.443	100,0	7.027	83,2	7.027	83,2
171	OPLOTNICA	3.315	3.315	100,0	1.436	43,3	1.436	43,3
175	PREVALJE	5.807	5.807	100,0	3.492	60,1	3.492	60,1
177	RIBNICA NA POHORJU	5.932	5.932	100,0	4.806	81,0	4.806	81,0
178	SELNICA OB DRAVI	6.447	6.447	100,0	4.346	67,4	4.346	67,4
180	SOLČAVA	10.276	10.276	100,0	7.806	76,0	7.806	76,0
192	ŽIROVNICA	4.258	4.258	100,0	2.379	55,9	2.379	55,9
Skupaj		785.983	676.666	86,1	504.214	64,2	452.577	66,9

Legenda: Občina v celoti v območju AK = 100 %	(N = 43)
Manj kot pol občine v AK = do 50 %	(N = 6)
Več kot pol občine v AK = od 50 % do 99%	(N = 11)

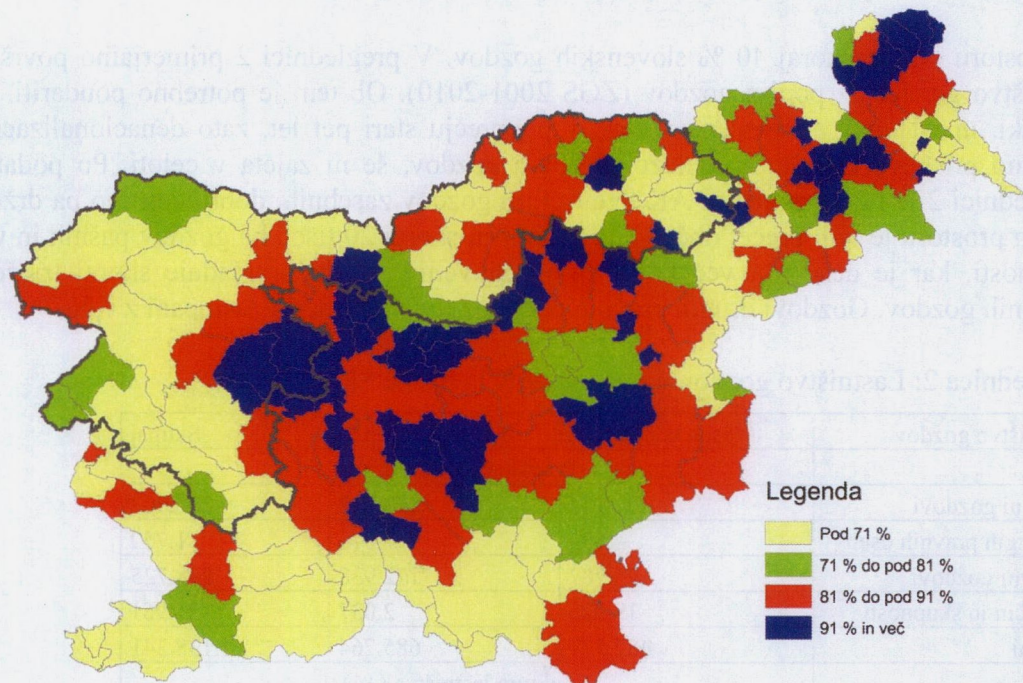
4.1.1 Razdelitev gozdnih površin po lastništvu in kategorijah

V prostoru AK je skoraj 40 % slovenskih gozdov. V preglednici 2 primerjamo površine in lastništvo gozdov iz popisa gozdov (ZGS 2001-2010). Ob tem je potrebno poudariti, da so podatki, upoštevani v navedenem viru, v povprečju stari pet let, zato denacionalizacija, ki dodatno prispeva k večjemu deležu zasebnih gozdov, še ni zajeta v celoti. Po podatkih v preglednici 2 je bilo v prostoru AK dve tretjini gozdov zasebnih, dobro četrtno pa državnih. V tem prostoru je tudi precej občinskih gozdov in skoraj 20 tisoč ha gozdov pašnih in vaških skupnosti, kar je desetkrat več kot v ostali Sloveniji. Tam prevladuje skoraj tri četrtine zasebnih gozdov. Gozdovi drugih pravnih oseb so v obeh primerih zastopani z 1 %.

Preglednica 2: Lastništvo gozdov v prostoru AK in ostale Slovenije

Lastništvo gozdov	Alpska konvencija	Ostala Slovenija	Skupaj
Površina gozdov (ha)			
Zasebni gozdovi	302.184	503.718	805.902
G. drugih pravnih oseb	4.682	7.071	11.752
Državni gozdovi	125.787	172.938	298.725
G. občin in skupnosti	19.925	2.037	21.961
Skupaj	452.577	685.764	1.138.341
Struktura lastništva (%)			
Zasebni gozdovi	66,8	73,5	70,8
G. drugih pravnih oseb	1,0	1,0	1,0
Državni gozdovi	27,8	25,2	26,2
G. občin in skupnosti	4,4	0,3	1,9
Skupaj	100,0	100,0	100,0

Delež zasebnih gozdov po občinah v Sloveniji prikazuje slika 2. Občine smo zaradi preglednosti razvrstili v štiri skupine. Občine (28,5 %) označene s svetlo barvo, ki imajo delež zasebnih gozdov manjši od 71 % kot v nekakšnem obroču, ki se razteza na jugu od Roškega masiva preko Snežnika, ob zahodni meji nadaljuje v Julijske Alpe in Karavanke, v osrednjem delu Štajerske nadaljuje do hrvaške meje, obkrožajo osrednji del Slovenije. Med občine z najmanj zasebnimi gozdovi spadajo tudi nekatere na Primorskem in v Prekmurju. Občine, ki imajo sedem do osem desetih zasebnih gozdov so fragmentirano razporejene po Sloveniji in jih je 15,5 %. Največ je občin, ki imajo osem do devet desetih zasebnih gozdov, je v osrednjem delu Slovenije, skupaj pa jih je 31,1 %. Kar 91 % ali več zasebnih gozdov ima četrtnina (48) občin.

Slika 2: Delež zasebnih gozdov po občinah v Sloveniji

V preglednici 3 so prikazane površine in struktura gozdov glede na kategorije: večnamenski (gospodarski) gozdovi, varovalni gozdovi in gozdni rezervati. Primerjava je tako absolutna kot relativna glede na lastništvo gozdov in območje Alpske konvencije. V Sloveniji je v zasebnih gozdovih le 5,8 % varovalnih gozdov in 0,4 % gozdnih rezervatov, preostalo so gospodarski oz. večnamenski gozdovi, ki jih je 93,8 %. V državnih gozdovih je 84,4 % gospodarskih gozdov. Pri drugih pravnih osebah in občinah, ki imajo v lasti 2,9 % vseh slovenskih gozdov, je gospodarskih gozdov precej manj. Zato je delež varovalnih gozdov v lasti občin 54,4 % in drugih pravnih oseb 23,4 %. Največ rezervatov, tako absolutno kot relativno je v državnih gozdovih. Primerjava kategorij gozdov glede na Alpsko konvencijo kaže, da je ne glede na lastništvo, delež varovalnih gozdov in gozdnih rezervatov na območju ostale Slovenije manjši. Od skoraj 100.000 ha varovalnih gozdov jih je skoraj 73.000 ha na območju AK. Pri gozdnih rezervatih je razmerje nekoliko bolj izenačeno, a jih je od 13.427 ha kar 7.696 ha v prostoru AK.

Preglednica 3: Kategorije gozdov glede na lastništvo in Alpsko konvencijo

Lastništvo gozdov	Alpska konvencija	Ostala Slovenija	Skupaj	Alpska konvencija	Ostala Slovenija	Skupaj
	Večnamenski gozdovi (ha)*			Večnamenski gozdovi (%)		
Zasebni gozdovi	270.922	484.879	755.801	89,65	96,26	93,78
G. drugih pr. oseb	2.504	6.405	8.908	53,48	90,58	75,80
Državni gozdovi	90.968	161.278	252.246	72,32	93,26	84,44
G. občin in skup.	7.829	1.844	9.673	39,30	90,52	44,05
Skupaj	372.223	654.405	1.026.628	82,25	95,43	90,19
	Varovalni gozdovi (ha)			Varovalni gozdovi (%)		
Zasebni gozdovi	29.174	17.610	46.784	9,65	3,50	5,81
G. drugih pr. oseb	2.174	580	2.754	46,44	8,20	23,43
Državni gozdovi	29.493	7.302	36.795	23,45	4,22	12,32
G. občin in skup.	11.817	136	11.954	59,31	6,70	54,43
Skupaj	72.659	25.628	98.286	16,05	3,74	8,63
	Gozdni rezervati (ha)			Gozdni rezervati (%)		
Zasebni gozdovi	2.088	1.230	3.317	0,69	0,24	0,41
G. drugih pr. oseb	4	86	90	0,08	1,22	0,77
Državni gozdovi	5.326	4.358	9.685	4,23	2,52	3,24
G. občin in skup.	278	57	335	1,40	2,78	1,52
Skupaj	7.696	5.731	13.427	1,70	0,84	1,18
	Vse kategorije gozdov skupaj (ha)			Skupaj (%)		
Zasebni gozdovi	302.184	503.718	805.902	100,00	100,00	100,00
G. drugih pr. oseb	4.682	7.071	11.752	100,00	100,00	100,00
Državni gozdovi	125.787	172.938	298.725	100,00	100,00	100,00
G. občin in skup.	19.925	2.037	21.961	100,00	100,00	100,00
Skupaj	452.577	685.764	1.138.341	100,00	100,00	100,00

* Med večnamenskimi gozdovi so tudi gozdovi s posebnim namenom, ki imajo »omejeno ukrepanje« (mestni gozdovi, učne poti, parki....).

4.1.2 Možni desetletni posek

Potenciali, ki jih za pridobivanje lesa hranijo gozdovi, so izračunani in pojasnjeni v gozdarskih načrtih kot desetletni možni posek (preglednica 4). Kljub temu, da je v prostoru AK velik delež varovalnih gozdov, pa je gospodarska vloga gozdov zelo pomembna, saj znaša načrtovani možni posek kar 40,3 % celotnega možnega poseka v Sloveniji in je relativno višji kot delež površine gozdov. Ta povečan delež gre predvsem na račun zasebnih gozdov, ki so v prostoru AK zmogljivejši kot v ostalem delu Slovenije, kar kaže tudi preglednica 4 z možnimi količinami poseka na enoto površine.

Preglednica 4: Skupni možni desetletni posek v prostoru AK in ostale Slovenije

Lastništvo gozdov	Alpska konvencija	Ostala Slovenija	Skupaj
	Možni desetletni posek (m ³)		
Zasebni gozdovi	11.336.640	16.188.665	27.525.305
G. drugih pravnih oseb	99.308	212.178	311.486
Državni gozdovi	4.230.098	7.164.602	11.394.700
G. občin in skupnosti	271.620	50.142	321.762
Skupaj	15.937.666	23.615.587	39.553.253
	Struktura 10-letnega poseka AK : ostala Slovenija (%)		
Zasebni gozdovi	71,1	68,6	69,6
G. drugih pravnih oseb	0,6	0,9	0,8
Državni gozdovi	26,5	30,3	28,8
G. občin in skupnosti	1,7	0,2	0,8
Skupaj	100,0	100,0	100,0
	Struktura 10-letnega poseka celotna Slovenija (%)		
Zasebni gozdovi	28,7	40,9	69,6
G. drugih pravnih oseb	0,3	0,5	0,8
Državni gozdovi	10,7	18,1	28,8
G. občin in skupnosti	0,7	0,1	0,8
Skupaj	40,3	59,7	100,0

Gospodarsko vlogo gozda in vrednost pridobljenega lesa lahko poenostavljeno spremenimo tudi v denarno vrednost. Ob predpostavki, da razmerje v količini bruto : neto znaša 1 : 0,86 in vrednost enega kubičnega metra lesa 50 €, potem je letna vrednost pridobljenega lesa v prostoru AK 69 milj. €, oziroma 16,5 milijard SIT. Več kot 70 % te vrednosti izhaja iz zasebnih gozdov. Na ceno lesa vpliva tudi struktura po drevesnih vrstah in kakovost proizvodov. V preglednici 5 so prikazane količine iglavcev in listavcev v možnem poseku, v spodnji tretjini preglednice pa delež listavcev v posamezni lastniški kategoriji. V prostoru AK znaša delež listavcev v strukturi poseka v povprečju le eno tretjino.

Preglednica 5: Možni desetletni bruto posek iglavcev in listavcev

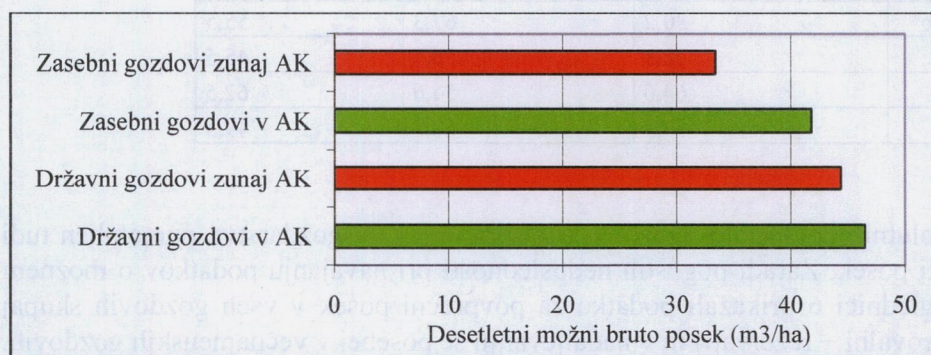
Lastništvo gozdov	Alpska konvencija	Ostala Slovenija	Skupaj
Možni desetletni posek iglavcev (m ³)			
Zasebni gozdovi	7.429.656	6.066.777	13.496.433
G. drugih pravnih oseb	69.355	69.283	138.638
Državni gozdovi	3.039.514	3.172.357	6.211.871
G. občin in skupnosti	97.872	22.765	120.637
Skupaj	10.636.397	9.331.182	19.967.579
Možni desetletni posek listavcev (m ³)			
Zasebni gozdovi	3.906.984	10.121.888	14.028.872
G. drugih pravnih oseb	29.953	142.895	172.848
Državni gozdovi	1.190.584	3.992.245	5.182.829
G. občin in skupnosti	173.748	27.377	201.125
Skupaj	5.301.269	14.284.405	19.585.674
Delež listavcev v poseku (%) Povprečno SLO			
Zasebni gozdovi	34,5	62,5	51,0
G. drugih pravnih oseb	30,2	67,3	55,5
Državni gozdovi	28,1	55,7	45,5
G. občin in skupnosti	64,0	54,6	62,5
Skupaj	33,3	60,5	49,5

Poleg skupnih absolutnih potencialov gozdov je za primerjave v gozdarstvu pomemben tudi povprečni hektarski posek. Zaradi pogostih nedoslednosti pri navajanju podatkov o možnem poseku smo v preglednici 6 prikazali podatke za povprečni posek v vseh gozdovih skupaj (večnamenski + varovalni + rezervati) in v nadaljevanju še posebej v večnamenskih gozdovih. Poleg tega je potrebno upoštevati, da so to podatki za bruto količine poseka. Pri intepretacijah potencialov se zato pogosto zamenjuje te podatke z neto razpoložljivimi količinami.

Najvišji desetletni hektarski posek (46,5 m³/ha) je možen v državnih gozdovih, ki so v prostoru AK in je za 2 m³/ha (4,7 %) višji kot v državnih gozdovih izven AK, ki se nahajajo predvsem v južni Sloveniji. Možni posek v zasebnih gozdovih v območju AK je 41,8 m³/ha. Možni posek v zasebnih gozdovih v AK je za 8,4 m³/ha, oziroma kar četrtno višji kot v ostalih zasebnih gozdovih v Sloveniji, kjer znaša le 33,4 m³/ha. Možni posek v zasebnih gozdovih AK je bolj podoben poseku v državnih gozdovih kot poseku v zasebnih gozdovih izven AK (grafikon 1)

Preglednica 6: Možni desetletni bruto posek v m³/ha

Lastništvo gozdov	Alpska konvencija	Ostala Slovenija	Skupaj
	Povprečno vsi gozdovi		
Zasebni gozdovi	37,5	32,1	34,2
G. drugih pravnih oseb	21,2	30,0	26,5
Državni gozdovi	33,6	41,4	38,1
G. občin in skupnosti	13,6	24,6	14,7
Skupaj	35,2	34,4	34,7
	Večnamenski (gospodarski) gozdovi		
Zasebni gozdovi	41,8	33,4	36,4
G. drugih pravnih oseb	39,7	33,1	35,0
Državni gozdovi	46,5	44,4	45,2
G. občin in skupnosti	34,7	27,2	33,3
Skupaj	42,8	36,1	38,5

Grafikon 1: Primerjava poseka v državnih in zasebnih gozdovih glede na območje AK

4.2 OSNOVNI PODATKI O GOZDOVIH DRUŽINSKIH KMETIJ V OBMOČJU AK IN V SLOVENIJI

Pri analizi gospodarjenja z družinskimi gozdovi v prostoru AK smo zaradi obdelav podatkov na nivoju občin dodali vmesno delitev, kjer površina AK ne pokriva celotne občine. Za analize površin zemljišč smo upoštevali površine, ki jih imajo družinske kmetije v uporabi. Pri kmetijskih površinah je teh več, pri gozdovih pa so te površine zanemarljive. Pomembna kategorija zemljišč so predvsem površine v zaraščanju, ki bodo večinoma prerasle v gozdove (preglednica 7). Zelo pomembna je tudi ugotovitev, da kar desetina kmetij v prostoru AK nima gozdov. Le nekaj več (12 %) je takih kmetij v ostali Sloveniji.

Preglednica 7: Površine zemljišč v uporabi družinskih kmetij, število kmetij in povprečne velikosti posesti

Legla glede na AK	Skupna površina zemljišč v uporabi	Površina gozda	Kmetijska zemljišča v zaraščanju
Površina v ha			
Območje AK	212.590	118.902	11.456
Delno območje AK	119.662	56.712	4.744
Zunaj območja AK	586.656	217.756	30.331
Skupaj	918.908	393.370	*46.535
Število družinskih kmetij			
Območje AK	12.217	11.023	4.746
Delno območje AK	10.074	9.013	2.981
Zunaj območja AK	64.043	56.617	18.330
Skupaj	86.334	76.653	*26.064
Povprečna površina na kmetijo v ha			
Območje AK	17,4	9,7	0,9
Delno območje AK	11,9	5,6	0,5
Zunaj območja AK	9,2	3,4	0,5
Skupaj	10,6	4,6	0,5
Struktura zemljišč v lasti družinskih kmetij v %			
Območje AK	100,0	55,9	5,4
Delno območje AK	100,0	47,3	4,0
Zunaj območja AK	100,0	37,0	5,1
Skupaj	100,0	43,0	5,1

*Zaradi zakrivanja podatkov po občinah se vsote po posameznih skupinah ne ujemajo s skupno vsoto

Vsote kmetijskih zemljišč v zaraščanju se zaradi zakrivanja podatkov SURS v občinah Mengeš, Trzin in Žirovnica ne ujemajo povsem s skupno vsoto. Na področju AK je 11 tisoč kmetij in so med vsemi največje. Povprečno so velike 17,4 ha, od tega je največ gozda 9,7 ha. Dobrih 5 % površin se zarašča. Kmetije v občinah, ki so delno v območju AK so dobrih 5 ha manjše, imajo relativno manj gozda (47 % skupne površine) in nižji delež površin v zaraščanju. Kmetije zunaj AK imajo povprečno 9,2 ha zemljišč v uporabi, od tega 3,4 ha gozda (37 %), zarašča pa se jim 5 % površin.

Družinske kmetije imajo v lasti manj kot polovico slovenskih zasebnih gozdov. Na območju AK je delež družinskih gozdov v strukturi zasebnih gozdov višji, vendar ne bistveno.

Preglednica 8: Primerjava površin zasebnih gozdov in gozdov družinskih kmetij (v ha)

	Občina v AK	Občina delno v AK	Občina zunaj AK	Skupaj
Zasebni gozdovi	236.684	107.512	461.707	805.902
Družinske kmetije	118.902	56.712	217.756	393.370
Delež gozdov družinskih kmetij	50,2	52,7	47,2	48,8

4.2.1 Posek lesa v gozdovih družinskih kmetij

Primerjali smo načrtovani možni posek iz podatkov območnih gozdnogospodarskih načrtov za obdobje 2001 - 2010 in realizacijo poseka družinskih kmetij v obdobju enega leta (1. 6. 1999 do 31. 5. 2000). Realizacijo možnega poseka je na družinskih kmetijah potrebno primerjati glede na površino gozdov, ki jo imajo zasebni lastniki v lasti. Tako imajo lastniki družinskih kmetij na področju občin, ki so v AK v lasti 50,2 % gozdov zasebnih gozdov, posekali pa so 47,4 % možnega poseka. V občinah, ki so delno v območju AK je razlika še večja, družinske kmetije posedujejo 52,7 % gozdov, posekali pa so 46,8 % možnega poseka. V občinah, ki so izven območja AK je situacija obratna. Družinske kmetije imajo v lasti le 47,2 % gozdov, posekali pa so 54,2 % etata.

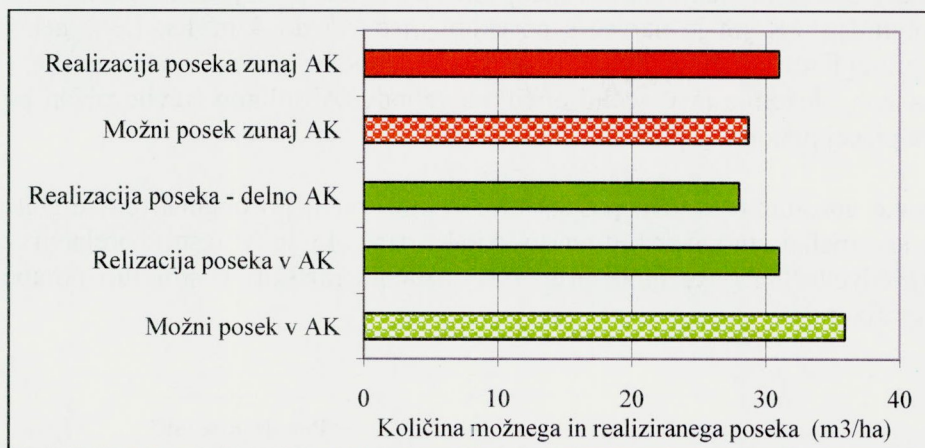
Preglednica 9: Primerjave načrtovanega neto etata za vse zasebne gozdove in realizacije poseka družinskih kmetij

	Občina v AK	Občina delno v AK	Občine zunaj AK	Skupaj
Etat neto vsi ZG (bruto*0,86)	770.659	341.470	1.255.047	2.367.176
Posek družinske km. 2000	365.555	159.698	680.748	1.206.001
Delež neto poseka družinskih kmetij (%)	47,4	46,8	54,2	50,9
Etat v vseh ZG neto (m ³ /ha)	3,3	3,2	2,7	2,9
Posek druž. kmetije (m ³ /ha)	3,1	2,8	3,1	3,1
Realizacija posek/etat (%)	94,4	88,7	115,0	104,4

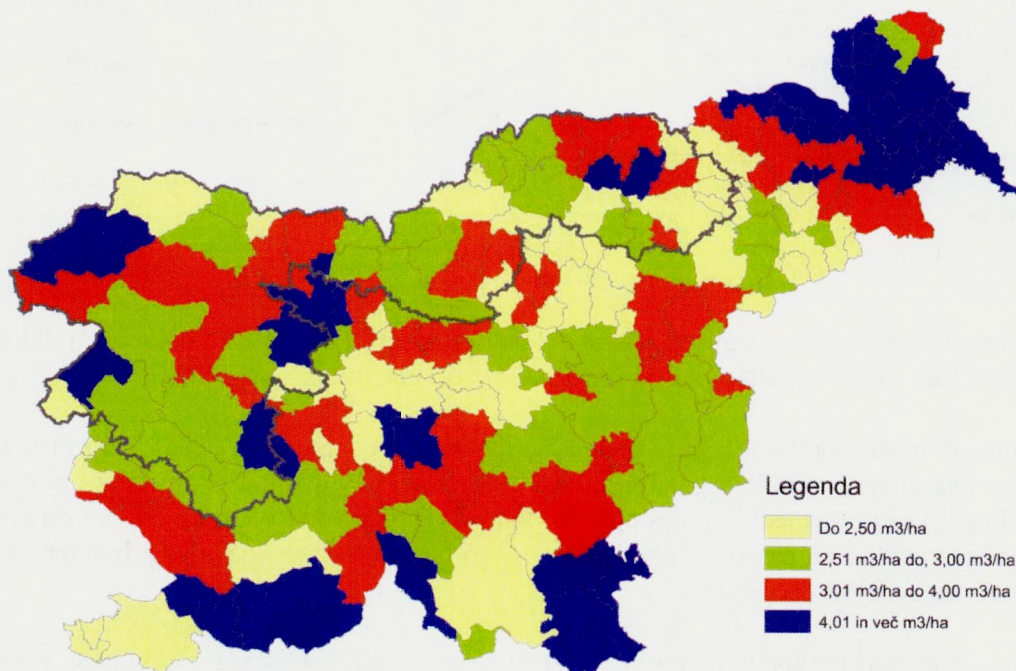
Tudi primerjave »hektarskih« možnih posekov in realizacije kažejo, da so bili na območju občin izven AK bolj intenzivni pri pridobivanju lesa, saj so ob sicer absolutno enakem poseku 3,1 m³/ha kot v občinah AK, realizirali 115 % možnega poseka. V občinah AK je ta znašal 94 % oziroma 89 % v občinah, ki so delno v AK.

Razmerja se le nekoliko spremenijo, če realizacijo primerjamo z možnim neto posekom samo v večnamenskih gozdovih (grafikon 2). Vendar je splošna ugotovitev enaka. Na družinskih kmetijah zunaj območja AK posekajo več od načrtovanega možnega poseka, v območju AK pa ne realizirajo načrtovanega poseka.

Na sliki 3 prikazujemo realizacijo poseka na družinskih kmetijah po občinah. Meja AK je označena z debelejšo črto.

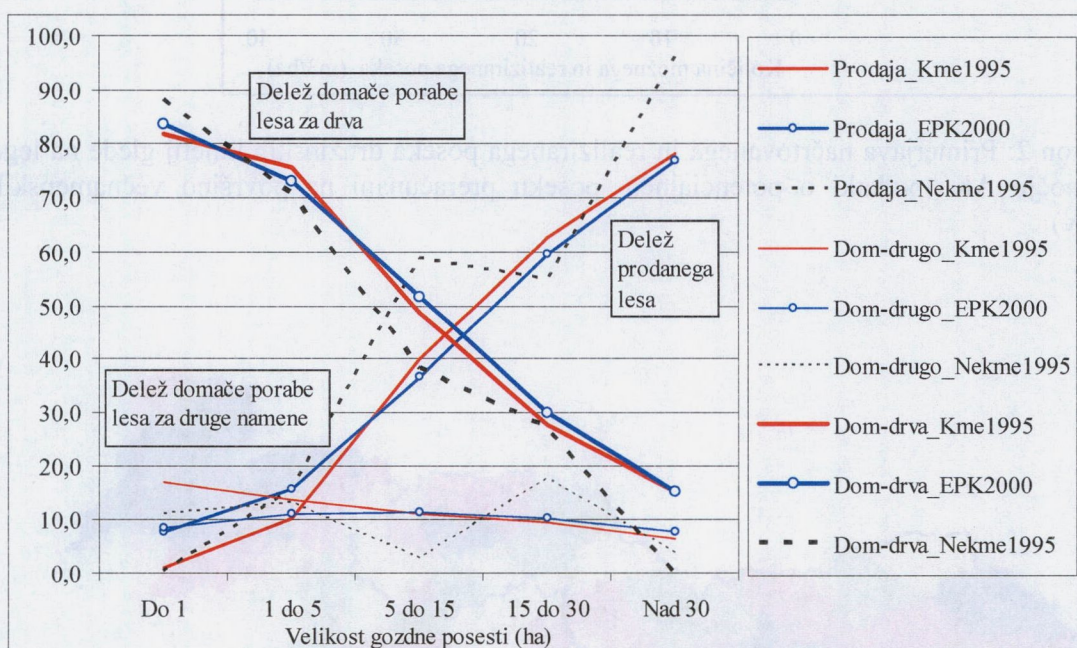
Grafikon 2: Primerjava načrtovanega in realiziranega poseka družinskih kmetij glede na lego v območju AK (podatki o potencialnem poseku preračunani na površino večnamenskih gozdov)

Slika 3: Realizacija poseka v družinskih gozdovih (v m³/ha)

Slika 3 kaže, da je količina poseka po Sloveniji zelo različna. V območju AK je le nekaj občin, kjer so na družinskih kmetijah posekali manj kot 2,5 m³/ha, v vsej državi pa je takih občin četrtina. V območju AK jih je največ s posekom med 2,5 do 4 m³/ha. Le v nekaj občinah v AK so presegli to količino. Značilna je visoka količina poseka nad 4 m³/ha v nekaterih južnih občinah Slovenije in v večini občin na vzhodu. Absolutno število občin po razredih v legendi je precej podobno.

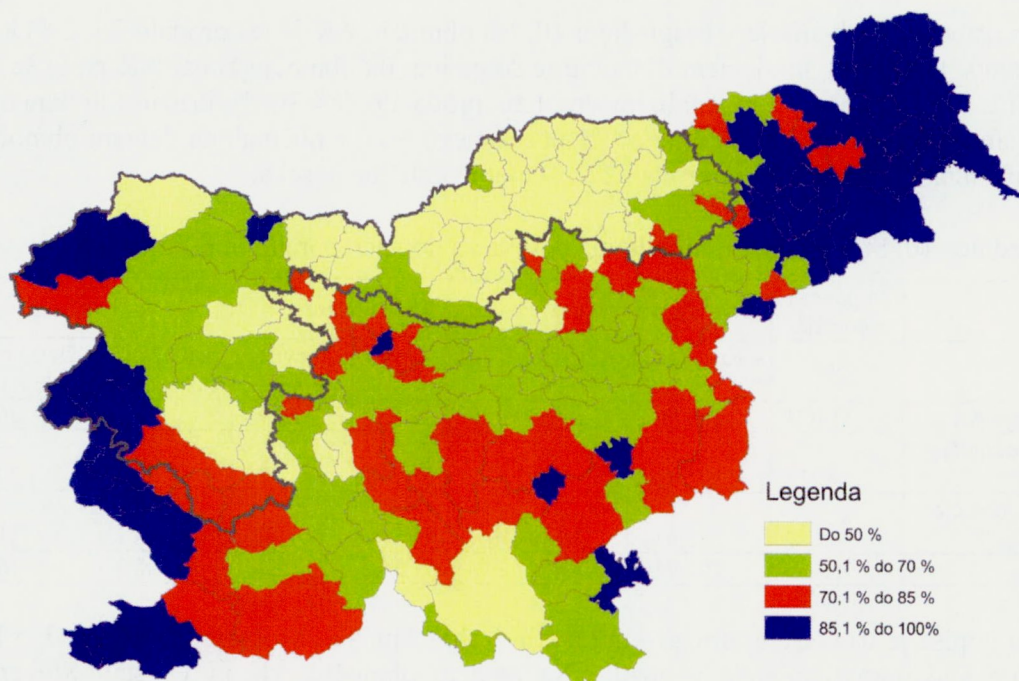
Iz zelo mozaične slike absolutnih količin poseka družinskih kmetij po občinah pa se slika povsem spremeni, ko analiziramo delež domače porabe lesa, ki je v tesni korelaciji z velikostjo posesti (Medved 2003). Rezultati primerjav različnih raziskav o strukturi porabe lesa so prikazani v grafikonu 3.

Grafikon 3: Primerjava strukture porabe lesa za kmetije (Kme) in nekmete (Nekme) iz raziskave leta 1995 z rezultati popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 (EPK 2000)

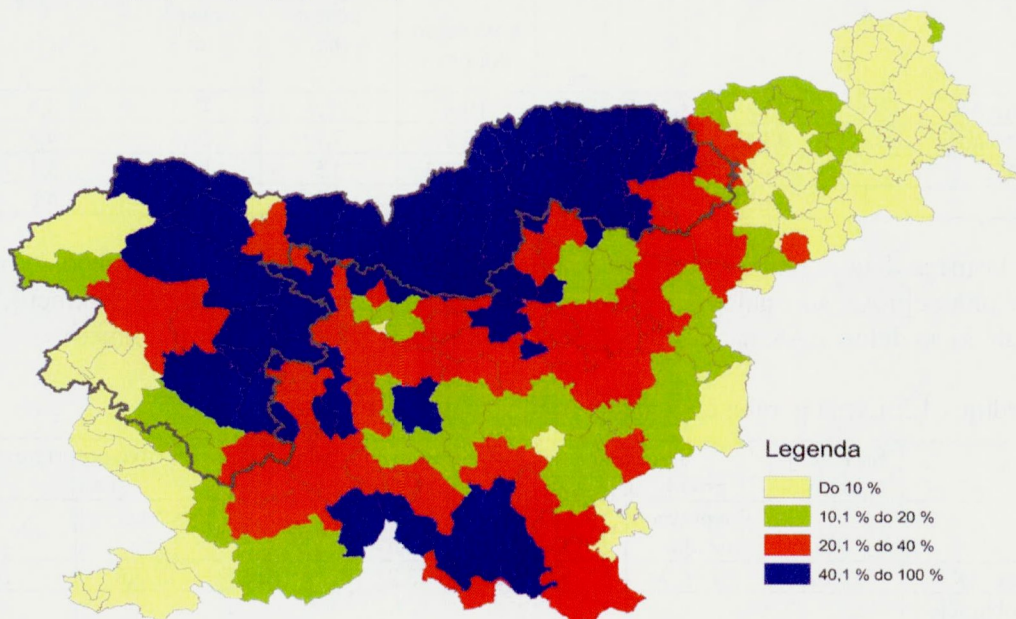
Strukturo domače porabe lesa iz popisa kmetijskih gospodarstev leta 2000 smo primerjali z rezultati anketiranja lastnikov gozdov iz leta 1995. Slednje podatke smo obdelali ponovno in sicer skupaj vse tipe kmečkih gospodinjstev ločeno od nekmetov (črtkane črte v grafikonu 3). Pri tem smo analizirali strukturo porabe lesa za domače potrebe – ločeno za drva ter za ostale namene in posebej les za prodajo.

Razlike v strukturi porabe lesa kmetij (polne črte) so v obeh raziskavah minimalne. Čeprav so trendi v strukturi porabe lesa nekmečkih gospodinjstev podobni, odstopanja nakazujejo, da ima socialnoekonomski status gospodinjstva tudi pomemben vpliv na strukturo rabe in prodaje lesa. Najpomembnejša pa je v vseh primerih velikost posesti. To jasno dokazuje tudi delež domače porabe lesa po občinah (slika 4). Povprečna domača poraba lesa družinskih kmetij občin v območju AK je najpogosteje nižja od polovice poseka.

Slika 4: Delež domače porabe lesa

Relativno največ lesa porabijo v tistih občinah, kjer je posest manjša, to je predvsem na vzhodu in zahodu ter predvsem v občinah v južnem delu Slovenije. Obratna je podoba, ko analiziramo delež kmetij, ki les prodajajo, saj je v teh občinah delež najnižji, v območju alpske konvencije pa najvišji (slika 5).

Slika 5: Delež družinskih kmetij, ki prodajajo les

Skupna sinteza obeh slik je v preglednici 10. Na območju AK je les prodalo 36, 2 % kmetij, ki imajo v lasti gozd, na delnem območju le še petina, na območju zunaj AK pa le še dobra desetina. V povprečju je v analiziranem letu prodajalo les 16 % družinskih kmetij. Na kmetijah v območju AK so prodali 58 % posekanega lesa, v občinah na delnem območju 41 % in na območju zunaj AK so prodali 27 % celotne količine poseka.

Preglednica 10: Število kmetij in količina poseka za domačo porabo in prodajo lesa

	Št. kmetij z gozdom	Domača poraba lesa		Prodaja lesa		Prodaja lesa	
		Količina m ³	Število kmetij	Količina m ³	Število kmetij	Delež od poseka %	Delež od N kmetij
Območje AK	11.023	160.502	7.579	224.127	3.993	58,3	36,2
Delno območje AK	9.013	101.810	5.735	69.558	1.875	40,6	20,8
Zunaj območja AK	56.617	532.634	36.308	197.879	6.402	27,1	11,3
Skupaj	76.653	794.946	49.622	491.564	12.270	38,2	16,0

V letu popisa je tri četrtine družinskih kmetij v območju AK, ki imajo v lasti gozd, z lastno delovno silo opravljalo dela v gozdu. Na delnem območju AK in v ostali Sloveniji je opravljalo dela v gozdu dobri dve tretjini družinskih kmetij. Družinske kmetije v območju AK opravijo v povprečju posek v višini skoraj 50 m³, kar je enkrat več od povprečja družinskih kmetij v Sloveniji.

Preglednica 11: Osnovni podatki o lastnem delu v gozdu

	Št. kmetij z gozdom	Delali v gozdu			Povprečna posest (ha)	Povprečni posek (m ³)	Povprečna poraba časa ur/m ³
		N	%	Povprečno dni letno			
Območje AK	11.023	8.323	75,5	19,8	12,9	48,4	3,6
Delno območje AK	9.013	6.036	67,0	15,9	7,9	29,5	4,8
Izven AK	56.617	38.272	67,6	11,2	4,5	19,8	5,1
Skupaj	76.653	52.631	68,7	13,1	6,2	25,6	4,6

Poleg lastnega dela za realizacijo pridobivanja lesa družinske kmetije tudi najemajo delovno silo. V območju AK so z najeto delovno silo pri pridobivanju lesa delali na 12 % kmetij, v občinah, ki so delno v AK na 7 % in v območju zunaj AK na 9 % družinskih kmetij.

Preglednica 12: Letna poraba časa najetih delavcev s stroji v gozdarstvu

	Št. kmetij z gozdom	Storitve pri pridobivanju lesa		Storitve pri gradnji in vzdrževanju		Storitve pri pripravi kuriva	
		Povprečno ur/dni	N	Povprečno ur	N	Povprečno ur	N
Območje AK	11.023	54 / 6,7	1.325	26 / 3,2	220	21 / 2,6	209
Delno območje AK	9.013	33 / 4,1	646	17 / 2,1	64	22 / 2,7	132
Zunaj območja AK	56.617	22 / 2,7	5.070	20 / 2,5	205	17 / 2,1	1.231
Skupaj	76.653	29 / 3,6	7.042	21 / 2,6	489	18 / 2,2	1.572

Najpogosteje najemajo delavce pri pridobivanju lesa v gozdarstvu na območju AK, vendar je tudi tu te storitve iskalo le 12 % družinskih kmetij. Le 2 % teh je najemalo storitve pri gradnjah in vzdrževanju gozdnih prometnic ter pri pripravi kuriva.

4.3 OPREMLJENOST S STROJI IN PRIDOBIVANJE LESA

Kljub zagotavljanju trajnostnega in sonaravnega gospodarjenja z vsemi funkcijami ostaja les globalen in praktično edini tržno pomemben in načrtovan gozdni proizvod. Ponudbe drugih gospodarskih vlog gozda na trgu ne znamo načrtovati, ne dobro ovrednotiti, kljub temu pa je lahko nepovratno izkoriščanje javno dostopnih dobrin gozda gospodarsko pomembno na lokalni ravni. Pridobivanje lesa je tehnološki proces, s katerim uresničujemo lesnoproizvodno vlogo gozda, istočasno pa z njo ohranjamo, uravnavamo in povečujemo tudi pomen drugih funkcij, ki jih opravlja gozd.

Pridobivanje lesa predstavlja za družinske kmetije v AK vsakoletna dela v gozdu z lastno delovno silo in delovnimi sredstvi. Učinkovitost in gospodarnost tehnološkega procesa je odvisna tudi od opremljenosti in primerne uporabe delovnih sredstev. Visok delež nemehaniziranega, predvsem ročnega spravila lesa, v kombinaciji z mehaniziranimi oblikami spravila lesa v prostoru AK kaže na veliko težavnost spravila zaradi visokega deleža težkih terenskih razmer. Za analizo opremljenosti z delovnimi sredstvi in tehnologije dela smo uporabili podatke popisa kmetijskih gospodarstev SURS 2000. Glede na lastnino več kot polovice zemljišč v uporabi v prostoru AK v posesti družinskih kmetij, so zbrani podatki iz popisa kmetijskih gospodarstev dober prikaz stanja opremljenosti s stroji in drugo gozdarsko mehanizacijo.

4.3.1 Traktorji

Traktor predstavlja osnovno mobilno energetska enoto in vpliva na produktivnost strojnega ter živega dela v kmetijstvu (JEJČIČ *et al.* 2003). Predvsem z uporabo traktorskih priključkov je traktor osnovni stroj tudi za spravilo in prevoz lesa ter pripravo ali predelavo lesa predvsem za energetske namene (cepilni stroji, sekalniki ipd.). Tako je nanj vezana cela vrsta delovnih faz v proizvodnih procesih in storitvah, ki jih opravljajo na družinskih kmetijah. Kljub temu 12.289 družinskih kmetij v Sloveniji nima traktorja v svoji lasti. Po podatkih popisa pa se nahajamo s 116 traktorji na 100 kmetij med državami z visoko razvitim kmetijstvom (Avstrija – 132, Francija 158). S 25 traktorji na 100 ha obdelovalnih kmetijskih zemljišč pa je Slovenija daleč pred državami EU (Avstrija – 10, Francija - 8). Tako visoka premehaniziranost družinskih kmetij v Sloveniji je tuči posledica izračuna na obdelana kmetijska zemljišča kmetij, ki imajo v lasti traktor. Z upoštevanjem vseh 'obdelanih' zemljišč v uporabi, torej tudi gozda, je ta številka skoraj za polovico manjša.

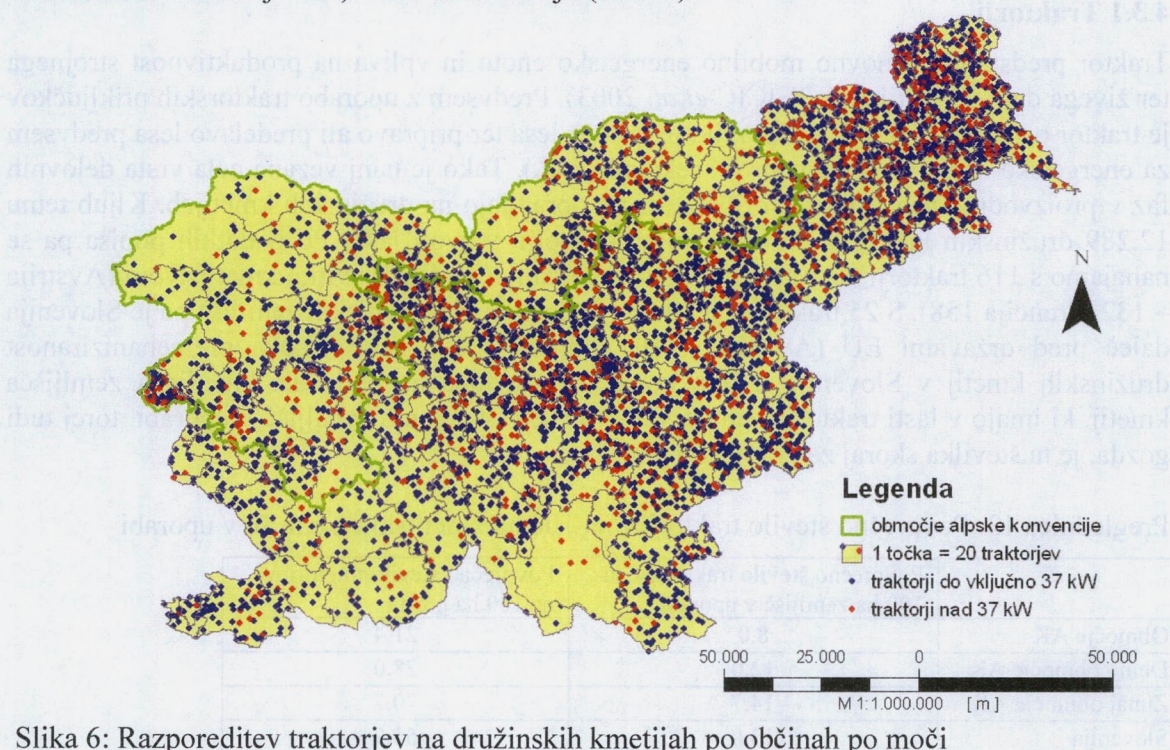
Preglednica 13: Povprečno število traktorjev na 100 ha kmetijskih zemljišč v uporabi

	Povprečno število traktorjev na 100 ha zemljišč v uporabi	Povprečno število traktorjev na 100 ha gozda
Območje AK	8,0	21,4
Delno območje AK	12,0	28,0
Zunaj območja AK	14,7	70,7
Slovenija	13,0	55,9

Traktor pomeni za družinske kmetije, ki imajo v lasti gozd, osnovno spravilno sredstvo pri pridobivanju lesa. Posreden kazalec boljše izrabe mehanizacije v območju AK je nižje število traktorjev (8 traktorjev/100 ha zemljišč v uporabi) v primerjavi z ostalim delom Slovenije (13/100 ha) (preglednica 13).

Anketa o tehnični ravni opremljenosti slovenskih kmetij s traktorji (JEJČIČ *et al.* 2003) ugotavlja, da je povprečen slovenski traktor star skoraj 19 let. Po podatkih o novo registriranih traktorjih v zadnjih desetih letih pa se traktorski vozni park obnavlja z zaskrbljujočo stopnjo 1 do 2 % na leto, kar predstavlja obnovo v več kot 50 letih, oziroma opuščanje obnavljanja z novimi stroji in raba do popolnega zastaranja. Z vidika starosti traktorski vozni park pogosto ne ustreza ekološkim zahtevam gospodarjenja, še manj pa zahtevam po varnosti ter zdravju pri delu. Iz obratovalnega vidika majhnih obdelovalnih površin pa tudi tehnološko zastarel vozni park navidezno še zadošča. Deset odstotkov traktorjev, ki so mlajši od pet let, spada med močnejše, zmogljivejše in moderne stroje, s katerimi se ob delnem izboljšanju posestne strukture opremljajo praviloma kmetije z nad 20 ha kmetijske obdelovalne zemlje v uporabi. Anketa ugotavlja nizko mobilnost traktorjev, kar pomeni da večina traktorjev dela le na lastnih zemljiščih. Povprečno število delovnih ur znaša 280 na leto, kar pomeni manj kot eno uro na dan. Traktorji z letnim izkoristkom do 200 ur pa predstavljajo več kot polovico vseh traktorjev v Sloveniji.

Povprečna družinska kmetija ima v uporabi 1,4 traktorja, po moči pa prevladujejo traktorji do 37 kW (75 %), traktorji po moči do 60 kW pa obsegajo že 98 % voznega parka družinskih kmetij v Sloveniji. Vendar obstajajo razlike po številu traktorjev, njihovi moči in njihovi izkoriščenosti po občinah, če primerjamo območje AK (občine, ki so v celoti v AK in občine, ki so delno v območju AK) z ostalo Slovenijo (slika 6).

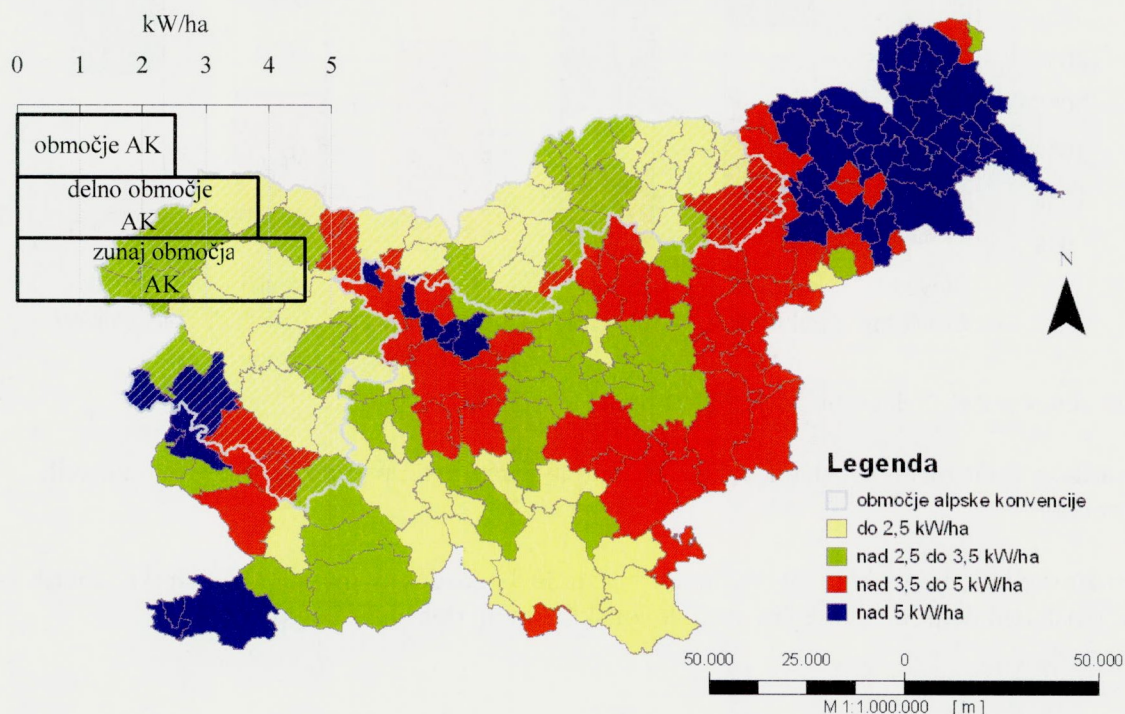
Slika 6: Razporeditev traktorjev na družinskih kmetijah po občinah po moči

Vsaka točka na sliki 6 pomeni 20 traktorjev. Prevladujejo traktorji do vključno 37 kW (75%). Koncentracija števila traktorjev je najvišja v območju večjih mest v kolinskem svetu z intenzivnejšim kmetijstvom in s poudarkom na obdelovanju kmetijskih zemljišč. Če izvzamemo južna območja Slovenije, kjer je manj družinskih kmetij in več strnjenih kompleksov državnih gozdov, se skoraj enači meja prostora AK z mejo številčne opremljenosti družinskih kmetij s traktorji. Skoraj 72 % traktorjev je v uporabi zunaj območja AK (preglednica 14). Razmerja v številu traktorjev med tremi območji primerjave so, ne glede na razdelitev traktorjev na dva razreda moči z mejo 37 kW, podobne.

Preglednica 14: Število traktorjev po moči med območji v AK in zunaj AK

	Območje AK	Delno območje AK	Zunaj območja AK	Skupaj	Delež (%)
Traktorji do 37 kW	12443	10118	58235	80796	75
Traktorji nad 37 kW	4186	3566	18600	26352	25
Skupaj	16629	13684	76835	107148	100
Delež (%)	15	13	72	100	

Ob predpostavki, da ima povprečen traktor v razredu do 37 kW moč 25 Kw in v razredu nad 37 kW moč 50 kW, lahko ocenimo porazdelitev moči slovenskega traktorskega voznega parka. Povprečna moč na hektar zemljišča v uporabi je na območju AK 2,5 kW/ha, kar je skoraj enkrat nižja kot zunaj območja AK; v občinah, ki delno spadajo v območje AK pa 3,8 kW/ha (slika 7). Večina občin AK spada v skupino vložka do 3,5 kW/ha zemljišč družinske kmetije v uporabi.

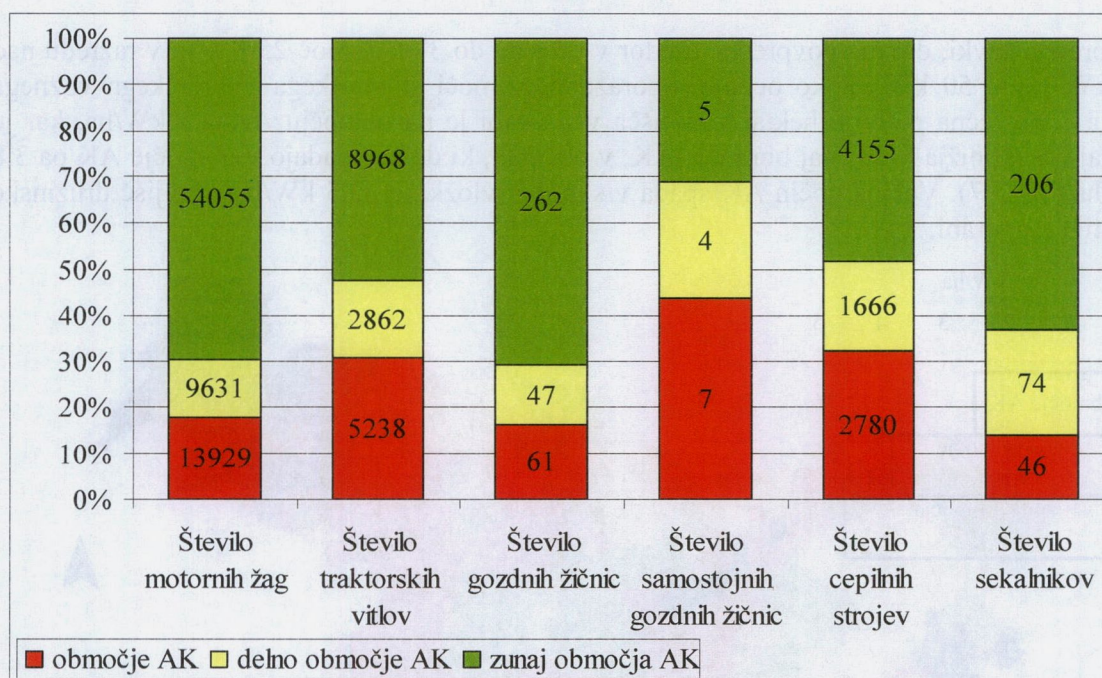

Slika 7: Razporeditev moči traktorskega voznega parka družinskih kmetij v kW na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi po občinah in v povprečju

Več kot dve tretjini vseh družinskih kmetij ima v svoji lasti en traktor, ena četrtnina pa ima v lasti dva traktorja. Med družinske kmetije z enim traktorjem se večinoma uvrščajo manjše kmetije (z do 5 ha kmetijskih zemljišč v uporabi) in te imajo v svoji lasti skoraj tretjino od 74.047 traktorjev na družinskih kmetijah. (DERNULC *et al.* 2002)

4.3.2 Gozdarska mehanizacija

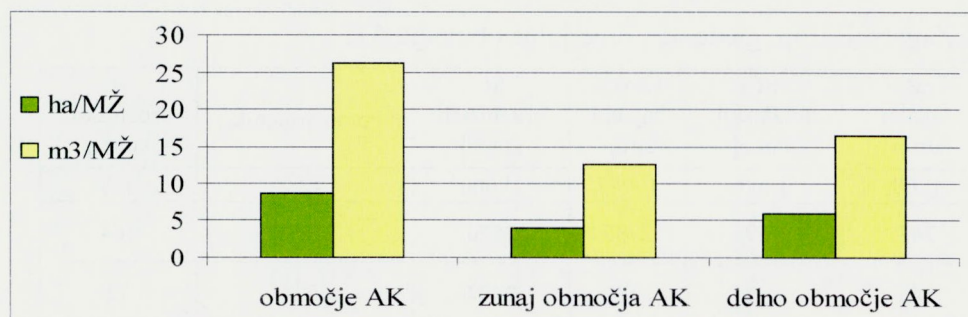
Za učinkovito delo v gozdu je potrebna ekološko primerna in ekonomsko upravičena mehanizacija. Na družinskih kmetijah so to večinoma traktorski priključki. Na grafikonu 4 je predstavljen delež in absolutno število posameznih vrst mehanizacije v primerjalnih območjih AK. Dobra opremljenost s traktorskimi vitli v območju AK (1 vitel na 2 traktorja), kaže na večjo potrebo in prihodek družinskih kmetij v AK iz gozda. Podobno tudi opremljenost s cepilnimi stroji za pripravo lesa za energetske namene potrjuje odvisnost družinskih kmetij v AK od lesa za potrebe po toplotni energiji. Družinske kmetije, ki gospodarijo z gozdom so razmeroma dobro opremljene z motornimi žagami. Z njimi razpolaga več kot 80 % družinskih kmetij.

Grafikon 4: Gozdarska mehanizacija za sečnjo in spravilo ter predelavo lesa na družinskih kmetijah

Družinske kmetije v območju AK imajo v lasti 30 % gozdov, v mejnih občinah AK dobrih 14 %, v ostalem delu Slovenije je v lasti družinskih kmetij dobrih 55 % gozdov.

Ker predstavlja motorna žaga osnovno sredstvo pri poseku lesa, lahko glede na posek lesa v lastni režiji na družinskih kmetijah v referenčnem obdobju popisa ocenimo izkoriščenost, oz. učinek motornih žag po primerjalnih območjih AK (grafikon 5).

Grafikon 5: Izkoriščenost in učinkovitost motornih žag (MŽ) na družinskih kmetijah

Z več kot 25 m³ posekanega lesa na motorno žago na leto so motorne žage v lasti družinskih kmetij na območju občin, ki v celoti spadajo v območje AK enkrat bolj izkoriščene glede na območje zunaj AK. Podobno razmerje (9 ha : 4 ha) velja tudi za površino gozda na motorno žago, v katerem pridobivajo les družinske kmetije. To potrjuje odvisnost družinskih kmetij v AK od gozda, obenem pa njihovo večjo učinkovitost pri izkoriščanju mehanizacije za pridobivanje lesa. V grafikonu 4 je prikazana najpogostejša gozdarska mehanizacija. Družinske kmetije pa uporabljajo pri gozdarskih delih tudi vozove za prevoz lesa s konji, prilagojene traktorje za spravilo lesa, kamione za prevoz lesa, priključne in samostojne stroje za gradnjo in za vzdrževanje gozdnih cest (preglednica 15).

Preglednica 15: Druga gozdarska mehanizacija za gospodarjenje z gozdovi na družinskih kmetijah, glede na primerjalna območja AK

	Vozovi za prevoz lesa s konji	Prilagojeni traktorji za spravilo lesa	Kamioni za prevoz lesa	Stroji za gradnjo gozdnih cest, priključki	Stroji za gradnjo gozdnih cest, samostojni	Stroji za vzdrževanje gozdnih cest, priključki	Stroji za vzdrževanje gozdnih cest, samostojni
Skupaj	4641	418	65	27	78	259	51
Območje AK	425	138	28	8	38	137	19
Delno območje AK	453	88	8	6	10	37	13
Zunaj območja AK	3763	192	29	13	30	85	19

Število drugih strojev za gospodarjenje z gozdovi na družinskih kmetijah kaže na višji delež specializiranih strojev v gozdarski mehanizaciji v prostoru AK. Ti stroji so zastopani predvsem na kmetijah, kjer gozd predstavlja pomembnejšo dopolnilno dejavnost.

Preglednica 16: Žagarski stroji, glede na primerjalna območja AK

	Tračni žagalni stroji	Št. družinskih kmetij	Krožni žagalni stroji	Št. družinskih kmetij	Polnojarmeniki	Št. družinskih kmetij
Skupaj	1809	1800	19977	19606	488	479
Območje AK	742	739	2737	2676	167	164
Delno območje AK	343	342	2437	2394	72	72
Zunaj območja AK	724	719	14803	14536	249	243

Pomembna dopolnilna dejavnost na družinskih kmetijah v območju AK je predelava lesa na domačih žagarskih obratih. Tako si kmetije s prodajo rezanega lesa ustvarijo dodano vrednost in boljše ovrednotijo les. Na žagarskih obratih poleg dela za lastne potrebe opravljajo tudi storitve drugim lastnikom gozdov. Visok delež tračnih žagalnih strojev in polnojarmenikov v prostoru AK kaže na zgodovinsko in trajno odvisnost družinskih lastnikov gozdov od lesa in prihodkov od njegove predelave.

4.3.3 Dopolnilne dejavnosti v povezavi z gozdarstvom in lesom

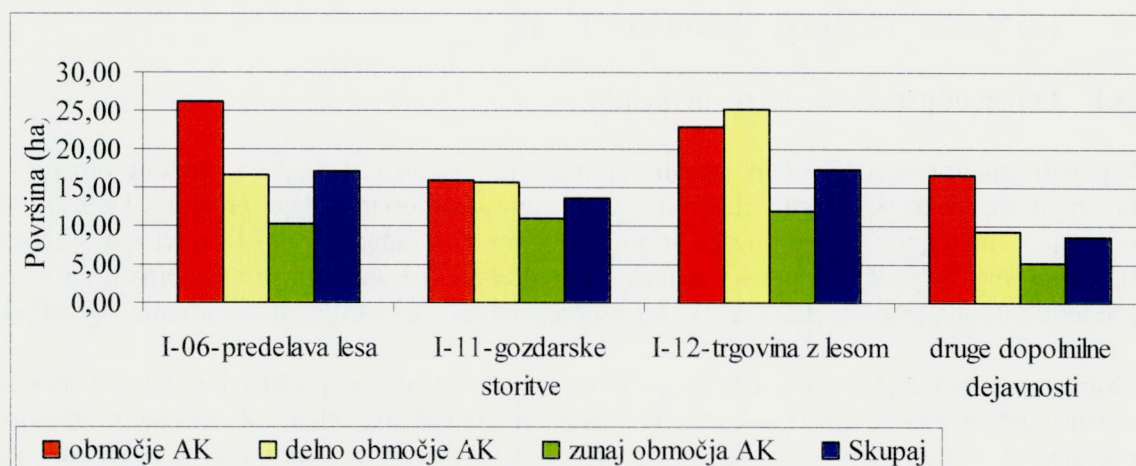
Pri nas je samo 28 % kmetijskih zemljišč v rodovitnih nižinah, druga pa vsa na območjih z omejitvenimi dejavniki za kmetijstvo (FRIDL *et al.* 1998). Slovenija ima 0,44 ha kmetijske zemlje na prebivalca, kar je na ravni EU povprečja, vendar samo 0,12 ha njiv / prebivalca, kar je že premalo, za zagotovitev prehranske samooskrbe (GABROVEC/KLADNIK 1997). V hribovskih in gorskih predelih Slovenije predstavlja gozd marsikateremu kmečkemu gospodarstvu glavni vir dohodka. Gozd lahko prispeva k privlačnosti podeželja, k njegovemu skladnemu razvoju in dejavnostim kmetij, z vsemi ekološkimi, socialnimi in drugimi proizvodnimi funkcijami.

Dejavnost številnih slovenskih kmetij se je močno povečala v smeri dopolnilnih dejavnosti, ki so pri marsikateri kmetiji presegle pojem dopolnilnosti in postale glavna in najdonosnejša dejavnost kmetijskega obrata. Med reguliranimi dopolnilnimi dejavnostmi (Zakon o kmetijstvu 2000, Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji 2001, Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji 2001) je za lastnika gozda lahko zanimiva dejavnost storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo (I-11) in dejavnost storitev delovne sile s kmetij, ki so povezane z znanji iz kmetijstva in gozdarstva. Z njima pa sta povezani tudi dopolnilni dejavnosti predelava lesa (I-06) in trgovina z lesom (I-12). V preglednici 17 je prikazano število družinskih kmetij in njihova gozdna posest, ki imajo prijavljeno vsaj eno od gozdarskih dopolnilnih dejavnosti. Večina teh kmetij leži v občinah, ki so v celoti ali delno v območju AK. V območju AK samo pet kmetij z gozdarskimi dopolnilnimi dejavnostmi nima v svoji lasti ali uporabi gozda.

Preglednica 17: Dopolnilne dejavnosti s področja gozdarstva in družinske kmetije, glede na primerjalna območja AK

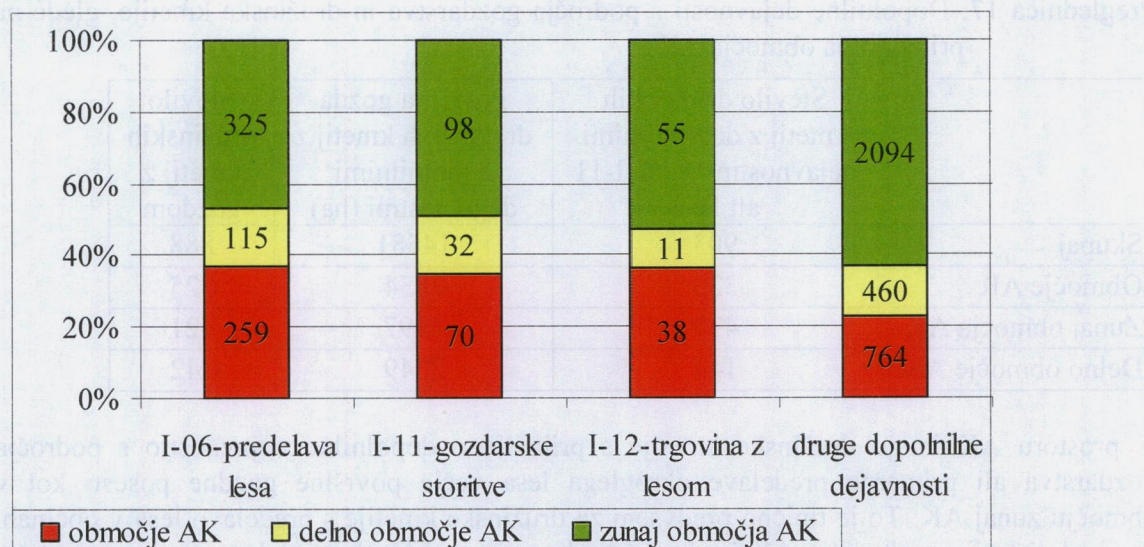
	Število družinskih kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi I-06, I-11 ali I-12	Površina gozda družinskih kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi (ha)	Število družinskih kmetij z gozdom
Skupaj	903	14581	888
Območje AK	330	7834	325
Zunaj območja AK	429	4397	421
Delno območje AK	144	2349	142

V prostoru AK imajo družinske kmetije s prijavljeno dopolnilno dejavnostjo s področja gozdarstva ali primarne predelave okroglega lesa večje površine gozdne posesti kot v območju zunaj AK. To je tipično predvsem za družinske kmetije s predelavo lesa v občinah, ki v celoti ležijo v območju AK in družinske kmetije v občinah, ki delno segajo v območje AK in se ukvarjajo s trgovino z lesom (grafikon 6). Ne glede na vrsto dopolnilne dejavnosti kmetije je zlasti v območju AK površina gozda teh družinskih kmetij nad slovenskim povprečjem.

Grafikon 6: Povprečna površina gozda na kmetijo s prijavljeno gozdarsko dopolnilno dejavnostjo glede na primerjalna območja AK

Delež dopolnilnih dejavnosti s področja gozdarstva, predelave lesa in trgovine z lesom znotraj AK je strukturno pomemben del dopolnilnih dejavnosti na družinskih kmetijah v Sloveniji. Kar 53 % družinskih kmetij z dopolnilno dejavnostjo pridobivanja in predelave lesa se nahaja v občinah, ki delno ali v celoti ležijo v območju AK. Dopolnilna dejavnost trgovina z lesom pa prevladuje zunaj območja AK zaradi boljšega neposrednega stika z glavnimi prometnimi potmi, informacijami in kupci. Delež drugih dopolnilnih dejavnosti na družinskih kmetijah prevladuje zunaj območja AK (grafikon 7).

Grafikon 7: Število družinskih kmetij s prijavljeno gozdarsko dopolnilno dejavnostjo glede na primerjalna območja AK

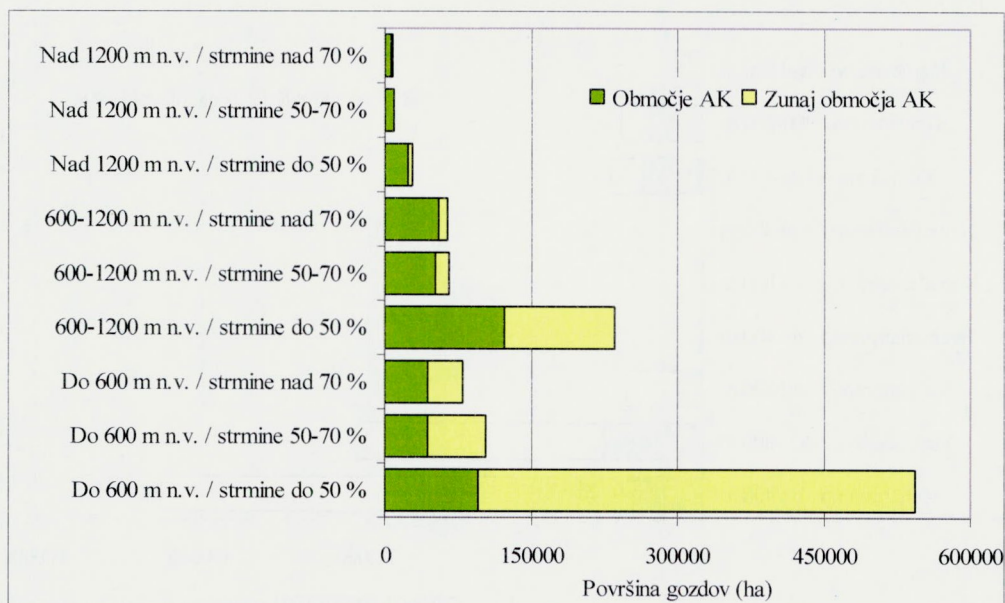
4.4. ODPRTOST GOZDOV NA OBMOČJU AK

4.4.1 Pojem odprtosti in vplivni dejavniki

Odprtost gozdov v najširšem smislu predstavlja možnost dostopa v gozdni prostor z namenom, da lahko koristimo materialne in nematerialne dobrine tega prostora. Dobrene so pogojene s funkcijami gozdov, te pa se v času in prostoru spreminjajo. Ker pri rabi gozdov koristimo vse bolj pestro paleto dobrin, je potrebno pri ugotavljanju odprtosti gozdov opredeliti merodajne prometne procese ter jih presojeti glede na cilje gospodarjenja z gozdovi.

V Sloveniji prevladujejo večnamenski gozdovi, v katerih si pri gospodarjenju prizadevamo za sočasno uresničevanje proizvodnih, ekoloških in socialnih funkcij. Z vidika prometnih procesov je v njih najpogostejša materialna dobrina les, merodajni prometni proces pa transport lesa, ki poteka v več fazah, po različnih gozdnih in negozdnih prometnicah in z različnimi kombinacijami transportnih sredstev. Načinov transporta lesa je več, odvisni so od tehnoloških možnosti in naravnih danosti.

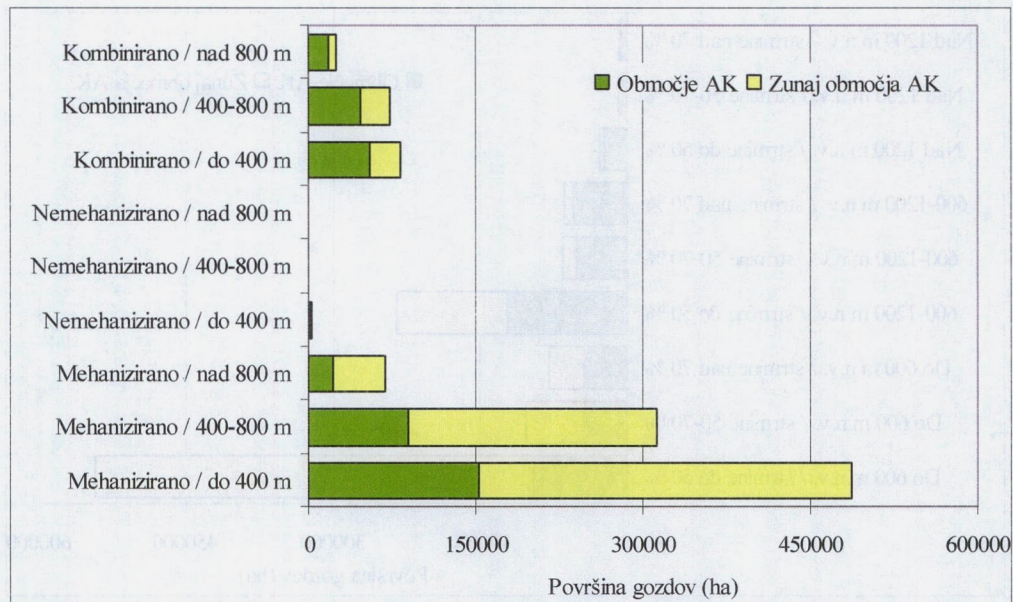
Območje AK je z vidika naravnih danosti specifičen prostor, za katerega so značilne napovprečne nadmorske višine in nadpovprečne strmine (grafikon 8). Omenjena dejavnika sta ob geološki podlagi in padavinskem režimu ključna pri stroških gradnje in vzdrževanja prometne infrastrukture. Iz grafikona 8 je mogoče sklepati, da so povprečni stroški gradnje in vzdrževanja prometne infrastrukture na območju AK višji, kot na ostalih območjih.

Grafikon 8: Površine večnamenskih gozdov pri posameznih kombinacijah nadmorske višine in naklona terena (vir: ZGS 2004a)

Zaradi svoje ekološke krhkosti in turistično-rekreacijske privlačnosti je območje AK že desetletja tudi predmet številnih zavarovanj. Slednja so z vidika varstva narave zelo koristna, z vidika preživetja in izkoriščanja gozdov pa vir omejitev in dodatnih stroškov. Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS 2004a) je delež površin gozdov brez omejitev pri pridobivanju lesa (večnamenski gozdovi ter gozdovi s posebnim namenom in z dovoljenimi ukrepi) na območju AK 85,6 %, na območju zunaj AK pa 97,4 %. Z uvedbo območij Natura 2000 se bo delež površin z omejitvami pri gospodarjenju povečal, zato je pričakovati tudi več konfliktov med zasebnimi lastniki gozdov in ostalimi uporabniki gozdov, ki niso odvisni od dohodkov iz gozda.

Nadpovprečno zahtevne terenske razmere in številne omejitve v gozdovih na območju AK v marsičem določajo tudi način in učinkovitost pridobivanja lesa. Razlike ne nastopajo toliko pri načinih sečnje, ampak pri načinih spravila lesa (grafikon 9). Nemehanizirani načini spravila lesa (ročno, animalno, ročno-animalno) so prisotni samo še v območju AK, pa še tam le v sledovih. Pogosteje se pojavljajo v kombinaciji z mehaniziranimi načini spravila lesa (spravilo lesa s traktorji in žičnimi napravami). Kombinirani načini prevladujejo na območju AK, kjer še vedno zavzemajo pomemben delež po absolutnih količinah (površinah, na kateri se pojavljajo ali obsegu transporta v m³). To je delno posledica tradicije, predvsem pa težkih terenov in premajhne odprtosti gozdov s cestami.

Grafikon 9: Površine večnamenskih gozdov pri posameznih kombinacijah načina spravila in spravilnih razdalj (vir: ZGS 2004a)

4.4.2 Količina in struktura gozdnih prometnic

V praksi **odprtost gozdov v ožjem smislu** ugotavljamo z analizo količine in strukture javnih ter grajenih gozdnih prometnic v gozdu. Med slednje uvrščamo vse gozdne ceste in traktorske vlake, katerih kote planuma odstopajo od kote terena za več kot 1,0 m na pretežni dolžini trase (2004).

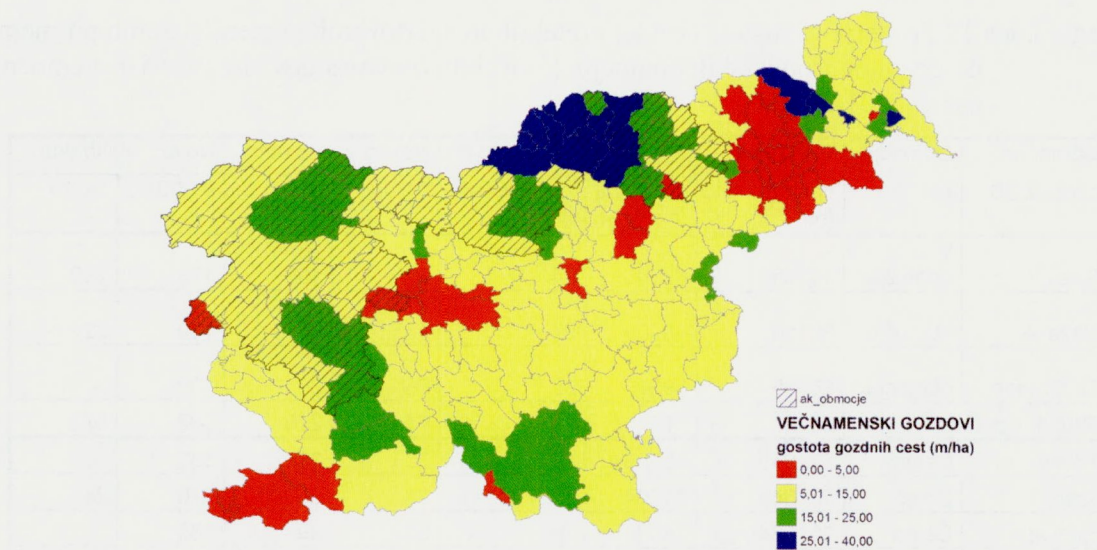
Zavod za gozdove Slovenije vodi evidenco o gozdnih cestah in traktorskih vlakah. Konec leta 2004 je bilo v Sloveniji skupno 12.626 km gozdnih cest, od tega 8.310 km v zasebnih gozdovih in 4.316 km v državnih. Največ gozdnih cest v zasebnih gozdovih je v območju zunaj AK (preglednica 18). Največja povprečna gostota gozdnih cest je na območju AK, najmanjša pa na območju zunaj AK, ker gozdove bolj odpirajo javne prometnice.

Preglednica 18 Primerjava površin zasebnih gozdov (ZG) in dolžin gozdnih cest (v ha)

	Občina v AK	Občina delno v AK	Občina izven AK	Skupaj
Površina zasebnih gozdov (ha)	236684	107512	461707	805902
Dolžina gozdnih cest v ZG (km)	3452	978	3880	8310
Gostota gozdnih cest v ZG (m/ha)	14,6	9,1	8,4	10,3

Slika 8 pojasnjuje relativno visoko povprečno gostoto gozdnih cest na območju AK. Prostorski prikaz gostote gozdnih cest kaže, da je v večini občin v Sloveniji gostota gozdnih cest med 5-15 m/ha večnamenskih gozdov. Od povprečja odstopajo navzdol priobalne občine, urbani predeli in Podravje, navzgor pa večja strnjena območja državnih gozdov ter predeli s

poselitvijo v obliki celkov – zlasti Koroška. Območje AK je z vidika gostote gozdnih cest nehomogeno, razlike med posameznimi občinami znotraj AK so večkratne.

Slika 8: Dolžina gozdnih cest izražena na enoto površine večnamenskih gozdov v občini (Vir: ZGS 2004b)

Evidence o količini vlak so manj zanesljive, zato podobnih primerjav zanje ni mogoče narediti.

4.4.3 Odprtost gozdov s cestami

Gozdove odpirajo tudi javne ceste, kadar potekajo skozi gozdni prostor in je na njih mogoče nakladati les. V Sloveniji in EU je najpogostejši kazalec odprtosti gozdov gostota cest, za katero pa potrebujemo poleg dolžin gozdnih tudi dolžine cest ter površino gozdov v obravnavanem predelu. V času naše raziskave ni bilo mogoče pridobiti podatka o dolžini javnih cest v gozdnem prostoru, zato smo za analizo odprtosti gozdov s cestami uporabili podatke objavljene v gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih območij za obdobje od leta 2001 do 2010. Štirinajst gozdnogospodarskih območij (GGO) smo po načelu pretežne površine razdelili v tri skupine:

- GGO pretežno znotraj območja AK,
- GGO delno na območju AK,
- GGO pretežno zunaj območja AK.

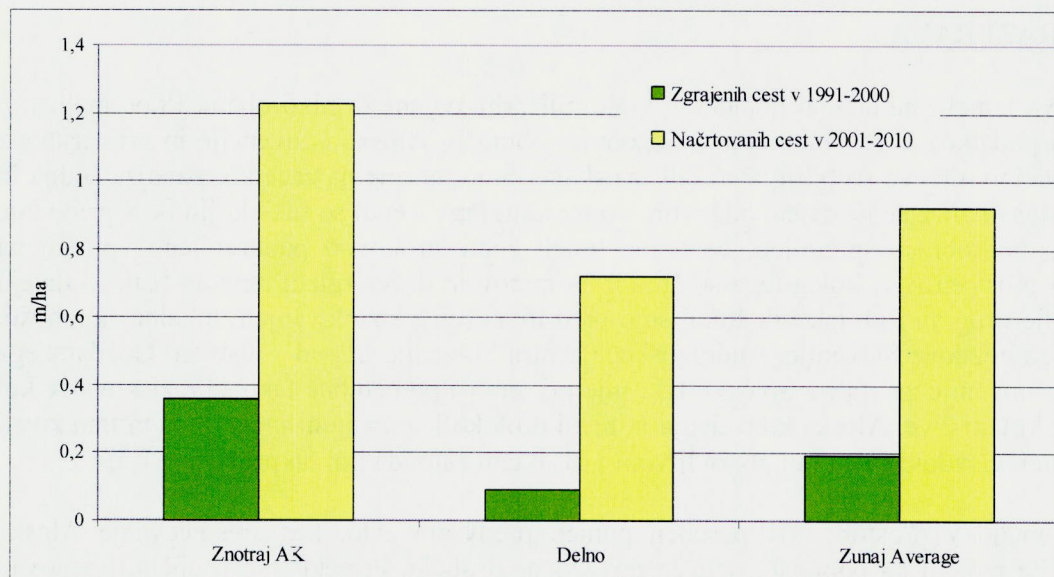
Povprečne gostote cest po gozdnogospodarskih območjih so prikazane v preglednici 19. Za GGO pretežno na območju AK je povprečna gostota cest najvišja in znaša 25 m/ha, sledi povprečna gostota GGO delno na območju AK (20 m/ha), najnižja pa je povprečna gostota

cest GGO pretežno zunaj AK (19 m/ha). Omenjeni rezultat je posledica velike gostote cest na Koroškem (in delno Štajerskem) in močno pači resnično stanje pri odprtosti gozdov na posameznih območjih na oziroma ob AK (npr. gostota cest na Tolminskem je le 15 m/ha).

Preglednica 19 Primerjava gostote cest ter preteklih in načrtovanih gradenj gozdnih prometnic po gozdnogospodarskih območjih (^a vir: <http://www.sigov.si/zgs/>; ^b vir: območni načrti 2001-2010)

Območna enota ZGS	Območje AK	Površina obm. enote (ha)	Površina gozdov (ha)	Gostota cest leta 2001a (m/ha)	Novog. cestb (km)		Novog. vlakb (km)	
					91-00	01-10	91-00	01-10
Bled	V območju	101566	67800	24	23	107	173	250
Nazarje	V območju	69116	48709	22	13	80	109	322
Sl. Gradec	V območju	88895	59975	29	28	28	100	-
Skupaj v območju		259577	176484		64	215	382	572
Tolmin	Delno	222940	137554	15	20	219	332	-
Kranj	Delno	107641	71704	23	3	69	376	245
Ljubljana	Delno	251154	140344	16	33	89	183	-
Postojna	Delno	107347	75724	20	0	21	117	233
Maribor	Delno	232308	95518	35	2	15	91	108
Skupaj delno v obm.		921390	520844		58	413	1099	586
Kočevje	Izven	117997	91845	17	11	101	503	549
N. mesto	Izven	152238	94346	15	32	49	424	410
Brežice	Izven	133889	69232	17	20	38	125	151
Celje	Izven	154575	72905	29	28	72	184	285
M. Sobota	Izven	133649	37878	38	1	0	2	60
Sežana	Izven	152476	79332	12	0	189	23	310
Skupaj izven obm.		844824	445538		92	449	1261	1765
Skupaj		2025791	1142866		214	1077	2742	2923

V preglednici 19 so zbrani tudi podatki o preteklih in načrtovanih vlaganjih v gradnjo gozdnih cest in vlak. Za obdobje 1991-2000 je za vso Slovenijo značilen strm upad gradnje gozdnih cest ter zadržana gradnja traktorskih vlak. Veljavni gozdnogospodarski načrti za gozdnogospodarska območja za dobo 2001-2010 so na področju gozdnega gradbeništva načrtovali bistveno povečanje gradenj gozdnih cest (grafikon 10), s posebnim poudarkom na območjih AK.

Grafikon 10: Količina zgrajenih in načrtovanih gozdnih cest

Gradnja gozdnih cest postaja vse dražja, to pa še posebej velja za gozdove v območju AK. Leta 2004 izdan pravilnik o gozdnih prometnicah je uredil status teh prometnic, brez znatnega povečanja sredstev za sofinanciranje gradenj iz proračuna RS in EU skladov, pa ni realno pričakovati realizacije smelih načrtov pri odpiranju zasebnih gozdov na območju AK niti izven njega.

5 RAZPRAVA

Raziskava temelji na analizi podatkov, ki so bili pripravljene za nivo občin. Prav analiza in priprava podatkov o gospodarjenju z gozdovi v območju Alpske konvencije in primerjave z ostalim delom države so bili glavni cilj raziskave. Smo pa šele na začetku. Analiza stanja in primerjalna analiza še ne dajeja odgovorov o trendih. Prav trendi so tisti, ki jih bo v prihodnje potrebno podrobneje spremljati, če bomo hoteli znati strokovno podkrepljeno vplivati na razvoj v prostoru AK. Poleg tega so študije primerov in dobri zgledi razvoja tisti, ki dajejo motivacijo drugim. Eno takšnih študij smo pred tremi leti s sodelovanjem lokalne skupnosti, Zavoda za gozdove Slovenije, Andragoškega centra Slovenije in pod vodstvom Gozdarskega inštituta Slovenije začrtali v Solčavi. Izkušnje pri tem so pomembne tako za raziskovalce kot za ljudi, ki tam živijo. Alpska konvencija in njeni protokoli so za ljudi in zato, da bi tam živeli tudi naprej. Gozdovi s svojimi obnovljivimi viri so tam zato, da jim bo preživetje lažje.

Občine imajo v prostoru AK poseben pomen predvsem zato, ker uresničevanje Alpske konvencije temelji na pobudah, delu in povezovanju občin. Projekt mreže občin, imenovan »Zavezništvo v Alpah« je primer, kako lahko pobude in ideje za uresničevanje trajnostnega razvoja prihajajo tudi od spodaj navzgor. Pri tem so jim pomembno vodilo vsi protokoli, ki izhajajo iz Alpske konvencije. Z mednarodno Konvencijo o varstvu Alp, ki jo je podpisala tudi Slovenija, skupaj z državami: Avstrija, Francija, Italija, Lihtenštajn, Nemčija in Švica ter Evropsko unijo, se zagotavlja enotna politika za ohranitev in varstvo Alp na področjih: prebivalstva in kulture, prostorskega načrtovanja, ohranjanja čistega zraka, varstva tal, vodnega gospodarstva, varstva narave in urejanja krajine, gorskega kmetijstva, gorskega gozda, turizma in prostega časa, prometa, energije in gospodarjenja z odpadki, kar podrobneje določajo protokoli. Protokol Gorski gozd je le eden od devetih. Republika Slovenija je konvencijo in vse protokole dokončno potrdila s sprejetjem Zakona o ratifikaciji protokolov o izvajanju Alpske konvencije, dne 28. novembra 2003. S politično zavezo Parlamenta je celovita obravnava trajnosti dobila Zakon.

Za analizo podatkov smo uporabili podatke, ki so služili kot osnova za gozdnogospodarske načrte območij 2001 – 2010. Na našo prošnjo so v osnovno bazo k vsakemu zapisu vnesli tudi šifro, kje se nahaja oddelek oz. odsek: v ali izven območja AK. Več je bilo težav s podatki o družinskih kmetijah, saj podobnega enostavnega orodja nismo imeli. Rešitev je bila v tem, da smo uvedli t.i. kategorijo občin, ki so delno v območju AK, ki so dobro vidne na sliki 1. Kasneje, ko so nastajale analize podatkov, se je izkazalo, da je takšna razdelitev odkrila povsem nepričakovano povsem svojo skupino občin, ki so se po rezultatih značilno razlikovale tako od tistih, ki so v celoti v območju AK, kot tudi od tistih izven območja AK. Ta ugotovitev na nek način potrjuje, da so ob določanju meje AK imeli marsikje prav, da so izločili večja mesta Kranj, Maribor, vključili pa njihove dele. Meje AK so nastale po mejah krajevnih skupnosti, ki so bile uradno ukinjene leta 1994 (Ferreira 2004), zato Statistični urad Republike Slovenije za prostorski nivo AK ne zbira statističnih podatkov.

Gozd s svojim visokim deležem v krajini v območju AK v Sloveniji igra posebej pomembno vlogo. Način, kako je že več kot pol stoletja skrbno in trajnostno gospodarjen, je lahko zgled za svetovne učbenike trajnostnega razvoja. Vendar se postavlja vprašanje, ali je trajnost zgolj dolgoročno zagotavljanje, da iz gozda vzamemo le toliko ali manj kot v njem zraste. Da je gozda jutri ravno toliko kot ga je bilo včeraj. Gozd kot najbolj razvit sistem zagotavljanja

trajnostnega razvoja na zemlji bi lahko postal model ekonomistom, gospodarstvenikom in politikom. Toda ali to človek sploh hoče in zmore. Gozd ima omejen zgornji možni prirastek, toda človek hoče vedno več. Bruto domači proizvod naj bi v nekaterih evropskih državah čez nekaj desetletij dosegel že 50.000 €. V tem divjem tempu nebrzdanega »trajnostnega« razvoja gozd ne bo mogel slediti pričakovanjem družbe in sanjam po najbolj razvitem svetovnem gospodarstvu.

Slovenski prostor AK kaže na izrazito povečevanje zaraščanja z gozdom na eni strani, na drugi strani pa zapuščenje neudobnih strmin in dela na njih za težak zaslužek in preživljanje. Kmetijstvo v hribih ima v primerjavi z nižinskim vrsto slabosti, predvsem precej nižjo produktivnost zaradi strmih terenov. A slednje kot da ne velja tudi za gozdarstvo, saj kljub težkim pogojem dela porabijo na družinskih kmetijah celo manj časa za enoto proizvoda kot v ostali Sloveniji. Verjetno k temu največ prispevajo večje koncentracije proizvodnje, saj je povprečni posek s 50 m³ letno enkrat višji kot v ostalem delu Slovenije in seveda tudi boljša izurjenost ljudi.

Prostor Alpske konvencije pokriva natanko tretjino Slovenije, a v njem živi manj kot petina vseh prebivalcev. Torej je ta prostor precej manj poseljen kot ostala Slovenija, zato pa ima ta prostor skoraj štiri desetine vseh slovenskih gozdov, skoraj tri četrtine slovenskih varovalnih gozdov in slabi dve tretjini gozdnih rezervatov. Ta razmerja nazorno prikazujejo pomen gozda za prostor AK in še posebej njegovo varovalno vlogo. Poleg teh pa je pomembna tudi gospodarska vloga gozda, saj so njihovi potenciali na enoto površine za skoraj 20 % višji kot v ostali Sloveniji.

Z desetletnim možnim posekom 16 milj. m³ lesa in od tega kar 11 milj. m³ v zasebnih gozdovih, je skupna vrednost okroglega lesa več kot 165 milijard SIT. Več kot dve tretjini od tega je vrednost lesa iz zasebnih gozdov.

Zaradi že zelo »obrabljene plošče«, da se v zasebnih gozdovih posek ne realizira v skladu z možnim, pa je analiza poseka družinskih kmetij pokazala, da je realizacija celo nekaj višja od načrtov, povprečno 104 %. V občinah, ki so v celoti ali deloma v območju AK je ta realizacija v povprečju nižja od načrtov, v ostali Sloveniji pa jo presega v povprečju za 15 % (grafikon 2). Seveda so to približne ocene, če upoštevamo, da je možni posek v zasebnih gozdovih enak, ne glede na status: družinska kmetija ali ostali nekmečki lastniki. Sklepamo pa, da je glede na število izdanih odločb za posek drevja v letih 2000 in 2003, na podlagi katerih se tudi objavi uradni podatek o poseku lesa v določenem letu v Sloveniji in glede na to da je po obeh raziskavah SURS samo v gozdovih družinskih kmetij opravljalo sečnjo okoli 50.000 posesti, dejanski posek v slovenskih zasebnih gozdovih precej višji od uradno prikazanega. Posledica teh ugotovitev je tudi pobuda sosveta za gozdarstvo, da se na SURS uvede posebna raziskava namenjena gospodarjenju z družinskimi gozdovi. Ker ne vemo, koliko lesa se dejansko poseka, ne moremo pripraviti niti najosnovnejših bilanc rabe lesa in lesnih tokov.

V območju AK se le dobra tretjina kmetij odloči za prodajo lesa, v občinah, ki so delno v območju AK je takih kmetij ena petina, v občinah izven AK pa le še dobra desetina. Struktura porabe lesa je močno povezana lastnimi potrebami in posestno strukturo. Na mali posesti najprej pokrijejo lastne potrebe in šele potem prodajajo les na trgu. Pri posesti velikosti do 5 ha se tri četrtine lesa porabi za drva in le do 15 % gre v prodajo.

Na družinskih kmetijah še vedno opravijo največ dela v gozdu sami. Pri tem območje AK (75 %) značilno odstopa od ostale Slovenije in mejnih občin AK (67 %). Kljub temu, pa glede na pretekle raziskave (Medved 2000), delež lastnega dela upada. Povprečna poraba časa po enoti proizvoda znaša 3,6 ure/m³ v območju AK in 5,1 ure/m³ izven. Razlog je manjša povprečna posest in nižje količine letnih sečenj.

Za vse kmetijske stroje na družinskih kmetijah Slovenije je značilna razmeroma slaba mobilnost, nizka izkoriščenost, nizka raven specializiranosti in nenazadnje pomanjkljiva varnostna in splošna tehnična opremljenost ter s tem visoka spornost uporabe pri ekološki pridelavi kmetijskih dobrin. Traktor predstavlja osnovni stroj na družinski kmetiji in pogosto največjo investicijo pri spremembi tehnične in ekološko bolj dopustne ravni opremljenosti. Z vidika številčne opremljenosti s traktorji je povprečna slovenska družinska kmetija v primerjavi z evropsko premehanizirana, z ekološko zastarelimi in navadno neamortiziranimi traktorji v času njihove življenjske dobe. Upoštevanje zgolj povprečnih vrednosti pa ima slabost, ki jo nazorno opazimo na grafikonu 11. Število 1,2 traktorja na družinsko kmetijo v območju AK je primerljiva vrednost s sosednjo Avstrijo. Zaradi skoraj še enkrat večje površine zemljišč družinskih kmetij v uporabi na območju AK so ti traktorji bolj izkoriščeni. Prostor AK je zaradi dobrih potencialov preživetja družinskih kmetij in njihovega vpetja v gozdni prostor vredno preišljenih ukrepov in spodbujanja investicij v uvajanje novih, sodobnih, energetsko manj potratnih in okolju bolj prijaznih traktorjev in sodobne mehanizacije za samooskrbo kmetije in storitve z gozdarsko mehanizacijo.

Investicija v gozdarsko mehanizacijo in opremo za delo v gozdu je neposredno povezana z gozdno posestjo, tržno orientiranostjo družinske kmetije, usposobljenostjo za delo v gozdu, odvisnostjo od lesa zaradi lastnih potreb ali kot pomembnega vira dohodka. Navadno se na slovenskih kmetijah gozdarska mehanizacija uporablja samo nekaj dni na leto pri pridobivanju lesa za energetske namene. Zato je slabo izkoriščena in zastara preden se lahko amortizira. Drugače je na kmetijah, ki jim prihodek od gozdnih proizvodov pomeni pomemben vir donosov. Take kmetije so na območju AK pogostejše in dobro opremljene tudi s specializirano mehanizacijo za gozdno proizvodnjo.

Kmetje in lastniki gozdov sprejemajo odločitve o tem ali bodo nadaljevali, povečevali ali prenehali s kmetijsko pridelavo in gozdarsko proizvodnjo na podlagi ustvarjenega dohodka. Spodbujanje, usmerjanje in vrednotenje dopolnilnih dejavnosti na družinskih kmetijah prinaša gospodarske, socialne in ekološke učinke. Ravno zaradi slednjih, so dopolnilne dejavnosti lahko razvojni potencial družinskih kmetij in predstavljajo možne rešitve lokalne samooskrbe in trženja proizvodov ter storitev.

Odprtost gozdov je pomemben dejavnik trajnostne rabe dobrin in storitev, ki jih omogoča gozd. Temelj odprtosti gozdov predstavlja omrežje gozdnih cest, ki ga na eni strani dopolnjuje omrežje javnih cest, na drugi pa omrežje traktorskih vlak. Gozdne ceste močno prispevajo k večnamenski rabi gozdnega prostora, pri tem pa je potrebno uskladiti pričakovanja lastnikov in obiskovalcev gozdov. V preteklem desetletju je bila večina vlaganj preložena izključno na ramena lastnikov gozdov in usmerjena predvsem v gradnjo traktorskih vlak. Slednje so v terensko zahtevnih razmerah manj primerne. Z vidika trajnostnega gospodarjenja z gozdovi bi tako na območju AK, kot tudi zunaj njega, morali gradnjo vlak bolj kritično vrednotiti, saj se

razen po neposrednih gradbenih stroških ne morejo primerjati z večnamenskimi gozdnimi cestami.

Osrednje in robno območje AK je z vidika odprtosti gozdov s cestami nehomogeno. Dobri odprtosti koroško-štajerskega dela AK stoji nasproti slaba odprtost zasebnih gozdov na Tolminskem, čeprav lahko na vsakem izmed omenjenih predelov najdemo izjeme. Bolj pomembno od ugotavljanja razlik v povprečni odprtosti je pospešena izdelava in implementacija sistema stimulativnega sofinanciranja gradnje gozdnih cest in vlak v zasebnih gozdovih, ki bo lastnike motiviral za lastna vlaganja in nadaljnje pridobivanje lesa. Zaradi socialno ekonomske strukture zasebne gozdne posesti in ugodnih lesnoproizvodnih potencialov v območju AK, bi kazalo spodbuditi zainteresirane družinske lastnike gozdov na teh območjih z dodatnimi spodbudami pri gradnji zlasti gozdnih cest. Tako bi dolgoročno zniževali nadstroške pridobivanja zaradi težkih terenov, ohranjali poseljenost ter zagotavljali pomembno infrastrukturo za okolju prijazne oblike podeželskega turizma. Pri tem je potrebno poudariti, da morajo biti vsi gradbeni posegi okoljsko domišljeni in ekonomsko upravičeni.

Gozd je v sklopu Alpske konvencije, ki je bila v Sloveniji v celoti ratificirana leta 2004, obravnavan v enem od devetih protokolov. Zaradi svoje enkratne vegetacije zagotavlja gozd najučinkovitejše varovanje prostora pred ujmami. Glede na to, da je gospodarska raba gozda eden od temeljnih ciljev zagotavljanja trajnostnega razvoja in ima pomembno vlogo pri oskrbi z lesom kot strateško surovino, bo za doseganje le tega nujno potrebno načrtno vlagati v gradnjo infrastrukture, profesionalizacijo dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, obnavljanje dotrajane strojne opreme, predvsem pa v znanje in povezovanje ljudi.

6 LITERATURA IN VIRI

- DERNULC, S./ ILJAŠ, U./ KUTIN, B./ OREŠNIK, I./ CUNDER, T./ GOLEŽ, M. / JUVANČIČ, L., 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000.- Ljubljana, Rezultati raziskovanj, Statistični urad Republike Slovenije, 256 s.
- Drugo Poročilo o Alpah. Mednarodna komisija za varstvo Alp CIPRA. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2002, 424 s.
- FERREIRA, A. 2004 Alpska konvencija v Sloveniji, Geografski obzornik, Ljubljana, 51, 4, str. 11-15.
- FRIDL, J./ KLADNIK, D./ OROŽEN ADAMIČ, M. / DRAGO, P.: glavni uredniki, 1998. Geografski atlas Slovenije - Država v prostoru in času.- Ljubljana, Državna Založba Slovenije, 1. izdaja, 360 s.
- GABROVEC, M. / KLADNIK, D., 1997. Nekaj novih vidikov rabe tal v Sloveniji.- Ljubljana, Geografski zbornik 38, 64 s.
- Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Tolmin, Bled, Kranj,.....(načrti za vseh 14 GGO (2001 – 2010), Zavod za gozdove Slovenije, 2003.
- HAIN, B. in sodel. 2000. Cilji kakovosti okolja za Alpe. Zaključno poročilo 'delovne skupine za specifične cilje kakovosti okolja v gorah' pri Alpski konvenciji. 110 str, http://www.jahr-der-berge.de/sl/uqz_sl.pdf, 13. 12. 2004
- JEJČIČ, V./ CUNDER, T./ POJE, T./ KOŠIR, B./ ŽLENDER, B. / JUVAN, I., 2003. Tehnična raven opremljenosti slovenskih kmetij s traktorji.- Ljubljana, Raziskave in študije 78, Kmetijski inštitut Slovenije, 50 s.
- MATIJAŠIČ, D. 2001. Gospodarski in varovalni gozdovi na območju Alpske konvencije – stanje in prihodnost. Umweltmaterialen Nr. 135 Wald, BUWAL, Bern, 139 – 146.
- MEDVED, M., 2000. Gozdnogospodarske posledice posestne sestave slovenskih zasebnih gozdov (Consequences of Property Structure on Forest Management in Slovenian Small Scale Private Forests), Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 228 s.
- Podatki iz območnih načrtov 2001 – 2010. Zavod za gozdove Slovenije, CD, 2004
- Pravilnik o gozdnih prometnicah., Uradni list RS, št. 104/2004
- Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih. Uradni list RS, št. 5-242/1998.
- Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.- Ur. l. RS št. 2/2001
- Prvo Poročilo o Alpah. Mednarodna komisija za varstvo Alp CIPRA. Založba Grafiti studio, Maribor, 1998, 446 s.
- Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.- Ur. l. RS št. 46/2001
- Zakon o kmetijstvu.- Ur. l. RS št. 54/2000

ZAPLOTNIK, C. 2004. Gozdovi bi bili lahko Gorenjski simbol. Gorenjska 2004-2005. Gorenjski Glas, Kranj, 52 – 62.

ZAPLOTNIK, C. 2004. Po gozdnih učnih poteh. Gorenjska 2004-2005. Gorenjski Glas, Kranj, 66 – 67.

ZAPLOTNIK, C. 2004. V rezervatih so gozdove prepustili naravi. Gorenjska 2004-2005. Gorenjski Glas, Kranj, 63 – 65.

